

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ ΜΑΣ ΠΛΗ- ΣΙΑΖΕΙ ΣΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Ενημέρωση, γνώση και παραπλάνηση

(Επιλογή και σχηματισμός μεγάλης περίληψης για τη σχέση της πληροφορίας με τη ζωή, από το βιβλίο με τον τίτλο “Η παγκόσμια ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού” και υπότιτλο “Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα του ανθρώπου χωρίς αυτογνωσία”) *

Σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς Νόμους και τους Διεθνείς Κανονισμούς για την πνευματική ιδιοκτησία (Ν. 100/1975, 2121/1993 και λοιποί εν γένει κανόνες Διεθνούς Δικαίου), απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση του συγγραφικού έργου, κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, φωτογραφικό κ.λ.π.) χωρίς προηγούμενη άδεια του δημιουργού. Για το συγκεκριμένο βιβλίο, ο δημιουργός δεν απαιτεί να ζητηθεί γραπτή άδεια για την αντιγραφή, την αναδημοσίευση, τη μετάφραση και για την εκτύπωση αποσπασμάτων, υπό το σαφή όρο να γίνεται υπόδειξη της πηγής και του δημιουργού και μη κερδοσκοπική χρήση.

All Rights Reserved

© Copyright: Κωνσταντίνος Γ. Νικολουδάκης
Ζαβογιάννη 7
18541 Πειραιάς
E-mail: filosofiagr@yahoo.gr, info@kosmologia.gr
Τηλ.: +30 210 4811373 Κιν. +30 6932 77 33 73
Web site : <http://www.kosmologia.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

- Προσανατολίσου!
- Η θεμελιώδης αρχή για την ατομική και για την ομαδική δράση
- Η ψευδαίσθηση ότι επιλύονται τα προβλήματα
- Πλούσιοι και φτωχοί, ηγέτες και υπηρέτες, αφεντικά και εργάτες, το ίδιο ανήθικοι (με αποστροφή για την πνευματική ζωή)
- Λεπτομέρειες, τύχη και ανοησία στην ιστορία
- Η σκέψη δεν κολλάει στη μνήμη, ούτε χάνεται στη φαντασία
- Η βιαστική εκτίμηση της αξιοπιστίας. Ευπιστία και δυσπιστία
- Η αδυναμία της μνήμης και ο προφορικός λόγος
- Πολλές παγκόσμιες φαντασιώσεις και ανόητες απόψεις έχουν φανερωθεί στην παγκόσμια ιστορία της φιλοσοφίας
- Η ριζική διαφορά του ανθρώπου από τα άλλα ζώα
- Η σκέψη και το πνεύμα συνδέονται στενά και μόνιμα με την ανθρώπινη συμπεριφορά
- Η φαντασία και η απροσδιοριστία μέσα στη σκέψη
- Η αξιοπιστία από copy/paste της γνώσης
- Το συγκεκριμένο και το γενικό
- Η παγκόσμια προκατάληψη για την αμεροληψία στην έρευνα
- Η πραγματικότητα που λείπει και η τύχη
- Η διάρκεια ύπαρξης των πραγμάτων
- Προκατάληψη για την εύκολη γενίκευση
- Η γνώση πέρα από την προσωπική εμπειρία
- Το σκότος στην εμβάθυνση
- Παγκόσμια προκατάληψη για την απόλυτη ακρίβεια στη γνώση
- Η σχετικότητα της χρησιμότητας
- Τι είναι η αλήθεια και η εμπιστοσύνη
- Πράγματα, λέξεις και έννοιες
- Συνοπτικά η εξάρτηση της εμπειρίας από τη σκέψη
- Οι αισθήσεις επίσης ξεκινούν με αφαίρεση πληροφοριών
- Συμπεριφορές και γεγονότα από φαντασιώσεις και η μαζική εξάπλωση πολλών ψεμάτων
- Για τη μέτρηση της νοημοσύνης
- Θεμελιακές παρατηρήσεις για τη σύνδεση της σκέψης με τη γνώση

- Η ηθική προστασία απέναντι στην εξαπάτηση, από τις πρώτες σκέψεις
- Η ρυθμιστική δύναμη της σκέψης για την ανθρώπινη ζωή και συμπεριφορά
- Πρόταση - Άσκηση
- Φυγή από τα προβλήματα με φαντασιώσεις και με έξυπνες θεωρίες...
- Ενημέρωση και παραπλάνηση
- Η προτεραιότητα στην έρευνα (και στην πληροφορία) και η Ηθική
- Η ζωή κινητοποιείται από μια σχέση εμπιστοσύνης και αντιδρά από την αμφισβήτηση ή τη διάψευση αυτής
- Ο μπερδεμένος ρόλος της επιστήμης και η επαγγελματική εκμετάλλευση της άγνοιας
- Ομαδικές προσπάθειες και συνεργασίες με και για εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης
- Σε λίγες σειρές τα γερά θεμέλια της παγκόσμιας (ή κοσμολογικής) ηθικής με εσωτερικό προσανατολισμό
- Οι διαπιστώσεις και ο συνδυασμός των απόψεων της Ηθικής με εσωτερικό προσανατολισμό

- Προσανατολίσου!

Ορισμένες απόψεις που επικρατούν παγκοσμίως και σε μια μεγάλη πλειονότητα ανθρώπων αποδεικνύονται εύκολα φαντασιώσεις ή λανθασμένες. Η επικράτηση αυτών των εξαπλωμένων απόψεων δεν ερμηνεύεται όπως αν ήταν σχηματισμένες μετά από διερεύνηση, με γνώση και από λογική σκέψη. Έχουν σχηματιστεί με βιασύνη, από επιθυμία, εντυπωσιασμό, απερίσκεπτη αντιγραφή και από τυφλή εμπιστοσύνη. Για την επικράτηση ή την εξάπλωση ορισμένων από αυτών των απόψεων έχουν γίνει ιστορικοί αγώνες και εξακολουθούν οι προσπάθειες εκείνων που εκπροσωπούν ένα πληθυσμό ανθρώπων ή μεγάλες ομάδες με κοινά συμφέροντα και εμπειρίες. Όσοι αγωνίζονται για τα ομαδικά συμφέροντα ή χρειάζονται την υποστήριξη από ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων, ακόμα και αν έχουν αντίθετη άποψη εξαναγκάζονται να την κρύβουν (υποκριτικά ή με σεβασμό) για να μη χάσουν την πλεονεκτική θέση τους. Έτσι διαιωνίζεται η ονειροφαντασία με την οποία πολλοί έζησαν, έγραψαν μια ιστορία και μοίρασαν ελπίδες. Η ανάπτυξη των επιστημών, η ευκολία της πληροφόρησης, η παγκόσμια εμπειρία και το εκπαιδευτικό σύστημα δεν εξαφάνισαν από τη ζωή την ανοησία και τις απερίσκεπτες απόψεις. Αντιθέτως, εξίσου ενίσχυσαν αντιδραστικές και ανώριμες απόψεις. Αντί για περισσότερη αμφιβολία καλλιέργησαν την ψευδαίσθηση της καλύτερης γνώσης, δελεάζουν το πνεύμα με ανταλλάγματα και ενθαρρύνουν τις βιαστικές εκτιμήσεις και προσπάθειες. Αποδεικνύεται ότι η γνώση πλησιάζει στη φαντασία και αυτά τα δύο σχεδόν συμπίπτουν, όταν οι σκέψεις εξωτερικεύονται με τον προφορικό λόγο. Σε αυτή τη διαπίστωση καταλήγουμε όχι μόνο με περιγραφή για το πώς σχηματίζεται η γνώση, αλλά και από την καθημερινή εμπειρία για τη (μεγαλομανή) συμπεριφορά του ανθρώπου, η οποία ερμηνεύεται από τα λάθη, τα ψέματα, την παράνοια και την ασυνεννοησία του.

Τη διαρκή και άμεση σχέση των απόψεων και της σκέψης με την υπόλοιπη συμπεριφορά, οι άνθρωποι έχουν αναγνωρίσει από τα αρχαία χρόνια. Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι διαμορφωμένη από τις πληρο-

φορίες και τις σκέψεις, αντίστοιχα όπως είναι η μετάδοση ενός τηλεοπτικού σήματος. Γι' αυτό, πολλοί εκλαμβάνουν τις απόψεις, τις σκέψεις και τις προθέσεις το ίδιο σημαντικά, όπως την εξωτερική πράξη και από αυτά και μόνο, μπορούν να καταδικάσουν κάποιον σε θάνατο ή να τον θεοποιήσουν! Ακόμα και σήμερα, χιλιάδες χρόνια μετά, σε πολλές χώρες της Γης, οι απόψεις που υποστηρίζει κάποιος μπορεί να του κοστίσουν τη ζωή, με νόμιμο τρόπο. Ένα από τα κεντρικά ζητήματα που τονίζεται και περιγράφεται στο βιβλίο και "φυλακίζεται" για πάντα στην περιοχή μιας εκσυγχρονισμένης ηθικής είναι: Ο ρόλος της γνώσης και της σκέψης για την παραπλάνηση, την εξαπάτηση, για τη δημιουργία πολλών ανόητων προτύπων, βραχύβιων αξιών και άσκοπων δράσεων. Οι νέες τεχνολογίες ήδη έχουν ξεπεράσει τη φαντασία κάθε ανθρώπου. Όμως και η έρευνα με παρατήρηση μέσα στη σκέψη κρύβει εξίσου μεγάλες εκπλήξεις!

Η ανθρώπινη νόηση προς τη γνώση είναι τόσο μικρή, όσο και ο άνθρωπος προς στο Σύμπαν. "Συλλογίσου περισσότερο, δράσε πιο συγκρατημένα" είναι μια προτροπή που δεν ακούγεται και μια από τις συμπεριφορές που λείπουν από τη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Μάθε και σκέψου πριν σου τύχει η εμπειρία των άλλων! Η φιλοσοφική και εσωτερική αναζήτηση δεν μας απομακρύνουν από την πραγματικότητα. Εκτός από την αναζήτηση νοήματος στη ζωή και στον κόσμο, έτσι διανοητικά προετοιμαζόμαστε για τη ζωή στην πιο κοντινή μας πραγματικότητα, ακόμα και για την επιβίωσή μας μέσα στην κόλαση, θα λέγαμε με κάποια υπερβολή. Όμως πέρα από την άγνοια και την αδιαφορία του συνηθισμένου ανθρώπου, υπάρχει και ένας αντίθετος λόγος, που δεν προβάλλονται τα φιλοσοφικά ζητήματα, που δεν αναδεικνύονται οι απλές διαπιστώσεις για το νόημα της Ζωής και κακολογούνται οι εσωτερικές αναζητήσεις. Είναι ο φόβος μήπως ελαττωθεί ή χαθεί η εκτίμηση από άλλες αξίες που μας έχουν διδάξει ή από τα ανόητα πρότυπα που ρίχνονται σαν δίχτυα στον ανυποψίαστο κόσμο για να τον αρμέξουν οικονομικώς. Τα φώτα έξω στο σκοτάδι προσελκύουν πολλά πετούμενα. Όπως οι χρυσοθήρες σε παρθένα γη, έχουν βρει την κοινωνία και την προσωπική ζωή αθωράκιστη από ηθικές αξίες και την εκμεταλλεύονται αδίστακτα.

- Η θεμελιώδης αρχή για την ατομική και για την ομαδική δράση κάθε μορφής ζωής

Όλες οι ανθρώπινες συμπεριφορές, τα κοινωνικά γεγονότα και οι δημιουργικές προσπάθειες ξεκινούν από ένα ψυχο-πνευματικό φαινόμενο, το οποίο όλοι γνωρίζουμε. Το ονομάζουμε με μια μόνο λέξη και γνωρίζουμε ότι είναι απαραίτητο για τη ζωή. Όμως, ίσως κανένας δεν έφτασε να παρατηρήσει, μετά από μια υπομονετική και διευρυμένη έρευνα, ότι με αυτό το φαινόμενο κινητοποιείται κάθε ζωή καθημερινά. Χωρίς αυτό το πνευματικό φαινόμενο δεν θα ζούσαμε. Με αυτό δεν ξεκινούν μόνο οι καλές πράξεις αλλά και όλα τα κακά της ανθρώπινης ζωής και της κοινωνίας. Με αυτό το φαινόμενο επιτυγχάνεται η συμβίωση, συσσωρεύεται η εμπειρία, δημιουργείται ο πολιτισμός και γράφεται ιστορία. Το συνηθισμένο όνομα του πνευματικού φαινομένου, με τις πρώτες σκέψεις, δεν φανερώνει αυτή την παγκόσμια σημασία του και πώς αυτό συνδέεται με ένα πλήθος κοινωνικών φαινομένων, σύντομης διάρκειας ή πολλών αιώνων, μεταξύ μικρού αριθμού προσώπων ή ολόκληρου του πληθυσμού της γης. Κανένας δεν μπορεί να αρνηθεί την ύπαρξη αυτού του φαινομένου και ότι είναι σημαντικό για τη ζωή και την κοινωνία και δύσκολα θα μπορέσει να αμφισβητήσει την ανατρεπτική σημασία του. Οι σκέψεις για αυτό το ψυχολογικό και πνευματικό φαινόμενο είναι οι πιο επικίνδυνες και οι πιο ανατρεπτικές σκέψεις του κόσμου. Μπορούν να προκαλέσουν ανησυχία και αιματοχυσία σε ένα μόνο άτομο ή σε ένα μεγάλο πληθυσμό και σε μια κοινωνική ομάδα. Οι σκέψεις αυτές είναι πιο επαναστατικές από τις πολιτικές ιδεολογίες και από τα ιδεολογικά ή θρησκευτικά ρεύματα. Διότι όλες οι απόψεις, όλες οι θεωρίες και όλες οι ιδεολογίες εξαπλώνονται με αυτό το ψυχολογικό και πνευματικό φαινόμενο. Αν αυτό το φαινόμενο το εμποδίσεις με τις σκέψεις, τότε εμποδίζεις την εξάπλωση και την εκμετάλλευση της ιδεολογίας. Αυτό το πνευματικό φαινόμενο βρίσκεται μέσα στην περιοχή της φιλοσοφίας και της ψυχολογίας, σαν έδαφος για τα θεμέλια της δεύτερης, αλλά κανένας δεν “αποβιβάστηκε” για να εγκατασταθεί εκεί.

Ποια είναι η γνωστή λέξη που κατονομάζει αυτό το θεμελιακό φαινόμενο για όλες τις δράσεις της ζωής, ατομικά και ομαδικά;

Ίσως θα περιμένατε να ακούσετε για μια πολιτική ιδεολογία, όπως είναι ο κομμουνισμός ή ο νεοναζισμός. Ίσως για μια θρησκεία ή για μια νέα μέθοδο θεραπείας και για την αποφυγή των ασθενειών. Ίσως για το κοινωνικό φαινόμενο του Ισλαμικού κράτους ή για την αστροφυσική θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης ή κάτι για το ανθρώπινο DNA. Ίσως για ένα μυθικό πρόσωπο και για ένα χαμένο κόσμο, όπως η μυθική Ατλαντίδα. Ίσως για τη νέα αποκάλυψη του Θεού ή για την αποκάλυψη μυστικών σχεδίων για την πολιτική των Η.Π.Α. Ίσως θα περιμένατε να το ακούσετε με ένα επιβλητικό σόου, με πολλά φώτα και έγχρωμες λάμπες, από ευπαρουσίαστους κύριους και κυρίες, με μουσική που θυμίζει εμβατήριο ή ύμνο, με καλεσμένους κορυφαίους επιστήμονες και άλλα βραβευμένα πρόσωπα. Και ίσως θα έχετε ακούσει πολλούς να μιλούν όμορφα, πολύπλευρα, καλά προετοιμασμένοι, εκπαιδευμένοι και εξοικειωμένοι για πολλά ζητήματα και για τα προβλήματα της ζωής. Τίποτα απ' όλα αυτά που περιμένατε ή φανταζόσασταν δεν είναι τόσο ανατρεπτικό και καθοριστικό, ιδιαίτερα για την ανθρώπινη ζωή. Η “εμπιστοσύνη” και η εκτίμηση της αξιοπιστίας είναι θεμελιακά φαινόμενα του πνεύματος. Χωρίς αυτά, η ζωή όπως την αντιλαμβανόμαστε θα σταματούσε ή θα αυτοκαταστρεφόταν άμεσα. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγουμε και η παγκόσμια σημασία για το φαινόμενο της εμπιστοσύνης αναδεικνύεται στο ογκώδες βιβλίο με τον τίτλο: “Η παγκόσμια ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού”.

Σχετικές έννοιες: εμπιστοσύνη, πίστη, αξιοπιστία, ευπιστία και δυσπιστία, άπιστος, πειστικός, έμπιστος, πιστοποίηση, ειλικρίνεια, αλήθεια, γνώση, αναμφίβολος, υπευθυνότητα, ασφάλεια, ένστικτο, αναγνωρίζω, βλέπω

Η εμπιστοσύνη συνδέεται με όλα τα φαινόμενα συμπεριφοράς κάθε βιολογικού σώματος και με την πιο φανταστική προοπτική στην ανθρώπινη ζωή.

- Συνδέεται με τις πληροφορίες των αισθητηρίων οργάνων και με τις στιγμιαίες επιλογές για τη διατήρηση της ζωής.

- Συνδέεται με τις σκέψεις, με τις εκτιμήσεις και με τις συναισθηματικές φορτίσεις του ατόμου ξεχωριστά.

- Συνδέεται με τη συμπεριφορά μεταξύ των μελών μιας οικογένειας.

- Συνδέεται με τις συνεργασίες, με τις φιλίες και τη συνεννόηση.

- Συνδέεται με τη μεταβίβαση της εμπειρίας και με τη διδασκαλία.

- Συνδέεται με το εμπόριο, με τις υπηρεσίες, με την εργασία των ειδικών και με κάθε οικονομική εκμετάλλευση.

- Συνδέεται με την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης, με την παραγωγή προϊόντων και με τις κατασκευές.

- Συνδέεται με τις μεγάλες προσδοκίες, με τους μεγάλους στόχους και με τις προβλέψεις.

- Συνδέεται με την εξουσία, με την πολιτική και με τις εκλογικές διαδικασίες.

- Συνδέεται με την εξάπλωση των ιδεολογιών και των θρησκειών.

- Συνδέεται με την ενημέρωση, με την κοινή γνώμη και με τις φήμες

- Συνδέεται με όλες τις επιλογές μας για να ζήσουμε υγιείς και ασφαλείς.

- Συνδέεται με το φανατισμό και με τις πρωτοβουλίες

Όλες οι πληροφορίες που περνούν από τη σκέψη μας σημαδεύονται σαν αξιόπιστες ή αμφίβολες. Με αυτή την πνευματική ιδιότητα αμέσως ενοποιούνται φαινόμενα ψυχολογικά, ηθικά, κοινωνιολογικά και πολιτικά και αποκαλύπτεται η μονομέρεια και η ανεπάρκεια στην προσέγγιση αυτών των φαινομένων από τους ειδικευμένους. Από μια στιγμή σωστής ή λανθασμένης εκτίμησης μπορεί να προκληθεί ένα από αυτά τα φαινόμενα ή όλα μαζί και ένα πλήθος προβλημάτων, αναλόγως πόσο σωστά εκτιμήσαμε και εμπιστευτήκαμε. Φαντάσου μια ζωή κινητοποιημένη με λανθασμένες πληροφορίες, με ψέματα και αποκλειστικά με τη φαντασία. Με την εμπιστοσύνη μπορούμε να κερδίσουμε, εξίσου μπορούμε και να χάσουμε. Μερικές φορές αυτή επιβεβαιώνεται, μερικές άλλες φορές διαψεύδεται. Συνήθως εμπιστευόμαστε χωρίς όλες τις απαραίτητες πληροφορίες. Συμμετέχουμε σε προσπάθειες και περιμένουμε να εκτιμηθούν και να μας υποστηρίξουν. Μας πείθουν ότι θα προσφέρουν όσα υπόσχονται και εμείς μένουμε ήσυχοι. Δεν σκεφτόμαστε τι θα κάνουμε αν συμβεί το απίθανο. Για να μη γίνουμε ενοχλητικοί δεν ζητάμε καλύτερη πληροφόρηση και για να μην φανούμε ανόητοι δεν εκφράζουμε τις αμφιβολίες μας. Μια τραγική στιγμή που μας συγκλονίζει και στην οποία εστιάζονται οι σκέψεις μας, όπως ένα τροχαίο δυστύχημα, είναι μια τύχη που προκλήθηκε από μια συνηθισμένη υπερβολική εκτίμηση των δυνατοτήτων μας. Μια από τις πολλές λανθασμένες και βιαστικές εκτιμήσεις μας, που κάνουμε καθημερινά για τα πράγματα και για τον εαυτό μας ή αντιθέτως η έλλειψη σκέψης για μερικά ενδεχόμενα και ο εφησυχασμός, φανερώνεται δραματικά σε μια κακή στιγμή. Ακόμα και από την απλή επικοινωνία με τον προφορικό λόγο, κανένας δεν μπορεί να θυμάται ακριβώς όσα άκουσε και δεν έχει τα χρονικά περιθώρια για να παρατηρήσει όσα μεταδίδονται σαν σωστές και αρκετές πληροφορίες. Να λοιπόν και ένας λόγος για τον οποίο τα στόματα δύσκολα κλείνουν και η καλή συνεννόηση δεν είναι εύκολη. Αντιθέτως η φαντασία, οι παρεξηγήσεις, η φλυαρία, οι απορίες και οι έξυπνες προσπάθειες για τη συνεννόηση γεμίζουν τις ώρες και συντηρούν το ενδιαφέρον στις ανθρώπινες σχέσεις.

Πιστεύω ότι αύριο θα ζω. Δεν θα με παγιδέψουν	Είμαι καλόπιστος και απονήρευτος	Χρήματα να έχω και λύσεις για όλα θα βρω!
Έχω πίστη στον εαυτό μου ότι θα τα καταφέρω. Δεν είμαι πιο δυνατός, αλλά είμαι πιο πονηρός. Έχω την καλύτερη προστασία. Όπως τρέχω και πηδάω εγώ, εκείνος δεν μπορεί. Δράση για την επιβίωση μέχρι το μοιραίο λάθος ή την άτυχη στιγμή. Θα συνεχίσω αύριο πάλι....	Εμπιστεύομαι στις τράπεζες τα χρήματα και άλλα πολύτιμα αντικείμενα. Εμπιστεύομαι το διαχειριστή μου. Εμπιστεύομαι το συνétaιρο ή τον αντιπρόσωπό μου. Είμαστε όλοι μαζί σαν μια γροθιά. Μου το υποσχέθηκε. Έχουμε υπογράψει μια συμφωνία. Είναι υπεράνω υποψίας!	“Πάρτε καλέ μου άνθρωπε, έχουμε τα καλύτερα. Δεν θα χάσετε τα χρήματά σας”. Θα διευκολυνθεί η ζωή μου... Θα είμαι πιο ασφαλής... Κοστίζει πιο ακριβά και άρα θα αποδειχτεί πιο αποτελεσματικό... Έχουν... περάσει από ελέγχους και είμαι ήσυχος.
Πώς η τύχη γίνεται τόσο άδικη; Κάτι με ανησυχεί!	Πιστεύω αξίζει να πληρώσω περισσότερα	Θα πάω με το μέρος τους και θα το εκτιμήσουν...
Εμπιστεύομαι τυφλά τον Κύριο. Ο Θεός είπε... Ο προφήτης είχε την καθοδήγηση του Θεού... Όπως είναι γραμμένο στις θεϊκές Γραφές... Ο Θεός θα μου ανταποδώσει. Δεν χρειάζεται να κουράζω το μικρό μυαλό μου, βρήκα την ηρεμία μου...	Είναι ειδικός και έχει περισσότερη εμπειρία από εμένα. Είναι αναγνωρισμένος και πιστοποιημένος. Αν αυτός δεν ξέρει τότε ποιος άλλος ξέρει και μπορεί; Πληρώνεις περισσότερο, αλλά το αποτέλεσμα θα είναι πιο καλό...	Το κράτος υπάρχει για το καλό μου. Οι άνθρωποι της κυβέρνησης γνωρίζουν τη δουλειά τους και περιμένω τα αποτελέσματα. Αν μου το ζητήσουν, θα προσφέρω όλες τις δυνάμεις μου για το καλό της πατρίδας. Έχω εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη...
Κατάθλιψη και αγωνία	Έρευνα και φιλοσοφία	Υπεροψία, έπαρση
Δεν με πιστεύει κανένας. Δεν μπορώ να τους αμφισβητήσω. Χρειάζομαι να ακούσω καλά λόγια και να με στηρίξουν, έστω και με ψέματα. Είμαι μόνος και έχω αποτύχει σε όλα. Με πρόδωσαν όλοι. Φοβάμαι να εμπιστευτώ. Φοβάμαι μήπως επαναληφθεί το ίδιο κακό. Πώς θα τα καταφέρω στο μέλλον;	Αμφιβάλλω ότι είναι έτσι όσα βλέπω ή όσα μου είπαν. Γιατί πρέπει να είναι ή να γίνει έτσι και όχι το αντίθετο; Τι εξυπηρετούν αυτοί οι παράξενοι συνδυασμοί; Έτυχε ή ήταν προγραμματισμένο για να γίνει; Μήπως υπερβάλλω με τόση αμφισβήτηση; Η γνώση δεν τελειώνει ποτέ, η ζωή μου όμως ναι.	Ποιος είσαι εσύ; Δεν έχεις τα μέσα και τις προϋποθέσεις και τι περισσότερο θα επιτύχεις; Τι χρήσιμο θα ακούσουμε από εσένα και τι καινούργιο; Δεν αμφιβάλλω ότι είσαι για τα σκουπίδια. Αν σε πάω να δεις τους προχωρημένους και τα εργαλεία τους, εσύ θα χάσεις τη φωνή σου.

Το πρώτο αντάλλαγμα που μας ζητούν να δώσουμε και συνήθως εμείς το προσφέρουμε δωρεάν είναι η εμπιστοσύνη. Έπειτα εφαρμόζουν τις γνώσεις και το δόλο τους για να εγκατασταθούν στο πνεύμα μας και για να μας εκμεταλλευτούν. Ιδιαίτερα όταν εμείς δεν σκεφτόμαστε και είμαστε εύπιστοι και με την καλή πίστη ότι οι άλλοι ενδιαφέρονται πρώτα για το δικό μας καλό. Απαντήστε: Η εμπιστοσύνη είναι η πύλη του πνεύματος και δεν είναι διάπλατα ανοιχτή. Δεν δίνουμε σε όλους το κλειδί και η είσοδος δεν είναι δωρεάν. Κοστίζει με τις θυσίες στην προσωπική ζωή, όταν αυτές γίνονται από υπευθυνότητα, προκειμένου με την υπέρμετρη βεβαιότητα για τις δυνατότητές μας και για τις απόψεις μας να μη βλάψουμε κανέναν. Πολλές φορές κοστίζει και σε χρήματα και θα έπρεπε να μας πληρώνουν για να πάρουν την εμπιστοσύνη μας, όπως λ.χ. όταν εμπιστευόμαστε πληροφορίες για την προσωπική μας ζωή ή θα έπρεπε να αφαιρούν ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο χρηματικό ποσό από την τελική αμοιβή τους. Η βεβαιότητα πολύ συχνά δεν συμβαδίζει με την υπευθυνότητα. Ένας μόνο άνθρωπος μπορεί να απευθυνθεί σε όλους όσους αγωνίζονται για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη από όλο τον κόσμο: Αξίζετε την εμπιστοσύνη μας; Αναλαμβάνετε την ευθύνη για τις διαψεύσεις και τις αποτυχίες; Είστε 100% βέβαιοι για τις προβλέψεις, για την επίτευξη των στόχων και για το σύνολο των συνεπειών; Ανταποδίδετε τα οφέλη της εμπιστοσύνης σε εκείνους που σας την προσέφεραν; Αλλά επίσης πρέπει να απευθυνθούμε σε αυτούς που εμπιστεύονται εύκολα, με μεγάλες προσδοκίες ή από απερισκεψία: Είστε προετοιμασμένοι για τη διάψευση; Μήπως με τις επιλογές σας στηρίζετε τους απατεώνες και τους εκβιαστές ή μήπως συνεργάζεστε με τους θύτες;

Να σκεφτούμε λίγο περισσότερο τις συμπεριφορές που ενεργοποιούνται από την υπερβολική βεβαιότητα και την αποφασιστικότητα. Πολλές φορές είναι απαραίτητο το θάρρος, η πρωτοβουλία, η φιλοδοξία και η δημιουργία "κλίματος εμπιστοσύνης". Όμως εξίσου πολλές φορές έχουν επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων ξεχωριστά και στην κοινωνία. Οι άνθρωποι πέφτουν θύματα πλάνης και απογοητεύονται όταν οι προσδοκίες διαψεύδονται και όταν η εμπιστοσύνη προδίδεται. Η ανασφάλεια και η φοβία συνήθως δεν ταιριάζουν με την άποψη για

δύναμη και επιτυχία. Όμως και αυτά χρειάζονται στη ζωή, όπως φαίνεται και ευρύτερα στη φύση, ειδικά όταν ξεπερνάμε τις δυνατότητές μας και όταν αντιλαμβανόμαστε τις αδυναμίες μας. Λ.χ. ωραία η εικόνα ενός γενναίου άντρα και ενθαρρυντική, αλλά και μεγάλη η απογοήτευση ή η λύπη όταν αυτός αποτύχει και ακόμα χειρότερα όταν από τη δράση του επέλθει μια μεγαλύτερη καταστροφή. Απογοητευτική η αδράνεια απέναντι σε έναν οπλισμένο ληστή, αλλά έτσι πιθανό να αποφευχθούν τα χειρότερα. Συχνά χρειάζεται η αυτοσυγκράτηση και η απόφαση μετά από σκέψη και ίσως η κατάρτιση ενός έξυπνου σχεδίου και αυτό το πλεονέκτημα δεν το έχουν τα ζώα. Η πνευματική προσπάθεια πριν από τη δράση μοιάζει με έλλειψη δράσης, με αδυναμία και με χάσιμο χρόνου. Αυτή είναι η δύναμη του πνεύματος και όχι η δύναμη μιας βροντερής φωνής ή μιας βίαιης και βιαστικής συμπεριφοράς.

• Η ψευδαίσθηση ότι επιλύονται τα προβλήματα

Πόσα βλέπουμε, ακούμε και διαβάζουμε κάθε μέρα τα οποία προκαλούν εντύπωση και θαυμασμό, όμως γρήγορα τα βγάζουμε εμείς οι ίδιοι από την προσοχή μας και σε τίποτε δεν χρησιμεύουν στη ζωή μας! Έχετε επίγνωση των γεγονότων σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης, από τα οποία ένα ενδεικτικό μέρος καταγράφεται και ακόμα λιγότερο πέφτει στην αντίληψή μας; Έχετε επίγνωση, πόσα ζώα προετοιμάζονται για σφαγή, πόσα φονεύονται και βασανίζονται ασταμάτητα για την ανθρώπινη εκμετάλλευση, αλλά και από φυσικά αίτια; Επίσης, πόσοι άνθρωποι, όλων των ηλικιών και ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά τους σκοτώνονται και καταστρέφονται καθημερινά, ενώ εμείς είμαστε θεατές, με επιλεκτική μνήμη; Έχετε επίγνωση πόσοι άνθρωποι έχουν περάσει από τη γη και για τις τρομερές εμπειρίες τους; Έχετε επίγνωση για τις ανατροπές που φέρνει ο χρόνος και για τις νέες εμπειρίες στο μέλλον; Μάλλον η επίγνωση είναι όση αυτή που έχουμε για τη σύντομη και άγνωστη διάρκεια που θα ζήσουμε... Σχεδόν σαπισμένοι στη μεγαλύτερη ηλικία, με το ένα πόδι μέσα στον τάφο και ίσως με αργόστροφη σκέψη, προσπαθούμε σκληρά μόνο για να μείνουμε ζωντανοί. Μερικές φορές με εκείνη την ανόητη ελπίδα, ότι εμείς παραμένουμε ίδιοι, έτσι όπως όταν ήμασταν νεότεροι. Ή με εκείνη την τυφλή ανασφάλεια, με την οποία επιμένουμε να είμαστε άπληστοι και φιλάργυροι για ένα καλύτερο μέλλον, που δυστυχώς σε τέτοιες ηλικίες δεν έρχεται! Πολλοί νομίζουν ότι η ζωή και η κοινωνία θα ήταν καλύτερη, αν έλλειπαν ορισμένα προβλήματα και αν μερικοί προνομιούχοι δεν μάχονταν αδίστακτα για τα συμφέροντά τους, από υπεύθυνες θέσεις μεγάλων εταιρειών ή από κυβερνητικές θέσεις. Όμως οι περισσότεροι από εκείνους που χαρακτηρίζουμε “αδίστακτους” και τους οποίους εκτιμούμε ως υπεύθυνους για πολλά κοινωνικά προβλήματα σκέφτονται σχεδόν το ίδιο, όπως εμείς. Ενώ πολλές φορές, μάλλον τους φανταζόμαστε και τους αναζητάμε στα δελτία ειδήσεων, έτσι όπως φανταζόμαστε το πρόσωπο που θα ερωτευθούμε και όταν από μερικές ενδείξεις το βρούμε, μετά η ζωή γρήγορα μας διαψεύδει.

Είναι το πιο συνηθισμένο και το πιο εύκολο να αποποιηθεί κάποιος την προσωπική του ευθύνη για τα όποια προβλήματά του και να εκτονωθεί συναισθηματικά, κατηγορώντας όσους βρίσκονται σε θέση εξουσίας και σε πλεονεκτική οικονομική θέση. Είναι το πιο εύκολο και συνηθισμένο να καλλιεργείται η εντύπωση μέχρι μίσους, ότι τα καθημερινά προβλήματα και η κοινωνική αδικία πηγάζουν από λιγοστούς, που έχουν οικονομική ισχύ και μπορούν να επηρεάζουν και να ελέγχουν την πολιτική του κράτους και να καταλαμβάνουν αυτοί οι ίδιοι θέσεις εξουσίας. Είναι συνηθισμένη η εντύπωση στον απλό πολίτη, που καθημερινά αγωνίζεται σκληρά για την επιβίωση, ότι ο εργάτης ή ο αναγκαστικά "υποταγμένος" και υπάκουος άνθρωπος είναι καθαρά το θύμα και σε αξιολύπητη θέση, από την οποία σχεδόν καμία επιλογή δεν έχει για να διορθώσει αυτός την κοινωνία, για να γίνει πιο δίκαιη και η καθημερινή ζωή πιο όμορφη. Με συνέπεια την απεριόριστη ανοχή του, τη συμμετοχή του και τη συνεργασία του σε πλήθος περιπτώσεων αδικίας και την ανασφάλειά του, μήπως δημιουργήσει επιπλέον προβλήματα από την αντιπαράθεση και την άρνησή του και πολλές φορές, με κρυφό πόθο να αποκτήσει αυτός ο ίδιος τη δύναμη που του επιβάλλεται. Αυτή η συνηθισμένη και αληθοφανή άποψη για το ρόλο του "εξαναγκασμένου" ανθρώπου σε συμβιβασμό θολώνει... τη σκέψη και τονώνει το θράσος.

Πιστεύετε ότι για τα μεγάλα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά προβλήματα ευθύνονται συγκεκριμένα πολιτικά πρόσωπα, αρχηγοί κρατών ή μία μερίδα οικονομικά ισχυρών; Πιστεύετε ότι η πηγή των προβλημάτων βρίσκεται σε ένα έθνος, στην κρατική εξουσία ή σε εχθρικά συμφέροντα; Η επιδίωξη να λυθούν τα προβλήματα με λανθασμένες και μεροληπτικές απόψεις και συμβιβαστικά προκαλεί μεγαλύτερα προβλήματα, οδηγεί σε αδιέξοδα και σε χάσιμο χρόνου. Εξάλλου, όταν αποδίδουμε όλη την ευθύνη για τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα σε λίγους οικονομικά ισχυρούς και σε ομάδες συμφερόντων που ρυθμίζουν την πολιτική και την εξουσία, τότε προσπαθούμε να "αγιοποιήσουμε" τον εαυτό μας και να απαλλαγούμε από τις δικές μας ευθύνες. Παριστάνουμε τα θύματα και τους τραυματισμένους για να απαιτήσουμε την τιμωρία αυτών που βρίσκονται στην ευνοϊκότερη

θέση, την οποία θα επιθυμούσαμε για τον εαυτό μας.

Από τα αρχαία χρόνια γίνονται πόλεμοι, και οι άνθρωποι συγκρούονται μέχρι θανάτου με άπειρες αφορμές και αιτίες, ομαδικά και ατομικά. Ανέκαθεν, οι άνθρωποι μιλούν για κοινά προβλήματα, τα οποία πρέπει να επιλυθούν για να είναι το μέλλον καλύτερο. Ποτέ δεν έπαψαν να λύνουν προβλήματα, να επιρρίπτουν ευθύνες, να τιμωρούν μερικούς υπεύθυνους, να συνασπίζονται, να στηρίζουν ανατρεπτικές προσπάθειες και νέους ηγέτες, να καταστρώνουν σχέδια. Μήπως σήμερα, τα προβλήματα που περιγράφονται είναι τα τελευταία; Μήπως οι λύσεις που επιδιώκονται σήμερα είναι οι οριστικές και μετά όλα θα πάνε καλά; Μήπως οι αιτίες των προβλημάτων που εντοπίζονται σήμερα είναι οι αληθινές αιτίες και οι μοναδικές; Μήπως γνωρίζουν καλά τις συνέπειες και το μέλλον στην περίπτωση που δεν επιδιώξουν να επιλύσουν τα σημαντικά προβλήματα και αν δεν εφαρμόσουν τις σοφές σκέψεις τους; Τώρα ανιχνεύουμε μεγάλα προβλήματα και νομίζουμε ότι από αυτά ξεκινούν πολλά άλλα στη ζωή μας. Παλαιότερα αυτά δεν υπήρχαν. Όμως οι άνθρωποι πάλι διαπίστωναν μεγάλα προβλήματα και το ίδιο εκτιμούσαν, ότι αν εκείνα έλειπαν, τότε θα ήταν καλύτερη η ζωή τους.

Αν είστε από εκείνους που πιστεύουν, ότι ο ξεπεσμός, η διαφθορά, ο παραλογισμός, η αναξιοπιστία, η βίαιη συμπεριφορά κορυφώθηκαν τώρα τελευταία, μάλλον είστε γελασμένοι. Η αδυναμία στη σκέψη των ανθρώπων συνδέεται στενά με τη δράση και τις προσδοκίες τους και αυτό εύκολα φανερώνεται από λίγο διάβασμα ιστορίας. Υπάρχουν πολλά στοιχεία στους ανθρώπους και στις δραστηριότητές τους, τα οποία δεν έχουν αλλάξει μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Κοινά στοιχεία στη βιολογική, στην ψυχολογική, στη διανοητική ύπαρξή τους και στη συμπεριφορά τους, ριζωμένα στους περιορισμούς από τη φυσική πραγματικότητα. Οι άνθρωποι οι οποίοι προηγήθηκαν ως την αρχαιότητα δεν είχαν να κάνουν λιγότερες προσπάθειες για να επιβιώσουν, δεν ζούσαν με περισσότερη γνώση και εμπειρία, δεν έκαναν πιο αποτελεσματικές σκέψεις για τη δράση τους, δεν είχαν λιγότερες φαντασιώσεις και προσδοκίες, δεν συμφωνούσαν σε περισσότερες απόψεις, δεν είχαν λι-

γότερες περιουσιακές ανισότητες...επιδίωκαν εξίσου τα συμφέροντά τους. Η γνώση για το παρόν βοηθάει επίσης στην καλύτερη κατανόηση για το παρελθόν, όπως και αντιστρόφως. Η γλωσσική περιγραφή και αναφορά σε γεγονότα και έργα του παρελθόντος μέσα σε λίγη ώρα διαφέρει σημαντικά από την καθημερινή πραγματικότητα την οποία βιώνουν και σκέφτονται οι άνθρωποι. Η παραμορφωμένη άποψή μας που σχηματίζεται αναγκαστικά με την αφαίρεση όλων των πληροφοριών και με την τεράστια άγνοιά μας, δημιουργεί φανταστικές προσεγγίσεις για τα ιστορικά γεγονότα, με συνέπεια να εξιδανικεύουμε ή να αμαυρώνουμε εποχές, τόπους, κοινωνίες και πρόσωπα.

Τα προβλήματα στη ζωή παρακινούν σε δράσεις και σε αντιδράσεις και σε επινοήσεις για την επίλυσή τους. Όταν τα προβλήματα είναι κοινά για όλους ή αυτά επαναλαμβάνονται τότε δημιουργούνται η ανάγκη για εκπαίδευση και προετοιμασία, ευκαιρίες και θέσεις εργασίας. Το κακό και το καλό πάλι τα βρίσκουμε να συνδέονται μεταξύ τους αξεχώριστα. Κάποιοι θα ήθελαν και προσπαθούν να βλάψουν, αλλά περισσότερο ωφελούν, ενώ κάποιοι άλλοι ονειρεύονται ότι αγωνίζονται για κάτι καλό και αυτοί ζημιώνουν. Πολλές φορές, ο αγώνας και η υπεροψία με την οποία επιδιώκονται να επιλυθούν τα προβλήματα συγκεκριμένων προσώπων ή μιας κοινωνικής ομάδας, κρύβουν το δόλο για τη μετάθεση των προβλημάτων σε κάποιους άλλους. Γι' αυτό και η επίλυση των προβλημάτων δεν είναι πάντοτε κάτι απαραίτητο και αντιθέτως, πολλές φορές χρειάζεται να δημιουργηθεί πρόβλημα. Αν δεν υπήρχαν προβλήματα και δυσκολίες τότε όλοι θα είχαν αυτό που θα ήθελαν και στη σωστή στιγμή, με μια φανταστική συνεργασία, χωρίς κόπο και χωρίς κανένα εξαναγκασμό. Όμως, εδώ στη Γη, να ονειρεύεσαι μια κοινωνία χωρίς προβλήματα είναι ένας εφιάλης για πολλούς, που έχουν στηριχτεί στα προβλήματα για να επιβιώσουν και για να επιβελιώσουν ένα ρόλο μέσα στον κόσμο. Χωρίς προβλήματα, κάποιοι γίνονται λιγότερο απαραίτητοι, πολλές θέσεις εργασίας αχρηστεύονται και πολλές επιχειρηματικές δράσεις περιορίζονται. Τα περισσότερα προβλήματα στην ανθρώπινη ζωή ξεκινούν από το ότι οι άνθρωποι εκτιμούν προβλήματα εκεί που δεν υπάρχουν ή τα μεγαλοποιούν και εφαρμόζουν δημιουργικές απόψεις στα πράγματα με την προσδοκία ότι

έτσι η ζωή θα γίνει καλύτερη. Όταν δημιουργούνται προβλήματα τότε εμφανίζονται εκείνοι που επιρρίπτουν ευθύνες και οι άλλοι, που υπόσχονται να τα λύσουν, και πολλοί προετοιμάζονται για να τα εκμεταλλευτούν οικονομικά. Επιπλέον να παρατηρήσουμε τη μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην προσπάθεια επίλυσης ενός προβλήματος με αυτό το σκοπό και στην προσπάθεια, που γίνεται με άλλους σκοπούς ή για να περνάει η ώρα της δουλειάς.

Χρειάζεται να βρεθούν και να ξεριζωθούν οι αιτίες που κάνουν την ανθρώπινη ζωή δυστυχημένη και την κοινωνία άδικη και όχι να λυθούν περιστασιακά τα προβλήματα. Από πού ξεκινάει το πρόβλημα, πώς αυτό δημιουργείται και με ποια άλλα προβλήματα συνδέεται, αν κάποιοι κερδίζουν με αυτό και ίσως να προσδιορίσουμε καλύτερα ποιο είναι το πρόβλημα. Όταν αντιθέτως στοχεύουμε να επιλύσουμε τα προβλήματα με λανθασμένη προτεραιότητα, περιστασιακά τη στιγμή που οι αντιδράσεις μεγαλώνουν και όταν μας διευκολύνει, τότε με τις βιαστικές διορθώσεις, συχνά όχι μόνο δεν λύνουμε τα προβλήματα όπως νομίζουμε, αλλά αντιθέτως προετοιμάζουμε περισσότερα και δυσκολεύουμε τη λύση τους. Αν κάποιος πετάξει τα σκουπίδια του μέσα στο χώρο της οικίας μας, τότε το πρόβλημα δεν θα είναι μόνο οι ακαθαρσίες, η δυσοσμία και η ενοχλητική όψη αυτών. Το πρόβλημα θα συνδέεται και με το δράστη και αν δεν δοθεί η σωστή λύση, τότε το πρόβλημα μπορεί να επαναληφθεί ή και να δυσκολέψει περισσότερο. Δεν έχει νόημα να στοχαστούμε πολύ ή να αγωνιστούμε σκληρά, χωρίς να μπλέξουμε ορισμένα άλλα ζητήματα, τα οποία κάποιοι ξεχωρίζουν ή θεωρούν χωρίς άμεση σχέση (για λόγους τυπικούς, επαγγελματικών, αποποίησης ευθυνών και από κακή συνήθεια).

Προβλήματα για τα οποία δεν έχουμε καμία σκέψη πώς να τα επιλύσουμε ή δεν μπορούμε εύκολα να τα επιλύσουμε, τα αφήνουμε έξω από τη συζήτηση και έξω από τους σχεδιασμούς μας ή τα υποβαθμίζουμε εύκολα, εκστομίζοντας ότι αυτά είναι "άσχετα" ζητήματα ή τα τελευταία. Όπως, τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς των εχθρικών κρατών, τις μαζικές κακές συνήθειες, το φυσικό τέλος της ζωής, την αυταρχική εξουσία ή την οικονομική δύναμη μερικών οικογενειών, τα παρα-

δοσιακά ήθη, όπως εκείνα που επιβάλλουν ανόητες διακρίσεις στους ανθρώπους, το ρόλο των άστρων που παρατηρούμε στο σκοτεινό ουρανό, τις πιθανότητες μίας γενικής καταστροφής από μία θεομηνία, τον άδικο και απρόσμενο χαμό των συνανθρώπων, τα φιλοσοφικά ζητήματα για την ύπαρξη του Θεού και για το ρόλο του, τις λανθασμένες επιλογές της πλειοψηφίας, την τρελή συμπεριφορά των λογικών ανθρώπων, την ανάγκη να τραφούμε θυσιάζοντας την "ιερή" ζωή που δεν έχει ανθρώπινη μορφή, την ακραία οικονομική ανισότητα, την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και τη ρυπογόνο δράση μερικών βιομηχανιών, την εξάρτηση της κοινωνικής ισορροπίας και της ανάπτυξης από τις ξένες παραγωγές και πηγές, τις επιπτώσεις της φτώχειας στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου, τις επιπτώσεις της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων στην ανθρώπινη ψυχή κλπ.

Όταν εστιάζουμε σε ένα πρόβλημα και για την επίλυσή του περιορίζοντας τη σκέψη γύρω από τα πιο φανερά μέρη που συνδέονται μαζί του, τότε η απάντηση ή η λύση που δίνουμε μπορεί να είναι σωστή, ωστόσο με πολλές υποθέσεις τις οποίες συνήθως αποκρύβουμε. Δηλαδή, προσδοκούμε ένα αποτέλεσμα με υποθέσεις όπως: Αν θα έχουμε την υγεία μας. Αν θα είναι καλά στην υγεία τους τα άλλα πρόσωπα του οικογενειακού περιβάλλοντος. Αν θα ζούμε στο ίδιο σπίτι, στην ίδια περιοχή, με την ίδια εργασία και με το ίδιο εισόδημα. Αν θα διατηρούνται οι ίδιες φιλίες και συνεργασίες. Αν θα μπορούμε να βρούμε στην αγορά τα ίδια πράγματα και αν θα προσφέρονται οι ίδιες υπηρεσίες. Αν δεν αλλάξουν οι τεχνολογίες στις οποίες εξοικειωθήκαμε. Αν οι γνωστοί και οι φίλοι θα σκέφτονται με τις ίδιες απόψεις και με τις ίδιες εκτιμήσεις. Αν δεν χρειαστεί να πληρώσουμε πολλά χρήματα για ένα έκτακτο γεγονός. Αν οι αριθμοί τηλεφωνικής κλήσης θα είναι για τους ίδιους συνδρομητές. Αν θα υλοποιείται η ίδια κυβερνητική πολιτική. Αν δεν διασπείρουν ψέματα εναντίον μας. Αν το αντιαισθητικό ελάττωμα στην επιδερμίδα ή στο σώμα μας δεν διορθωθεί. Αν θα έχουμε την ίδια επιθυμία και υπομονή. Αν δεν χαλάσει η καλή σχέση μας με τα αγαπημένα πρόσωπα. Αν η εμφάνισή μας θα είναι η ίδια. Αν η διαφορά της ηλικίας

δεν εμποδίζει. Αν μετά από καλύτερη γνώση και πληροφόρηση δεν αλλάξει η άποψη, η δική μας ή του άλλου. Αν δεν χαλάσει η ερωτική σχέση μας. Αν όσα συνήθως τρώμε είναι το ίδιο ασφαλή για την υγεία μας. Αυτές είναι λίγες πιθανές υποθέσεις, τις οποίες αφήνουμε έξω από τις σκέψεις και τις συζητήσεις, και χωρίς τις λεπτομέρειες της κάθε περίπτωσης. Ενώ θεωρητικά άπειρα "αν" καθορίζουν ή αλλάζουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα για κάτι τόσο ασταθές, όπως είναι η ζωή ενός ανθρώπου στο μέλλον και μέσα στην ανισόρροπη κοινωνία.

Οι άνθρωποι που πλημμυρίζουν τους δρόμους, τις πλατείες και τα χωράφια και είναι έτοιμοι να μας βγάλουν τα μάτια, όταν κάποιος πονηρός τους φανατίσει ή τους εκπροσωπήσει, είναι τα αθώα παιδάκια που κοιτάζαμε με τρυφερότητα και απλώναμε το χέρι για να τα χαϊδέψουμε. Δεν θα αναρωτηθείτε πώς διαμορφώνουν τέτοια νοοτροπία, τέτοια εμπιστοσύνη στις ιδέες τους και τέτοιες χαζές επιθυμίες για να γεμίσουν το χρόνο τους, ενώ συγχρόνως στον κοινωνικό τους περίγυρο είναι "καλοί", "έντιμοι" και "νομοταγείς πολίτες"; Θα έπρεπε αυτό να είναι ένα από τα καθημερινά ζητήματα για την κοινωνία από παλαιότερα: Να ερευνούμε τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των λαών και των ανθρώπων και τι πρέπει να γίνει μέσα στην κοινωνία για να σταματήσουν οι άνθρωποι να χωρίζονται από σκέψεις που είναι ανάμικτες με φαντασιώσεις, μισές αλήθειες και με κενά γνώσης. Πολλοί άνθρωποι ακόμα δεν κατανοούν πώς από μία περίοδο ειρηνικής συμβίωσης προκύπτει ένας πόλεμος ή μια κατάσταση αλληλοσπαραγμού, με όλες τις φρικιαστικές περιπτώσεις που γνωρίζουμε. Ο πόλεμος δεν είναι το ξέσπασμα μίας ξαφνικής τρέλας. Σε καιρό ειρήνης, ήδη οι ανθρώπινες σχέσεις είναι διαταραγμένες, ήδη οι άνθρωποι είναι χωρισμένοι από τρελές ιδέες και δεν μπορούν να συνεννοηθούν μεταξύ τους. Άσκοπα συζητούν και διαφωνούν για πολλά προβλήματα τα οποία είναι μόνο στη φαντασία τους, ενώ στον πραγματικό κόσμο δεν υπάρχουν ή είναι μικρότερα εμπόδια για τη ζωή. Άσκοπα διαφωνούν, φανατίζονται και αγωνίζονται για ανατροπές και αλλαγές στην πολιτική, οι οποίες δεν μπορούν να γίνουν άμεσα τώρα ή αν γίνουν τα αποτελέσματα δεν θα είναι όπως τα φαντάζονται και τα προβλέπουν. Άδικα οι άνθρωποι μαυρίζουν την ψυχή τους και ερεθίζονται με τη φαντασία, ότι οι ανταγωνιστικές απόψεις εξαπλώνονται και ότι από την εφαρμογή αυτών θα καταστραφεί η δική τους ζωή. Είναι σύντομα τα χρονικά διαστήματα στα οποία μπορούμε να περάσουμε όμορφα και δημιουργικά τη ζωή μας και είναι δυστυχία να το ανακαλύπτουμε όταν χαθεί η υγεία μας και όταν χάσουμε τα πρόσωπα που μας αγαπούσαν.

Δράση χωρίς σκέψη είναι άσκοπη και αντανakλαστική, ενώ με βιαστική σκέψη και με κακές εκτιμήσεις είναι τρελή ζωή. Ο άνθρωπος είναι θνητός και τρελός θεός. Δεν είναι κακό να επιδιώκουμε να περνάμε όμορφα. Το κακό είναι όταν για να περάσουμε όμορφα βγάζουμε από τη σκέψη μας το Θεό, ολόκληρο το Σύμπαν, ξεχνάμε ότι είμαστε κοινοί θνητοί και ότι γνωρίζουμε λιγότερο απ' όσο πιστεύουμε, επενδύουμε στις φαντασιώσεις μας και σκεφτόμαστε μεροληπτικά. Επιδιώκοντας κάποιος να περάσει έτσι καλά, τότε στο τέλος όλα γκρεμίζονται, οι φαντασιώσεις καταρρέουν και ανακαλύπτουμε με φόβο ότι είχαμε υπερεκτιμήσει μερικές αξίες και θαμπωμένοι πολλά δεν σκεφτήκαμε... Όχι μόνο δεν είναι εξασφαλισμένη η επιβίωση, παρά τις έξυπνες προσπάθειες, αλλά το κωμικοτραγικό είναι ότι από την υπέρμετρη προσπάθεια για επιβίωση, στο τέλος οι άνθρωποι ασθενούν, πέφτουν θύματα απατεώνων και κακοποιών και αποκτούν εχθρούς μέσα στο δικό τους σπίτι και θλιβερές αντιπαλότητες. Ενώ οι ίδιοι με τις πολλές επιλογές τους υπερβαίνουν τα όρια των νόμων και της ηθικής και δεν εκτιμούν την καλή τύχη τους. Προσφέρει κάποιος όλο το χρόνο του, τη σκέψη του και το σώμα του σαν ρομποτάκι για τα έξοδα της επιβίωσης και στο τέλος, αν αυτός ζήσει τότε θα χάσει το παιδί του από ναρκωτικά ή ένα αγαπημένο του πρόσωπο σε τροχαίο δυστύχημα. Εξαντλεί τις οικονομίες του για τους γιατρούς και στους δικηγόρους ή δανείζεται χρήματα και μετά χρειάζεται ηρεμιστικά φάρμακα για να μην καταρρεύσει. Έχει πολλά χρήματα, μόρφωση και γνωριμίες για να διευκολυνθεί και όμως πάλι δεν εξασφαλίζεται η μακροζωία και η καλή τύχη, όπως φαντάζονται όσοι τα στερούνται. Αντιθέτως, σε ισάριθμες περιπτώσεις αυτά διευκόλυναν τις καταχρήσεις, αύξησαν τις υποχρεώσεις, προκάλεσαν την κακή τύχη και επιτάχυναν την καταστροφή, ενώ θα έπρεπε αυτές οι περιπτώσεις να είναι οι ελάχιστες εξαιρέσεις. Οποιοσδήποτε μπορεί να βρεθεί σε θέση να αργοσβήνει από μία αρρώστια, θύμα κακοποιών ή φανατικών αντιπάλων και δεν είναι μακριά η μέρα που θα πρέπει να αντέξει τη δική του καλή τύχη, αφού γύρω του θα βλέπει την τραγική τύχη των αγαπημένων του. Η μεγάλη εμπιστοσύνη για το ρόλο μας στην κοινωνία και για τους συνεργάτες μας, η υπερβολική εκτίμηση για τα πλεονεκτήματα και για την τύχη μας διαψεύδονται. Αυτή

είναι η εμπειρία, την οποία όλοι επικαλούνται για να εμφανιστούν ρεαλιστές και για να ενισχύσουν τις απόψεις τους. Επιβεβαιώνονται η έλλειψη αυτοσυγκράτησης, η απερισκεψία και γενικά η μεγαλομανία, που εμφανίζεται με πολλούς τρόπους και δράσεις. Όλος ο κόσμος αλλάζει και η αντίδρασή μας γίνεται διαφορετική με διαφορετικές εκτιμήσεις, όταν αλλάξει η δική μας άποψη για τον κόσμο και τότε οι ευκαιρίες για να ζήσουμε όμορφα και δημιουργικά είναι εξίσου πολλές.

Μια κοινωνία ή μια χώρα με πλούσιους πολίτες δεν πρέπει να αισθάνεται ήσυχη και ότι τα πράγματα βρίσκονται υπό έλεγχο. Άπειρες είναι οι σκέψεις, οι φαντασιώσεις, οι επιθυμίες και τα όνειρα που μπορούν να εξαπλωθούν και να αναστατώσουν την κοινωνική συμβίωση και να προκαλέσουν αιματοχυσία, όσο οι άνθρωποι παραμένουν αθωράκιστοι από τις παγκόσμιες ηθικές αξίες. Η καλή οικονομική κατάσταση, τα πολλά χρήματα και η περιουσία εξακριβωμένα δεν εξασφαλίζουν την ήσυχη ζωή στο άτομο ούτε την ειρήνη στην κοινωνία. Αντιθέτως, τότε διευκολύνονται εξίσου πολλές κακές επιλογές και υπερβολές και προσφέρονται τα πλεονεκτήματα (και η πρόκληση γίνεται μεγαλύτερη) για να υλοποιηθούν και να εξυπηρετηθούν τα πιο τρελά σχέδια, και στις δημοκρατικές χώρες ακόμα πιο εύκολα.

Μπορούμε να φανταστούμε μια ανθρώπινη κοινωνία, όπου οι άνθρωποι θα συμβιώνουν και θα συνεργάζονται ειρηνικά, με κατανόηση, χωρίς εξαντλητικό ανταγωνισμό και με προτεραιότητες που ευνοούν πρώτα την επιβίωση όλων και μετά τους υπόλοιπους στόχους. Μπορούμε να σκεφτούμε λογικά τους ανθρώπους να συμβιώνουν φιλικά, χωρίς σπινθηροβόλες τριβές και συγκρούσεις, χωρίς φθόνο και ζήλια, χωρίς απληστία και ασυνεννοησία, χωρίς εκμετάλλευση των αδυνάτων, αλλά αντιθέτως με δημιουργική δράση, που θα εξασφαλίζει την ειρήνη, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη, την αντιμετώπιση της κακής τύχης και λοιπά. Όλοι έχουμε αναρωτηθεί γιατί είναι τόσο δύσκολο και μπερδεμένο το ζήτημα, ενώ σχεδόν όλοι οι άνθρωποι της γης την ίδια ευχή εκφράζουν. Αποδεικνύεται ότι με τη λογική υποταγμένη στις φαντασιώσεις, με βιαστικές, υπερβολικές και με μεροληπτικές εκτιμήσεις παρά την τεράστια άγνοια για τα πράγματα, με αναζήτηση του σκοπού

της ζωής έξω στον υλικό κόσμο και χωρίς την πυξίδα των εσωτερικών αξιών της παγκόσμιας Ηθικής, η ειρήνη διαφέρει πολύ από την ευημερία και τη φιλία. Η ειρήνη είναι συμβιβασμός και ανεκτικότητα με οδυνηρή προσπάθεια και με παράλογους όρους, που εξυπηρετούν τους φιλόδοξους και τους άπληστους για να κερδίσουν με το δόλο τους και με ψυχολογικό πόλεμο. Εξυπηρετούν και τον άσκοπο ανταγωνισμό των απερίσκεπτων, με τη φαντασίωση του κέρδους -κι ας γίνεται η ζωή τους μαύρη! Η τιμωρία δεν είναι μόνο η φυλάκιση και το χρηματικό πρόστιμο, ενώ η ανταμοιβή δεν είναι μόνο χρηματική, με βραβεία και η προαγωγή προς θέσεις εξουσίας. Αυτό είναι το δίδαγμα από τη ζωή, ατομική και ομαδική, σε ολόκληρο το Σύμπαν, όταν η αυτογνωσία λείπει και νομίζουμε για γνώση των πραγμάτων τη φαντασία και τις προβλέψεις μας.

- Πλούσιοι και φτωχοί, ηγέτες και υπηρέτες, αφεντικά και εργάτες, το ίδιο ανήθικοι (με αποστροφή για την πνευματική ζωή)

Οι άνθρωποι, όπως εστιάζουν τη σκέψη τους για την επιβίωσή τους και για την ικανοποίηση των αναγκών τους, δεν αφιερώνουν χρόνο για να σκεφτούν και να ερευνήσουν ένα πλήθος απόψεων που ακούν ή διαβάζουν. Έτσι, μέσα στον κατακλυσμό των πληροφοριών και των σκέψεων που μεταδίδονται με ή χωρίς επίγνωση από τη φλυαρία των ανθρώπων, και χρησιμοποιώντας όλα τα τεχνικά μέσα και με κάποιο σκοπό, πολύ συχνά δέχονται και συζητούν πολλές απόψεις, χωρίς να τις έχουν ερευνήσει και χωρίς να μπορούν να τις ελέγξουν. Ακόμα και ο πιο καλά προετοιμασμένος, ο οποίος σκέφτεται προσεκτικά, έχει μορφωθεί και φιλτράρει με δυσπιστία τις πληροφορίες, δύσκολα επιτυγχάνει ν' απαλλαγεί από τις φαντασιώσεις και να σκεφτεί μόνο με τις αξιόπιστες πληροφορίες. Μαζί με τις πληροφορίες και τη γνώση που μεταδίδονται και αναπαράγονται από τις αξιόπιστες πηγές, ένα πλήθος φαντασιώσεων, διαστρεβλωμένων απόψεων, αποσπασματικών παρατηρήσεων και πολλά ψέματα εισέρχονται μέσα στο πνεύμα όλων των ανθρώπων. Προσθέστε ότι, αυτός ο κατακλυσμός των πληροφοριών, των σκέψεων και των φαντασιώσεων ξεκινούν από την πιο μικρή ηλικία, όταν ο άνθρωπος ακόμα δεν έχει εμπειρία, δεν έχει διδαχτεί και δεν μεταχειρίζεται προσεκτικά τη γλώσσα. Κάπως έτσι λοιπόν, σε συντομία θα ερμηνεύσουμε, πώς γίνεται μεγάλες ομάδες ανθρώπων μέχρι και ολόκληρες χώρες με πληθυσμό πολλών εκατομμυρίων, έχουν όμοιες σκέψεις και απόψεις για τα ίδια ζητήματα (συμφωνούν στο ίδιο ζήτημα ή εκφράζουν την ίδια διαφωνία), έχουν όμοιους τρόπους έκφρασης και συμπεριφοράς, όπως έχουν κοινές εμπειρίες και μοιράζονται έναν αριθμό από ίδιες επιλογές. Αυτή η σύμπτωση σε διαφορετικούς πληθυσμούς έχει μια ίδια ερμηνεία. Δεν σχημάτισαν τις ίδιες απόψεις από την προσωπική έρευνα που έκαναν ο καθένας ξεχωριστά, από τη μακρόχρονη επεξεργασία των σκέψεών τους και από τη συνέπεια των προτάσεων που συλλογίζονται και δεν διαφώνησαν μετά από τέτοια συνειδητή και αμερόληπτη προσπάθεια. Στον πιο μεγάλο αριθμό περιπτώσεων,

η σύμπτωση ερμηνεύεται από την απερίσκεπτη αποδοχή τους, από τη βιασύνη να εκφραστούν, ν' αποφασίσουν, να εμπιστευτούν, να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους, από την αδιαφορία τους να σκεφτούν περισσότερο και να ερευνήσουν.

Αν κάποιος επιθυμεί να γίνει ή να ζήσει σαν ζώο, αυτό δεν είναι παράξενο ούτε χρειάζεται να το κατακρίνουμε. Η εξέλιξη του ανθρώπου, άλλωστε, δεν εξαφάνισε την υπόλοιπη πανίδα. Είναι φυσικό δικαίωμα κάθε ανθρώπου να επιλέξει να ζήσει με ψέματα, με λανθασμένες απόψεις, να αδιαφορεί για την άγνοιά του, να αποφασίζει για τα ανταλλάγματα που προσφέρει και για τις επιλογές του. Είναι δικαίωμά μας, να επιλέγουμε την απόλαυση μέσα από ψευδαισθήσεις, με περαστικές επιτυχίες και με αναισθησία για τον υπόλοιπο κόσμο. Κατανοητό και λογικό οι άνθρωποι να εστιάζουν στη δράση για την επιβίωση και την καλύτερη τύχη. Κατανοητή ακόμα και η ευκολία με την οποία οι άνθρωποι αμφισβητούν τις σκέψεις και τις απόψεις τα οποία ποτέ δεν διερεύνησαν και η διερεύνηση απαιτεί διακοπή από άλλες δραστηριότητες. Όμως δεν θα παίζουμε το παιχνίδι της σουπιάς και δεν θα εισέλθουμε μέσα σε ένα λαβύρινθο γνώσεων και σκέψεων για να τους αποδείξουμε ότι κάποιες σημαντικές παρατηρήσεις/αλήθειες είναι από τις πιο απλές (αφού αυτές είναι καθολικές, φυσικά φαινόμενα και αξιώνουν λογικές αρχές). Δεν θα εισέλθουμε μέσα σε ένα λαβύρινθο σκέψεων με το χρονοόμετρο του λούνα παρκ, για να αποδείξουμε σε ανθρώπους που έχουν υπερεκτιμήσει τις δυνατότητές τους, ότι οι βασικές αλήθειες για τον προορισμό και το νόημα της ζωής δεν χρειάζονται την εξέλιξη των επιστημών για να αποδειχτούν ούτε την ειδίκευση και το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ούτε τη γνώση των σπάνιων πραγμάτων και τα εργαλεία της πιο σύγχρονης τεχνολογίας. Δεν θ' αφήσουμε να βάλουν τη σκέψη μας μέσα στην αρένα των αιμοδιψών θεατών για να τους αποδείξουμε, ότι εκείνοι

καθημερινά ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και τη ζωή τους με ένα πλήθος γελοίων, παρανοϊκών και βιαστικών απόψεων,

ότι μιλούν πολύ και για πολλά, ενώ γνωρίζουν λίγο

και ότι από τη δράση τους δεν λείπει ποτέ η σκέψη.

Η λογική σκέψη, ότι μπορεί να υπάρχει μια παγκόσμια δικαιοσύνη επιβεβλημένη από ένα Θεό δεν αποθαρρύνει την κερδοσκοπική δράση μας. Η λογική σκέψη, ότι η δική μας ξεχωριστή ζωή μπορεί να συνεχίζεται μετά το βιολογικό θάνατο, έτσι όπως προετοιμάσαμε στην παρούσα ζωή, αυτή η σκέψη επίσης δεν επηρεάζει την καθημερινή συμπεριφορά των περισσότερων ανθρώπων. Ξεχνάμε ότι η ζωή τελειώνει οριστικά ή αντιθέτως ότι αυτή ίσως να συνεχίζεται έτσι όπως προετοιμάσαμε. Δεν συνεκτιμάμε ότι ο Θεός θα μας ήθελε πιο συγκρατημένους και λιγότερο άπληστους και εγωιστές. Δεν συνεκτιμάμε ότι ο κόσμος που βρίσκεται έξω από το οπτικό μας πεδίο μπορεί κάπως να επηρεάζει όσα συμβαίνουν εντός του οπτικού μας πεδίου. Έτσι γεννιέται η λογική απορία: Με αυτή την εξαπάτηση της (αμερόληπτης) λογικής, με την περιφρόνηση της αλήθειας και της πραγματικότητας, με τη γελοιοποίηση της πνευματικής αναζήτησης και με την ελπίδα ότι η τύχη θα είναι ευνοϊκή για τη δική μας ζωή, έτσι μπορεί να υπάρξει σχέση εμπιστοσύνης και αξιοπιστία στη συνεργασία; Αν κάποιος έρθει και πει, ότι δεν υπολογίζει το κράτος και τους νόμους, ότι όλα αυτά είναι δόλιες προσπάθειες μερικών ισχυρών, ότι οι σκέψεις για το δίκαιο και την ηθική είναι φιλοσοφία για τα σκουπίδια και ότι θα πράξει αυτό που θέλει χωρίς κανένα δισταγμό. Εσείς θα τον ακούσετε ως αξιόπιστο πρόσωπο και θα συνεργαστείτε μαζί του χωρίς ανησυχία, και θα μείνετε μαζί του πολλές ώρες για να διαφωνείτε; Θα τον ακούσετε με προσοχή και δεν θα γελάσετε με τις ανώριμες σκέψεις του, μόνο αν αυτός έχει τον τρόπο να σας απειλεί και να σας δυσκολέψει τη ζωή! Έτσι ακριβώς μπορούν να είναι και οι πολιτισμένες κοινωνίες και ανεξαρτήτως πληθυσμού. Όταν τα άτομα έχουν επιλέξει να εξαπατήσουν τον εαυτό τους και αδιαφορούν για την έρευνα του κόσμου, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τη δράση τους έξω στον αισθητό κόσμο και με τις πιο μεγάλες προσδοκίες, έτσι εύκολα θα πράξουν το ίδιο πονηρά όταν χρειαστεί και θα αγνοήσουν την αλήθεια στις συνεργασίες τους, ενδεχομένως από την υπεύθυνη θέση τους, ακόμα και ως αρχηγοί ενός κράτους. Ηθική ανευθυνότητα μπορεί να ονομαστεί αυτή η περιφρονη-

τική συμπεριφορά προς το πνεύμα και προς την άγνοια και η υπέρμετρη βεβαιότητα. Όταν ο άνθρωπος αποδεικνύεται λογικά και εμπειρικά μειωμένης αξιοπιστίας και ανάξιος εμπιστοσύνης και ευρύτερα η ζωή ένα φαινόμενο με φαντασία και παρανοϊκή άποψη για τον κόσμο. Τότε, έτσι απλά εξηγούμε πώς η κοινωνική ειρήνη είναι κάτι πιο δύσκολο απ' όσο φαίνεται με την απλή επιθυμία. Κοινωνίες από απατεώνες, εκβιαστές, εκμεταλλευτές αδυναμιών, καταχραστές της εμπιστοσύνης, με υπερβολικές προσδοκίες από την εξωτερική ζωή και από φανταστικούς κόσμους, με εγωιστικές συγκρίσεις και άπληστοι άνθρωποι στον πλανήτη Γη. Άπληστοι από υπεροψία ή από ψυχολογική ανασφάλεια και οπωσδήποτε από απερισκεψία. Συμμετέχουν σε ομαδικές δράσεις και συνεργάζονται μεταξύ τους, ανέχονται και συμβιβάζονται με τη φαντασίωση μιας επιτυχίας και εκείνοι μιλούν για προσφορά (με καλή έννοια) και για επιτυχίες ή αποτυχίες. Μεταθέτουν τις ευθύνες τους στους άλλους, δίπλα τους ή μακριά τους, για να μη σταματήσουν τη δική τους παρανοϊκή δράση και την εργασία με την οποία επιβιώνουν. Έπειτα έρχονται σαν άκακοι, σαν ανεύθυνοι, σαν ανώτεροι και σαν πιο έξυπνοι και απορούν για τις αποτυχίες, ερμηνεύουν τις διαψεύσεις, καταγγέλλουν για τις καταστροφές, διαπιστώνουν τις εχθρικές σχέσεις και ζητούν υποχωρήσεις και προσπάθειες μονομερώς. Αυτή είναι η ανθρώπινη ζωή εδώ στη Γη. Για λίγο καιρό, οι άνθρωποι προλαβαίνουν να ευχαριστήσουν τις παρανοϊκές επιθυμίες τους και να απολαύσουν τις στιγμές επιτυχίας και αναρωτιούνται, γιατί δεν είναι έτσι όμορφη η ζωή για όλους και για πάντα!

Δυστυχώς, δεν είναι μόνο η αδιαφορία και η αναισθησία για ολόκληρο τον κόσμο ή ο περιορισμός της σκέψης στις δικές του επιθυμίες, που μεταμορφώνουν τον εγωκεντρικό και υλιστή άνθρωπο στο πιο τρομερό τέρας του κόσμου. Η σκέψη δεν σταματάει με την ανοησία και με την άγνοια. Τα λάθη, οι φαντασιώσεις, οι υπερβολές και οι μεροληπτικές απόψεις δεν ζημιώνουν μόνο αυτόν τον ίδιο. Η ζωή με ψεύτικη και παρανοϊκή άποψη για τον κόσμο είναι από μόνη της μια πνευματική καταστροφή, όμως οι συνέπειες δεν σταματούν εκεί εσωτερικά. Μεταμορφώνουν τον άνθρωπο σε φριχτό τέρας, αυτό που εκτρέφεται και αναπτύσσεται με την αδικία. Η επιλογή της ευχάριστης ψευδαίσθησης

και της απατηλής λογικής των ανθρώπων με εξωτερικές αξίες και συγκρίσεις δεν περιορίζεται στα φιλοσοφικά και ηθικά ζητήματα. Η κοινωνία δεν είναι μια ένωση, συνεργασία και συμβίωση αξιαγάπητων, λογικών και κακόμοιρων ανθρώπων ("αγγελικά" πλασμένη), αλλά κυρίως από φυσιολογικούς ανθρώπους με φοβερές και μόνιμες αδυναμίες, οι οποίες δεν είναι μόνο βιολογικές, αλλά είναι ψυχικές και πνευματικές. Φυσιολογικές αδυναμίες και ανασφάλεια, που ωστόσο τους μεταλλάσσουν σε τέρατα εγωισμού, απληστίας, μεγαλομανίας, υποκρισίας και με συμπεριφορές, οι οποίες προκαλούνται διαρκώς από τις παρανοϊκές και επιπόλαιες σκέψεις τους.

Αν βλέπουμε τη ρίζα των κακών στην ανθρώπινη ζωή, τη γενική αρχή τους που είναι πνευματική και πώς οι αδυναμίες μέσα στη σκέψη, ο περιορισμός της στο περιβάλλον και πώς οι σκέψεις μαζί με τα κενά της γνώσης «προγραμματίζουν» προβληματικές συμπεριφορές, με κακές εκτιμήσεις και παρακινούν σε ομαδική δράση, τότε δεν θα χρειαστεί να ενισχύσουμε την αξιοπιστία της Ηθικής του εσωτερικού προσανατολισμού με εντυπωσιακές πληροφορίες από την παγκόσμια ζωή. Δεν θα χρειαστεί να μιλήσουμε για τις δυσκολίες στη διαβίωση ενός πολύ μεγάλου πληθυσμού της γης, για τις μεταδοτικές ασθένειες και τα δυστυχήματα, για την έλλειψη τροφής, πόσιμου νερού και φαρμακευτικού υλικού, για την ανεξέλεγκτη καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, για τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς και τις ένοπλες διαμάχες που βρίσκονται σε εξέλιξη, για τα διεθνή κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, παιδικής πορνογραφίας και την προώθηση γυναικών στην πορνεία, για τη σχολική βία και την εγκληματικότητα στις μεγάλες πόλεις, για τα χημικά δηλητήρια που βρίσκονται σχεδόν παντού στην καθημερινή ζωή μας, για την εξάπλωση της δυστυχίας, για κάποιους επιτυχημένους που κερδίζουν την εμπιστοσύνη της κοινωνίας και μετά αυτοί αποδεικνύονται αδίστακτοι δολοφόνοι και βασανιστές κλπ. Όλα αυτά τα τρομερά φαινόμενα στην κοινωνία, που περιμέναμε να έχουν απαλειφθεί με την οικονομική, βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη ή να μην έχουν δημιουργηθεί, ήταν πιθανά και να περιμέναμε ακόμα πολλά, που ξεπερνούν τη φαντασία μας. Και η παγκόσμια ιστορία με τη μεροληπτική λογική και τη μαζική τρέλα, κάτι θα έπρεπε

να διδάσκει όλους εκείνους που νομίζουν ότι προσπαθούν για την ειρήνη και πολλές φορές με αυτοθυσία. Χωρίς να μαχόμαστε για την καταπολέμηση της άγνοιας και των φαντασιώσεων στους ανθρώπους, όλων των μορφωτικών επιπέδων και ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση, μάταιες είναι οι προσδοκίες. Οι πνευματικές αδυναμίες δεν απαλλάσσουν τον άνθρωπο από την ηθική ευθύνη και δεν τον φέρνουν μόνο στην πλευρά με τα θύματα, αλλά και στην αντίθετη πλευρά.

Οι απόψεις για τη ζωή και την κοινωνία σχηματισμένες αποκλειστικά από τα γεγονότα και τις περιστάσεις ίσως να είναι “ρεαλιστικές”, όμως δεν υπολογίζουν την πραγματικότητα που δεν λείπει ποτέ: Δεν υπολογίζουν ή υποβαθμίζουν την πνευματική ύπαρξη του ανθρώπου -την έδρα μιας ζωής με επίγνωση- η οποία είναι με ευμετάβλητες σκέψεις και πληροφορίες, αλλά επιζητεί την ηρεμία και την ισορροπία. Όποιος με τις απόψεις του για την κοινωνία και με αναφορές σε εξωτερικά πράγματα και σε γεγονότα, με αναφορές σε πολιτικές εξελίξεις και σε συνεργασίες και με στόχους για το μέλλον, νομίζει ότι έτσι προσφέρει πραγματική λύση στη μόνιμη ψυχολογική ανασφάλεια, αυτός απατά τον εαυτό του, γίνεται ανεύθυνος και παραπλανά τον κόσμο. Αυτή είναι μια αυστηρή παρατήρηση η οποία ισορροπεί ανάμεσα σε μια ψυχολογική και σε μια κοινωνιολογική άποψη. Είναι βγαλμένη από την άποψη μιας ηθικής θεμελιωμένης στην προτεραιότητα του πνεύματος για τον εαυτό του και αναβαθμισμένης, μετά από την πιο στενή συσχέτιση της ανθρώπινης συμπεριφοράς με τη σκέψη. Με την παγκόσμια ηθική, η ανθρώπινη δράση και συμπεριφορά ερμηνεύονται με τις πνευματικές αδυναμίες του ανθρώπου (όπως λανθασμένες εκτιμήσεις, ελλιπής γνώση, εξασθένηση και ανεπάρκεια μνήμης, φαντασιώσεις για τα πράγματα, μεροληψία, κακή χρήση των λέξεων, σκόπιμη απόκρυψη και ψέματα κλπ) και με τη διαρκή υπεροψία ή την ανασφάλειά του. Οι φυσικοί περιορισμοί και οι πνευματικές αδυναμίες μεταμορφώνουν τον άνθρωπο σε απατεώνα του εαυτού του και όλου του κόσμου και μαζί με όλες τις δυνατότητες της γνώσης. Αν θέλουμε να “ψαρέψουμε” οπαδούς, αν φιλοδοξούμε να αναλάβουμε ένα ηγετικό ή πρωταγωνιστικό ρόλο ενάντια σε ανταγωνιστικά πρόσωπα και στις πολιτικές απόψεις τους και με λίγη κακοπιστία, εύκολα θα βρούμε πολλά να πούμε που θα

ευχαριστήσουν μεγάλο μέρος του φτωχού και αγράμματου πληθυσμού. Στον πολιτικό ανταγωνισμό, αυτό συχνά καταγγέλλεται για τους αντιπάλους σαν "λαϊκισμός", δηλαδή ότι γίνεται εκμετάλλευση της αγανάκτησης, της ανυπομονησίας και της ευπιστίας του κόσμου. Όμως όλοι το ίδιο πράττουν όταν εκτιμήσουν την ανάγκη ή την ευκαιρία. Επινοούν πειστικά παραμύθια για να ηρεμήσουν τον κόσμο, για να παρατείνουν την υπομονή και την υποστήριξή του και για να προσελκύσουν πελάτες.

Αν η ρύθμιση της κοινωνικής ζωής γινόταν αποκλειστικά με τους νόμους που ορίζουν οι άνθρωποι και αν ο άνθρωπος γενικά ήταν κύριος της ζωής του σαν ανεξάρτητος από τη φύση, τότε θα είχαμε 100% δίκαιο να μην αναμιγνύουμε καθόλου στα ζητήματα της ζωής, τις ερευνητικές σκέψεις για τη φύση, τα κοσμολογικά ζητήματα και την έρευνα για το νόημα της ζωής. Οι πνευματικές αδυναμίες, η έλλειψη των ηθικών αξιών και η υλιστική άποψη για τον κόσμο γίνονται πιο φανερές έξω από το άτομο, όταν οι άνθρωποι υποστηρίζονται ως μέλη μιας ομάδας και συνεργάζονται, όταν οργανώνονται ομάδες που καθοδηγούνται, εκπροσωπούνται και συντονίζονται στη δράση τους και τελικά από τις συνέπειες στην οργάνωση της κοινωνίας. Ενώ όλος ο κόσμος αλλάζει και η αντίδρασή μας γίνεται διαφορετική, με διαφορετικές εκτιμήσεις και με διαφορετική προοπτική στη δράση, όταν αναγνωρίσουμε τις πνευματικές αδυναμίες μας και αλλάξει η δική μας άποψη για τον κόσμο. Οι διαπιστώσεις για τις ανθρώπινες αδυναμίες, για την πνευματική και φανταστική επαφή του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, για την υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων του και για τις υπερβολικές προσδοκίες από τα εξωτερικά πράγματα είναι παγκόσμιες διαπιστώσεις. Μαζί με ορισμένους φυσικούς νόμους, θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται στην εκκίνηση της διατύπωσης του Συντάγματος ενός ηθικού κράτους. Η Ηθική με την έννοια του πνευματικού προσανατολισμού και η ζωή με επίγνωση της άγνοιας και με αμερόληπτη σκέψη δεν είναι για τους γραφικούς και τους φαντασιόπληκτους. Να σταματήσουμε να θεωρούμε ρεαλισμό, την επιπόλαιη αντίληψη των πραγμάτων, την ευπιστία, τη συνήθεια, την υπερεκτίμηση των ικανοτήτων μας και τον περιορισμό της πραγματικότητας στις συναλλαγές και

στη συνεργασία των ανθρώπων. Αν, όπως λένε μερικοί, η φιλοσοφία μας αποσπάει από την πραγματικότητα, τότε οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι επιβάλλουν σαν πραγματικότητα πολλά ψέματα και συχνά τις πιο ασήμαντες στιγμές της!

- Λεπτομέρειες, τύχη και ανοησία στην ιστορία. Αν για κάτι αξίζει να διδάσκεται η ιστορία είναι για να θυμίζουμε στους υποκριτές, στους μεγαλομανείς, στους υπάκουους και στους εύθικτους με πολλές αφορμές, το αληθινό τους πρόσωπο.

Σε ένα κόκκο άμμου στην παραλία, ισοδυναμούν οι καθημερινές ειδήσεις οι οποίες έτυχε να πέσουν στην αντίληψή μας, σε σύγκριση με όσα έχουν συμβεί και θα συνεχίσουν να συμβαίνουν, τουλάχιστον εδώ στο δικό μας πλανήτη! Κόκκους της άμμου συλλέγουν οι δημοσιογράφοι και τους φουσούνε στα μάτια μας, από τα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης. Ο δικός μας εντυπωσιασμός και το προσωπικό ενδιαφέρον δομεί μέσα στο πνεύμα μας την έδρα για τις πολιτικές και κερδοσκοπικές επιχειρήσεις των φιλόδοξων. Αφού η γνώση μας για τον κόσμο, όπως αυτός απλώνεται έξω μας, είναι ήδη γνώση ελλιπής, επιλεκτική και αποτελείται περισσότερο από φαντασιώσεις, τότε να σκεφτούμε αν πρέπει να ονομάζουμε «αξιόπιστη γνώση» τις πληροφορίες, που μας μεταφέρονται για τον κόσμο ο οποίος προηγήθηκε της δικής μας ύπαρξης και αυτή η γνώση αποτελεί την ερευνητική περιοχή της ιστορίας. Πρόκειται κυρίως για φαντασιώσεις, που εξαπλώνονται μαζικά με το φαινόμενο της αντιγραφής και της τυφλής εμπιστοσύνης και η εξάπλωσή τους προκαλεί την ψευδαίσθηση για αξιόπιστη γνώση και σημαντικά γεγονότα. Αλλά και όταν η γνώση ή πληροφορία είναι αξιόπιστη, αυτή δεν μεταφέρει στο πνεύμα μας τη σωστή έκταση και διάρκεια των πραγμάτων, ούτε την πραγματική σύνδεση που έχουν αυτά μεταξύ τους και, ακόμα πιο σπάνια, μεταφέρουν την πραγματική σχέση αιτίας-αποτελέσματος και την εξάρτηση που έχουν τα γεγονότα μεταξύ τους. Δεν είναι μόνο το μειονέκτημα, ότι φανταζόμαστε γεγονότα τα οποία συνέβησαν στο παρελθόν. Λείπει η πιο μεγάλη ποσότητα πληροφοριών, που θα άλλαζε τις περιγραφές των γεγονότων και τις απόψεις μας. Οι πληροφορίες που έχουμε, εκτός από ελλείψεις, είναι αποσπασματικές και αμφίβολης αξιοπιστίας, όσο είναι η αντιγραφή της πραγματικότητας σε μια κινηματογραφική ταινία και ακόμα περισσότερο αναξιόπιστες. Πολλές φορές, όταν οι εξελίξεις τρέχουν, ιδιαίτερα

στη δημόσια ζωή, στην πραγματικότητα τρέχουν οι πληροφορίες μέσα στη σκέψη μας και ανατρέπονται οι βιαστικές εκτιμήσεις, τις οποίες σχηματίσαμε με βεβαιότητα. Τίποτα δεν ήταν βέβαιο, οι εξελίξεις ήταν απρόβλεπτες και ποτέ δεν σταματάνε, αλλά εμείς φανταζόμαστε ότι γνωρίζουμε πότε αυτές αρχίζουν και πότε σταματούν. Οι βιαστικές απόψεις μας γρήγορα διαψεύδονται και εμείς νομίζουμε ότι οι ανατροπές και οι εκπλήξεις γίνονται στην πραγματικότητα.

Τα περισσότερα γεγονότα και η αντίδραση από τους ανθρώπους σε αυτά ήταν ανέκαθεν σχεδόν ίδια όπως και σήμερα. Οι διαφορές τους είναι εξωτερικές λεπτομέρειες, οι οποίες δεν χρειάζονται παρά μόνο αν είναι για να επαναλάβουμε μια κατασκευή ή για μια πιστή αναπαράσταση. Παρατηρούμε άπειρες διαφορές στα ίδια φαινόμενα, όπως στα ονόματα των προσώπων, στη γλώσσα που εκείνα μιλούσαν και ονομάζαν τα πράγματα, στην εμφάνιση των προσώπων, στα μίγματα των υλικών που χρησιμοποιούσαν για τις κατασκευές τους (όπως σε εργαλεία και όπλα), στον αριθμό των προσώπων, στην ταχύτητα της επικοινωνίας και στην κατασκευή των έργων, στην έκταση και στη μορφολογία του χώρου και στην περιοχή που κινούνται οι πληθυσμοί, η διάρκεια που διατηρούνται τα έργα και τα κοινωνικά φαινόμενα κλπ. Σε όλους τους αιώνες, μέσα στην οργανωμένη κοινωνία, οι άνθρωποι συνυπάρχουν με πλήθος από διαφορές και ανισότητες μεταξύ τους, τόσο στο σώμα και στη ζωή, όσο και ως ομάδες με κοινή δράση, άποψη και σκοπό. Η διοίκηση αποτελεί ένα σταθερό πόλο γύρω από τον οποίο εστιάζονται οι πληροφορίες, αφού ένα πλήθος ξεχωριστών ζητημάτων για τη ζωή και για τις ανθρώπινες σχέσεις μέσα στις κοινωνίες αποτελούν το σκοπό και την αιτία που συντηρούν τη διοίκηση και την προσαρμόζουν. Διοίκηση, στρατός, όπλα, νομίσματα, σύμβολα θρησκευτικά, εθνικά, στρατιωτικά κ.α. κτίρια για τους άρχοντες, φυλακές για τους παράνομους και απειθαρχους, αντίδραση με διάφορους τρόπους από ομάδες απέναντι στη δράση μερικών άλλων, εχθρικές συγκρούσεις και διεκδικήσεις, η καλλιέργεια της γης, η κτηνοτροφία, το εμπόριο και η ναυσιπλοΐα, δημόσια έργα (όπως η διάνοιξη δρόμων και οι γέφυρες), τέχνες όπως η ζωγραφική, η λογοτεχνία, η γλυπτική, το θέατρο και η μαγειρική, ο αθλητισμός, οι βιβλιοθήκες και η ανάγκη της διδασκαλίας,

η ενδυμασία, τα τυχερά παιχνίδια και οι γιορτές, η προσπάθεια για βελτίωση των τεχνικών μέσων και η αναζήτηση νέων κόσμων, η έκφραση λατρείας και η δημιουργία ναών και νεκροταφείων, η επικοινωνία σε μεγάλες αποστάσεις και η κρυπτογράφηση κλπ. Όλα αυτά τα κοινωνικά φαινόμενα που μπορούμε να συνοψίσουμε σε μικρό αριθμό σελίδων, οι ερευνητές της ιστορίας έχουν σκοπό να τα αναλύσουν και να τα αναδείξουν σε όλες τις δυνατές λεπτομέρειες. Να καταγράψουν τη χρονική στιγμή και τον τόπο, τις λεπτομέρειες των κινήσεων και των γεγονότων και με λίγα λόγια, αν μπορούν θα καταγράψουν όλους τους τρόπους με τους οποίους έγιναν και θα γίνουν τα ίδια κοινωνικά φαινόμενα. Αν γινόταν, η σελήνη να είναι μια φυσική κάμερα που καταγράφει όσα γίνονται στην επιφάνεια της γης! Όπως, αν θέλαμε να καταγράψουμε όλες τις δυνατές κινήσεις με τις οποίες μπορεί το ανθρώπινο σώμα να εκφραστεί χορευτικά με τη μουσική... Μπορούν να διατυπωθούν μυριάδες ερωτήσεων για γεγονότα, ονόματα, χρονολογίες (και με διαφορετικά ημερολόγια), για αποφάσεις και έργα του παρελθόντος, από ένα ή πολλά πρόσωπα. Είναι πιο χρήσιμες για τα σταυρόλεξα και για τα τυχερά παιχνίδια, ενώ περισσότερο εμποδίζουν τη συνεννόηση στους ανθρώπους. Η αξίωση να διδάσκονται όλες αυτές οι λεπτομέρειες και να σπαταλούν τη μνήμη μας δεν έχει πιο πειστικές σκέψεις από την αξίωση να θυμόμαστε όσα διαβάζουμε σε κάθε μυθιστόρημα. Γίνονται πιο πειστικές, όταν επιλέγονται με σκοπό να επηρεάσουν τη σκέψη του σύγχρονου ανθρώπου και για να ενισχύσουν ορισμένες απόψεις, για τις οποίες ακόμα δεν υπάρχει ομοφωνία.

Στην ιστορία που διδάσκεται επίσημα χωρίς αίσθηση ντροπής, λύπης και αηδίας, το κράτος πολλές φορές ήταν μια ομάδα κακοποιών (συμμορία) και αδίστακτων δολοφόνων με τη λογική του κατακτητή, που εύκολα μπορεί να βιαιοπραγήσει και να ιδιοποιηθεί πρόσωπα και πράγματα. Δηλαδή χειρότεροι άνθρωποι και συμπεριφορές από κάποιους σύγχρονους δουλέμπορους και από μερικούς προστάτες οίκων ανοχής. Δεν λέμε για απατεώνες και κλέφτες, αφού αυτό είναι πια γνωστό σε όλο τον κόσμο. Πώς όμως πάντα βρίσκονται εκείνοι οι οποίοι προσαρμόζουν τα πράγματα στην επιστημονική λογική της εμπορικής και οικονομικής εκμετάλλευσης, ακόμα και το αίμα και τους ομαδικούς

τάφους, και με τέτοιο τρόπο που μας συγκινούν και προκαλούν το θαυμασμό μέχρι και την ηττοπάθειά μας! Όσοι υποψιάζονται κρυφά σχέδια για την υποδούλωση του πληθυσμού και για την εξασθένηση της αντίδρασής του, μάλλον ξεχνούν αυτή την εφιαλτική και δολοφονική δράση των αρχηγών και των ισχυρών, που γίνεται με ειλικρίνεια ή χωρίς σοβαρή προσπάθεια συγκάλυψης. Σκέφτονται όπως οι αστρολόγοι, που ψάχνουν επηρεασμούς από τις θέσεις των άστρων, χωρίς να υπολογίζουν τους επηρεασμούς από το πλησιέστερο περιβάλλον μας και από τη δική μας σκέψη. Η ιστορία έχει γραφτεί με ασυγκράτητη τρέλα και βία, που επωάζεται μέσα στην εγωκεντρική σκέψη όλων των ανθρώπων και εξωτερικεύεται με τις πιο μικρές προκλήσεις. Αυτό είναι το πιο αναμφισβήτητο δίδαγμα από την αποσπασματική, αφηρημένη και τυχαία καταγραφή των ιστορικών γεγονότων. Η έλλειψη σκέψης για τον κόσμο πέρα από τις ανθρώπινες σχέσεις αναγκάζει τον άνθρωπο να επιλέξει μεροληπτικά και γρήγορα, έναν κόσμο από αυτούς που αντιλήφθηκε σαν θεατής τυχαία στο περιβάλλον του ή άκουσε και διάβασε σε κάποιο βιβλίο. Το πνεύμα έτσι εγκλωβίζεται σε μια αφηρημένη άποψη για την κοινωνία, όπως αυτή σχηματίζεται από τις επιθυμίες και τα όνειρα. Ποια κοινωνία και ποιο κόσμο θα επέλεγε αυτός ο άνθρωπος για να ζήσει, τα αναζητάει στην ιστορία, στα μυθιστορήματα, στην τέχνη και στη φαντασία του, που τρέφεται από συζητήσεις σχετικές με τα κατορθώματα των ανθρώπων. Γι' αυτό, όλοι οι άνθρωποι οι οποίοι δεν φιλοσοφούν και δεν ερευνούν τον κόσμο χωρίς τα μάτια τους, βρίσκουν εύκολα μερικά παραδείγματα και γεγονότα στην ιστορία, για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους και για να τις δώσουν στους άλλους. Ορισμένα παραδείγματα είναι πιο γνωστά και περιέχουν πλούτο από επιτυχίες, ανατροπές και έξυπνη δράση. Αυτά ελκύουν περισσότερους θεατές, νοσταλγούς και αναζητητές ενός καλύτερου (επίγειου, πιο σπάνια και ουράνιου) κόσμου. Η ιστορία είναι μια δεξαμενή της παγκόσμιας μνήμης για την υποστήριξη πολλών ανώριμων απόψεων και φαντασιώσεων. Η διαφορετική επιλογή ενός "κόσμου" και μιας "κοινωνίας" χωρίζει τους ανθρώπους στη φαντασία, αλλά με τη φαντασία κινητοποιούν το σώμα τους, ψηφίζουν, εκφράζουν τις διαφωνίες τους και το μίσος τους. Εκτιμούν ότι αν ο κόσμος ήταν όπως τον φα-

ντάζονται ή με τις πληροφορίες μερικών ιστορικών, τότε θα ζούσαν καλύτερα. Φαντάζονται ότι θα ζούσαν με πιο πολλές επιτυχίες, με λιγότερες δυσκολίες, χωρίς τις απογοητεύσεις και τις διαφωνίες της σύγχρονης ζωής τους και ότι οι άλλοι θα τους εκτιμούσαν καλύτερα. Δεν σκέφτονται έξυπνα, ότι τα πιο σημαντικά γεγονότα είναι αυτά τα οποία αλλάζουν άμεσα τη ζωή μας, όταν εμείς επιλέγουμε να είμαστε κοντά τους ή όταν αυτά εμποδίζουν ή ευνοούν τις επιλογές μας. Είναι όσα γίνονται σε απόσταση λίγων μέτρων και μέσα στην οικία μας και όσα γεγονότα με τις συνέπειές τους ανατρέπουν πραγματικά τη ζωή μας εδώ και τώρα και όχι στη φαντασία μας ή με προβλέψεις για το μέλλον.

Για όλους αυτούς που εύκολα ξεθάβουν ιστορικά γεγονότα και φαντάζονται τη ζωή σε παλαιότερες ή σε μελλοντικές εποχές, χρειάζεται να τονίσουμε την παραπλανητική καταγραφή των γεγονότων, ιδιαίτερα των πιο παλαιών και με τις ελάχιστες μαρτυρίες. Η επικέντρωση στα ηγετικά πρόσωπα, που αποφάσιζαν για το σύνολο του λαού και του κόσμου, ή εκπροσωπούσαν μια πλειοψηφία και κινητοποιούσαν μαζικά ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων γίνεται με υπερβολή και με επιφανειακή και χοντροκομμένη άποψη για τον κόσμο. Είναι πολλές οι επιλογές, οι αποφάσεις και οι απόψεις που θα μπορούσαν να αλλάξουν τις εξελίξεις και τα γεγονότα και να επιδράσουν στην ομαδική συνύπαρξη και στη συνεργασία των ανθρώπων που αποτελούν την κοινωνία. Να λοιπόν, πόσο εύκολα οι άνθρωποι μπορούν να διαφωνήσουν μεταξύ τους με σκέψεις για το παρελθόν, εφόσον με μια ελάχιστη προσθήκη ή απόρριψη μιας πράξης ή μιας φράσης, όλοι φαντάζονται ένα διαφορετικό μέλλον, αυτό που θα ήθελαν ή το ανεπιθύμητο! Είναι τόσες πολλές οι επιλογές, οι αφορμές και σε τελική ανάλυση οι δυνατές κινήσεις των ανθρώπων, που έξω από τη σκέψη μας όλα γίνονται περισσότερο τυχαία (και επηρεασμένα απ' όσα δεν παρατηρούμε, δεν γνωρίζουμε και αφαιρούμε), παρά από εκείνα στα οποία εμείς εστιάζουμε σαν σημαντικά και καθοριστικά. Όλα θα μπορούσαν να έχουν γίνει διαφορετικά, σε διαφορετικές στιγμές, με διαφορετική διάρκεια, με αφάνταστους τρόπους, από άλλα πρόσωπα και με διαφορετικές δράσεις. Η ιστορία της ανθρωπότητας φανερώνει περισσότερο τα απίστευτα κακουργήματα, τις ανοησίες, τα ψέματα, τα ατυχήματα, τις συμπτώσεις και φυσικά την

απερίγραπτη δυστυχία στον πλανήτη μας. Υμνολογούμε την απερισκεψία, την ευπιστία και τη μισαλλοδοξία ενός μεγάλου πληθυσμού. Όχι όμως τι μπορούσαν οι άνθρωποι να έχουν επιτύχει πιο γρήγορα, πιο εύκολα και αναίμακτα, και τι σκέφτηκαν ένας μεγάλος αριθμός από πρωτοπόρους και διαφωνούντες, οι οποίοι δεν βρίσκονται πάντοτε σε πλεονεκτική θέση για να ακούγονται, να συνεργάζονται και για να καταγράφονται οι σκέψεις τους. Παραδόξως, πρέπει να εμπιστευτούμε τις πληροφορίες που έτυχε να διασωθούν ή επέλεξαν κάποιοι να καταγράψουν και να αποκωδικοποιήσουν, με όση ικανότητα και αξιοπιστία αυτοί είχαν! Τα πρόσωπα, τα οποία εμφανίζονται ιστορικά και μερικές φορές σαν πρότυπα σθένους, ισχυρής θέλησης και ιδιοφυούς στρατηγικής, με ελάχιστες πληροφορίες από την καθημερινή ζωή και δράση τους και αυτές πάλι επιλεγμένες και διαστρεβλωμένες, χρειάζεται να απαξιωθούν και να εκτιμηθεί πιο σημαντικός ο ρόλος της τύχης.

<> Στην άποψη για την παράνοια και για τον έξυπνο εγωκεντρισμό του ανθρώπου προσεγγίζουμε από τέσσερις διαφορετικές κατευθύνσεις της έρευνας:

> Αν συγκεντρώσουμε τις προσωπικές παρατηρήσεις εγωισμού και ανοησίας από την καθημερινή ζωή. (Κοινωνιολογικές και ψυχολογικές παρατηρήσεις). Από την καταγραφή της παγκόσμιας ιστορίας επίσης ενισχύεται αυτή η άποψη.

> Από τις σκέψεις για τη χρησιμότητα της γνώσης στη ζωή, για τη μεροληπτική λογική, για τη βιαστική σκέψη και γενικά για τις πνευματικές αδυναμίες, πάλι παρατηρούμε την προοπτική της γνώσης για την εξαπάτηση, για τη φλυαρία και για την άσκοπη δράση.

> Από τις σκέψεις απ' ευθείας για το νόημα της ζωής, πάλι θα βρούμε χάσματα γνώσης, περιστασιακές αξίες, εφήμερους στόχους, υπερβολικές εκτιμήσεις και την ανάγκη για έναν τελικό σκοπό, πέρα από την πραγματοποίηση όλων των άλλων επιθυμιών.

> Από τις κοσμολογικές και τις θεολογικές σκέψεις, πάλι εξάγεται σαν συνέπεια η ανοησία και η πλάνη στην περιορισμένη ζωή σε αντίθεση με την ανωτερότητα ενός παγκόσμιου πνεύματος (Θεό) με αμερόληπτο ρόλο.

- Η σκέψη δεν κολλάει στη μνήμη, ούτε χάνεται στη φαντασία

Χωρίς καμία θεωρία, εύκολα μπορεί οποιοσδήποτε να αντιληφθεί, πώς η ζωή και η συμπεριφορά ενός ανθρώπου εξαρτάται καθοριστικά από τις πληροφορίες που βρίσκονται μέσα στο πνεύμα του για τον κόσμο, ποιες από αυτές διατηρεί και σε ποιες εστιάζει. Αρκεί να σκεφτούμε τι θα γινόταν, αν κάποιος έχανε όλη τη μνήμη του. Μπορούμε να κοιτάξουμε στη φύση τα ζώα ή τη ζωή ενός τρελού ανθρώπου, στον οποίο η σκέψη αποσπάστηκε από τον ορατό κόσμο. Αντιθέτως, αν θυμόμασταν καλά όσα έχουμε διαβάσει στις εφημερίδες και από τους άλλους τρόπους πληροφόρησης και αν οι εμπειρίες δεν εξασθενούσαν, τώρα δεν θα ήμασταν ακριβώς οι ίδιοι άνθρωποι. Εκτός από αξεπέραστοι μαθητές, δεν θα υποστηρίζαμε τις ίδιες απόψεις. Πολλές από τις επιλογές μας θα άλλαζαν, όλος ο κόσμος θα ήταν διαφορετικός μέσα στη σκέψη μας και ίσως το ζήτημα για την αξιοπιστία στη γνώση να ήταν πιο απλό. Όμως η φύση πάλι φανερώνεται σαν πιο σοφή από τον άνθρωπο και ευτυχώς που ξεχνάμε. Θα είχαν μαζευτεί πολλά σκουπίδια μέσα στο πνεύμα μας, όπως κάποιες έρευνες που δημοσιεύονται σαν επιστημονικές προσπάθειες και οι προχειρολογίες που ακούγονται ασυγκράτητα από αναρίθμητα στόματα γύρω μας.

Εκκινώντας με μερικές πρώτες παρατηρήσεις για όσα γίνονται μέσα σε αυτό το οποίο ονομάζουμε βιαστικά και συντομευμένα "πνεύμα", διαπιστώνουμε εύκολα και γρήγορα τη στενή σχέση όλης της ζωής με τις πληροφορίες και με τη συγκράτησή τους. Δεν εκτελούμε μια κίνηση και δεν τη σταματούμε χωρίς να αντλούμε πληροφορίες και χωρίς να τις εκτιμούμε σαν αρκετές, σωστές ή ψεύτικες. Αυτές που λαμβάνουμε κατ' ευθείαν από τα αισθητήρια όργανα είναι σε πραγματικό χρόνο (real time), ενώ αυτές που χρησιμοποιούμε με τη μνήμη και τη φαντασία επιλέγονται έξυπνα και σε αναφορά με τον κόσμο όπως τον αντιλαμβανόμαστε. Εσωτερικά μας ανιχνεύουμε κάτι περισσότερο από τη μνήμη και τη φαντασία. Μόνο με τη μνήμη δεν θα μπορούσαμε να επιλέξουμε τις πληροφορίες με μια λογική σειρά, έτσι όπως θα αναλογούσε στην πηγή από την οποία προήλθαν, ούτε με εκτίμηση της χρη-

σιμότητας. Με την τεχνολογία έχουμε και ενδιαφέροντα παραδείγματα από ψηφιακές συσκευές που καταγράφουν και αποθηκεύουν τα πάντα, με περισσότερες λεπτομέρειες που εμείς δεν θυμόμαστε. Με τη φαντασία μόνη, η μνήμη μάλλον δεν θα είχε νόημα, αφού οι πληροφορίες θα εμφάνιζαν τα πράγματα όπως στο όνειρό μας. Δεν θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε την πραγματική σύνδεσή τους και τι απ' όλες τις εικόνες και τις σκέψεις μας αντιστοιχεί έξω στον κόσμο, ενώ και η δράση μας θα ήταν όπως ενός εξαφανισμένου τρελού. Χωρίς εργαστηριακά όργανα και χωρίς να ερευνήσουμε έξω στον κόσμο, διαπιστώνουμε ότι οι πληροφορίες που λαμβάνουμε είναι ακόμα πιο ασταθείς και πιο τυχαία μεταβαλλόμενες από τον ίδιο τον κόσμο, για τον οποίο πρώτος ο *Ηράκλειτος* -όπως έχει καταγραφεί- διαπίστωσε την ακατάπαυστη και γενικευμένη αλλαγή του. Και όμως, το πνεύμα αποδεικνύεται με επίγνωση για τον εαυτό του ως ένα πνεύμα. Εκτός από την αξεχώριστη σχέση όλης της ζωής με τις πληροφορίες διαπιστώνουμε ακόμα, ότι το πνεύμα για να μην είναι χαμένο, διασπασμένο και τρελό χρειάζεται και τη σταθερότητα και αναζητάει την ισορροπία.

• Η βιαστική εκτίμηση της αξιοπιστίας. Ευπιστία και δυσπιστία

Από τη μια πλευρά, η αδυναμία στο πνεύμα να συγκρατεί όλες τις πληροφορίες και να διατηρεί τις γνώσεις. Από την άλλη πλευρά, η απειρίριστη άντληση πληροφοριών για τα πράγματα, η αύξηση της γνώσης και των πηγών πληροφόρησης, ανακινούν ένα ζήτημα για τη διαχείριση της ανθρώπινης σκέψης και το αναδεικνύουν το ίδιο -αν όχι περισσότερο- σημαντικό όσο το ζήτημα για τη μάθηση. Η γνώση χωρίς τη δυνατότητα να βλέπουμε τα όριά της και χωρίς την αναζήτηση της βεβαιότητας τροφοδοτεί την πολυλογία, υποβαθμίζει το μέγεθος της άγνοιάς μας, παραπλανάει τη σκέψη και μπορεί να ενισχύει μια αυταπάτη. Ιδιαίτερα όταν η χρησιμότητα της γνώσης προέχει από την αξιοπιστία της, αφού τότε εκτιμούμε βιαστικά και μεροληπτικά, και η αμφιβολία μας φοβίζει.

Δεν μπορούμε να αμφιβάλλουμε το ίδιο για όλες τις απόψεις και τις πληροφορίες. Υπάρχουν πράγματα και γεγονότα τα οποία πληροφορούμαστε απ' ευθείας εμείς. Ορισμένα μπορούμε να τα επιβεβαιώσουμε διότι είναι σταθερά, επαναλαμβάνονται και μπορεί οποιοσδήποτε να πλησιάσει ή να εκτιμήσει τις σχετικές πληροφορίες. Όταν όμως οι εκτιμήσεις γίνονται με αδυναμία, είτε με βιασύνη, είτε υπό την πίεση του χρόνου, τότε σκεφτόμαστε αντίθετα από τη συνολική αμφισβήτηση. Τότε σκεφτόμαστε με ευπιστία και με υπερβολική εμπιστοσύνη στη σκέψη μας ή για την προέλευση της πληροφορίας. Η συμφωνία των πολλών, συνήθως είναι αποτέλεσμα της τυφλής, επιπόλαιης, βιαστικής και συμφεροντολογικής αποδοχής και της άκοπης αντιγραφής, ακόμα και στην περίπτωση της επιστημονικής γνώσης, αν όχι από ευπιστία. Αν τα ζητήματα ανήκουν στην περιοχή της επιστήμης και είναι ευρύτερα γνωστά και χρήσιμα, τότε οποιοσδήποτε έχει την ευκαιρία να ρωτήσει πολλούς άλλους που γνωρίζουν τα ζητήματα ή να βρει τα σχετικά βιβλία και ιστοσελίδες. Σε αυτή την περίπτωση, εμείς οι ίδιοι, ίσως ξανά να μην είμαστε προετοιμασμένοι για να καταλάβουμε και να εκτιμήσουμε και τότε βασιζόμαστε στην αξιοπιστία εκείνων των άλλων, που υποτίθεται ότι έχουν καταλάβει και γνωρίζουν

σωστά. Αν τα ζητήματα δεν ανήκουν ακόμα στην περιοχή της επιστήμης ή οι απόψεις δεν πλειοψηφούν και δεν έχουμε την ευκαιρία να ρωτήσουμε άλλους ενημερωμένους και ειδικούς, τότε δεν είναι πάντα εύκολο εμείς οι ίδιοι να εκτιμήσουμε μια απάντηση ή μια νέα επιστημονική παρατήρηση. Θα πρέπει να αναμένουμε μέχρι αυτή να γίνει ευρύτερα γνωστή και αποδεκτή ή μέχρι να επιβεβαιωθεί. Εναλλακτικά, θα πρέπει ν' αφιερώσουμε πολύ χρόνο από τη ζωή μας για να μορφωθούμε και να ειδικευτούμε στα ζητήματα, που θα μας επιτρέψουν να εκτιμήσουμε άμεσα εμείς οι ίδιοι την αξιοπιστία των παρατηρήσεων και των πληροφοριών. Αυτή η δυσκολία και η έλλειψη ομοφωνίας ή αρκετής πλειοψηφίας δεν αναιρεί το γεγονός, ότι ορισμένες απαντήσεις έχουν δοθεί, ότι οι έρευνες έχουν προχωρήσει, ότι έχει γίνει περισσότερη προετοιμασία για ορισμένα ζητήματα και ότι μερικές σωστές απόψεις είναι από τις πρώτες που σχηματίζονται. Ωστόσο, επιτρέπει το φαινόμενο της ακραίας αμφισβήτησης, της ισοπέδωσης στην πρόοδο, την ενίσχυση και την εξάπλωση των πιο ανόητων απόψεων. Λ.χ. το ενδιαφέρον ζήτημα της ύπαρξης του Θεού, μέχρι σήμερα δεν ανήκει στην περιοχή της επιστήμης.

Είμαστε υπερήφανοι για το δυτικό πολιτισμό μας, που μεταξύ όλων των άλλων, αναγνωρίζει το δικαίωμα της ανεμπόδιστης έκφρασης της άποψης, ακόμα και της άποψης που επιτίθεται σε αυτό το δικαίωμα. Και πραγματικά, χρειάζεται ψυχή με μεγάλα αποθέματα κατανόησης, ανοχή και ικανότητα δημιουργικής σκέψης για να μπορεί κάποιος ν' ακούσει οτιδήποτε και ν' απαντήσει, χωρίς να ταραχτεί από τα συναισθήματά του, είτε αυτά προκαλούνται από τη συμφωνία είτε από διαφωνία. Αυτή η ελευθερία στην έκφραση, ωστόσο, έχει σχηματίσει την εντύπωση στον κόσμο ότι δεν μπορεί να γίνει διάκριση σε σωστή και λανθασμένη άποψη ή σε πιο πιθανή και σε φανταστική. Έχουν όλοι την εντύπωση, ότι μπορούν να λένε οτιδήποτε, όχι επειδή είναι ανεμπόδιστοι, αλλά επειδή δεν μπορούμε να ελέγξουμε τις απόψεις και τις σκέψεις και να εξακριβώσουμε πόσο συμπίπτουν με τα πράγματα και κατά πόσο οι εκφρασμένες σκέψεις έχουν νόημα. Και φυσικά, αυτή η εντύπωση είναι ενισχυμένη από την ευκολία με την οποία δημοσιεύονται πολλές σκέψεις και απόψεις, από όλους τους ανθρώπους και αστα-

μάτητα με όλα τα μέσα που έχουμε στη διάθεση μας. Η εντύπωση της "ισοδυναμίας" όλων των απόψεων και των σκέψεων ξεπερνάει τα όρια της ελευθερίας. Μπορεί να γίνεται συνειδητή εξαπάτηση, όταν πρόκειται για ορισμένα ζητήματα στα οποία η διαφωνία είναι συνηθισμένη και καταγράφονται πολλές διαφορετικές απόψεις και γενικά όταν η ομοφωνία είναι σπάνιο φαινόμενο. Ξέχωρα το γνωστό φαινόμενο, η ανεμπόδιστη έκφραση να γίνεται σαν ένας ψυχολογικός πόλεμος, με την πρόθεση και με την επίγνωση να κακοποιηθεί η αλήθεια και για να εξαπατηθεί όλος ο κόσμος.

Κάθε απάντηση προκαλεί μια απορία και μια νέα ερώτηση μπορεί να εκφραστεί. Ακόμα πιο εύκολα και περισσότερες απορίες προκαλούνται, όταν οι απαντήσεις είναι απόψεις που δεν εκφράζονται ολοκληρωμένες και με κατανοητό λεξιλόγιο και όταν γίνονται εκτιμήσεις, με τις οποίες δεν συμφωνούν όλοι. Όλοι έχουν την άποψή τους, είτε σχηματισμένη με τη δική τους ερευνητική σκέψη, είτε επειδή τη βρήκαν έτοιμη και απλώς συμφωνούν. Πολλές οι διαφωνίες και μερικές φορές η "κοινή λογική" διαψεύδεται. Αυτό που φαινόταν παράλογο, αδύνατο ή αντιθέτως φανερό για όλους, σε κάποια άλλη στιγμή η εκτίμηση αντιστρέφεται. Μερικές φορές και ο κανόνας σταματάει να επαληθεύεται και κάτι το οποίο ήταν σπάνιο ή απίθανο γίνεται συνηθισμένο. Για όλους αυτούς τους λόγους, είναι κατανοητή η αντίδραση προς όλους εκείνους που προσπαθούν να πείσουν για τη δική τους άποψη και εμφανίζονται απόλυτοι, χωρίς ίχνος αμφιβολίας για όσα λένε και στο ύφος τους. Κατανοητή η αντίδραση προς όσους εμφανίζονται προκλητικά βέβαιοι και όταν από μια υπεύθυνη θέση γίνονται καταπιεστικοί για να επιβληθεί η δική τους άποψη. Επίσης, πολλοί άνθρωποι είναι εύπιστοι και κάνουν τις επιλογές τους με βεβαιότητα για το αποτέλεσμα, χωρίς να έχουν ερευνήσει. Εύκολα οι άνθρωποι γίνονται πειστικοί με τις απόψεις τους, εύκολα ενοχλούνται από τις διαφωνίες, βάζουν εμπόδια σε όσους διαφωνούν και δείχνουν με κάθε ευκαιρία τη δυσφορία τους. Όταν περιμένουμε να εξυπηρετηθούμε και μας διαβεβαιώνουν τότε χαιρόμαστε, ενώ όταν αμφισβητούνται οι δικές μας απόψεις και επιλογές, τότε ενοχλούμαστε.

Ωστόσο, η γενικευμένη αντίδραση από την άλλη άκρη της λογικής, με υπέρμετρη δυσπιστία και με καχυποψία, αφήνει να ακούγονται το ίδιο πιθανές όλες οι απόψεις. Αφήνει ανεμπόδιστη την υποστήριξη όλων των λαθών και των φανταστικών κόσμων. Ενθαρρύνει τους ψεύτες να επιμένουν στην εξαπάτηση και αυτοί να αντιδρούν σαν προσβεβλημένοι και ηθικά στιγματισμένοι σε κάθε προσπάθεια αποκάλυψης των ψεμάτων. Ενθαρρύνει τους απερίσκεπτους να επιμένουν στα λάθη και στις προβλέψεις τους και για να προκαλούν σύγχυση σε κάθε προσπάθεια αποκάλυψης της αλήθειας ή της ανεπάρκειας των δικών τους απόψεων. Ενθαρρύνει τους υποκριτές να εμφανίζονται ότι συμφωνούν, με σκοπό να βρουν υποστηριχτές και πελάτες ή για να μη τους χάσουν. Δεν μπορούμε να εξισώσουμε όλες τις απόψεις, όπως αν όλες εξέφραζαν παρατηρήσεις που γίνονται μέσα στον κόσμο που ζούμε ή όπως αν όλες οι απόψεις επιβεβαιώνονται το ίδιο εύκολα. Δεν μπορούμε να ακούσουμε όλες τις απόψεις με την ίδια πιθανότητα να είναι σωστές και να αδιαφορούμε το ίδιο για τις συνέπειες από τη συμφωνία ή τη διαφωνία μας με αυτές. Κάποιες απόψεις είναι πιο φανερές, πιο πιθανές, πιο απλές, πιο κατανοητές, πιο σύντομες, επαληθεύονται πιο εύκολα και ενισχύονται με παρατηρήσεις που γίνονται από όλους. Λ.χ. λίγοι θα στοιχημάτιζαν ότι αύριο ο ήλιος δεν θα ανατείλει. Κάποιες άλλες απόψεις δεν είναι φανερές στον κόσμο που ζούμε, χρειάζονται υπολογισμούς, δεν είναι σύντομες και απλές, δεν είναι κατανοητό το λεξιλόγιό τους, χρειάζονται ένα εκπαιδευμένο πνεύμα, δεν επιβεβαιώνονται με παρατηρήσεις έξω στον κόσμο, αναμιγνύονται με τη φαντασία και περισσότερο είναι προβλέψεις και μαρτυρίες λίγων προσώπων.

Υπάρχουν σωστές απόψεις και απαντήσεις οι οποίες δεν θα ευχαριστήσουν τους εύπιστους, ούτε τους δύσπιστους. Αυτές οι απόψεις φανερώνουν τις υπερβολικές προσδοκίες μας από τη ζωή, τη μεγάλη άγνοιά μας για τον κόσμο, την απερισκεψία, την υπερβολική εμπιστοσύνη για τα αποτελέσματα της δράσης μας και τις μεροληπτικές επιλογές μας. Οι συνέπειες αυτών των απόψεων ίσως ανατρέπουν προσπάθειες που έγιναν με πολλά χρήματα, με σκληρή εργασία και μια ολόκληρη ζωή. Τέτοιες απόψεις συνήθως δυσσαρεστούν τους φιλόδοξους, τους εύπιστους και τους ψεύτες, διότι φανερώνουν την τυφλή βε-

βαιότητά τους μέσα από δικές τους υποθέσεις και προβλέψεις και την επιλογή τους να αγνοούν τις απόψεις που εισαγάγουν την αμφιβολία. Αυτές οι απογοητευτικές απόψεις θυμίζουν σε πολλούς, ότι εκτός από την τύχη, υπάρχουν μερικοί κανόνες για τη ζωή και ότι η ανεμπόδιστη προσπάθεια για να ευχαριστήσουμε τον εαυτό μας εύκολα αποτυγχάνει ή προκαλεί ανεπιθύμητες συνέπειες. Αλλά και ο πιο δύσπιστος άνθρωπος, καθημερινά ρυθμίζει τη ζωή του με τη βεβαιότητα για πολλές από τις κινήσεις του και για πολλές από τις εκτιμήσεις του και εύκολα θα εκνευριστεί, αν του αμφισβητούν όσα λέει και όσα πράττει. Υπάρχουν σωστές απαντήσεις και βέβαιες γνώσεις, οι οποίες επίσης ενισχύουν τρελά όνειρα και με αμφίβολο το τελικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή τους. Η ερευνητική σκέψη εμποδίζει τη βιαστική βεβαιότητα για τις πληροφορίες και προετοιμάζει για τη διάψευση των εκτιμήσεων. Η ερευνητική σκέψη δεν είναι μόνο μια προσπάθεια στη θεωρία και χρησιμη μόνο για τη φιλοσοφία. Είναι απαραίτητη για να μη χαθεί η ζωή με τις τυχαίες εμπειρίες, με άσκοπες δράσεις και με τα προβλήματα που προκαλούνται από την ανεπάρκεια των πληροφοριών και την αναξιπιστία αυτών. Μια μεγάλη περιοχή με απόψεις και απαντήσεις που αποθαρρύνουν τις προσδοκίες από τη βέβαιη γνώση και φανερώνουν τις βιαστικές εκτιμήσεις ανήκει στην έρευνα για το νόημα της ζωής και για τη ρύθμιση της συμπεριφοράς, που κατά ένα μέρος έχει ονομαστεί “ηθική”. Η ηθική “φρενάρει” την επιστήμη και την προσδοκία από τη γνώση, ενώ αυξάνει την προσδοκία από τη φροντίδα του πνεύματος.

- Η αδυναμία της μνήμης και ο προφορικός λόγος

Η δυσκολία να μνημονεύουμε λεπτομερώς όσα ακούσαμε, διαβάσαμε ή αντιληφθήκαμε κάνει σχεδόν αδύνατη τη συνεννόησή μας με τους άλλους. Η ηθική ευθύνη εμφανίζεται ακόμα και μέσα από την προσπάθεια για συνεννόηση και επικοινωνία. Μόνο με το σταθερό και διατυπωμένο τρόπο εξωτερίκευσης των απόψεων, των εμπειριών και των σκέψεών μας πρέπει να συμμεριστούμε την αξίωση να τις λάβουμε με αρκετή προσοχή. Η καθημερινή πολυλογία μας έχει συνηθίσει στην επιπολαιότητα. Με το γράψιμο δεν διευκολύνουμε μόνο την εκτίμηση και τον έλεγχο των απόψεων και των εμπειριών. Όταν οι σκέψεις, οι απόψεις και οι εμπειρίες πρόκειται να διατηρηθούν, τότε εξαναγκαζόμαστε να γίνουμε πιο προσεκτικοί και συνεπείς. Ενώ επιπλέον με τη γραπτή έκφραση και ψάχνοντας για την πιο εύστοχη διατύπωση γίνεται δυνατή η πιο πέρα ανάπτυξη των απόψεων και σε τελική ανάλυση η δική μας πνευματική καλλιέργεια. Ο προφορικός λόγος επίσης δεν θα εκφράζει σωστά, όμορφα και με πληρότητα τις σκέψεις μας και δεν θα μπορεί να βοηθήσει να σκεφτούμε πιο εύστοχα και αποτελεσματικά, όταν προηγουμένως δεν έχουμε προσπαθήσει να τις εκφράσουμε γραπτά.

- Πολλές παγκόσμιες φαντασιώσεις και ανόητες απόψεις έχουν φανερωθεί στην παγκόσμια ιστορία της φιλοσοφίας

Στην παγκόσμια ιστορία της φιλοσοφίας θα βρούμε πολλές θεωρητικές λύσεις, σωστές απαντήσεις και παρατηρήσεις, τις οποίες σήμερα πολλοί άνθρωποι αγνοούν και έχουν άποψη βιαστικά σχηματισμένη. Από την ώρα που κάποιος σκέφτεται αρχίζει ο κίνδυνος της αμφισβήτησης. Η αμφισβήτηση και η αμφιβολία συνήθως δεν είναι ευχάριστες στιγμές, αφού έτσι μπορεί να ανατραπούν οι συνήθειες, οι απερίσκεπτες απόψεις, μερικές εμπειρίες που εκτιμήθηκαν υπερβολικά. Έτσι μπορούν να αλλάξουν ορισμένες από τις απόψεις με τις οποίες εμείς συντονίζουμε τη δράση μας και αναμένουμε ορισμένα αποτελέσματα και ανταλλάγματα. Η αμφισβήτηση είναι δυσάρεστη και προκαλεί προβλήματα, τριγμούς στις σχέσεις εμπιστοσύνης και ανασφάλεια. Δυσχεστεύει πιο έντονα όσους είχαν μια υπερβολική εμπιστοσύνη για τη γνώση και τις νοητικές ικανότητές τους. Οι συνέπειες της αμφισβήτησης μπορούν να επηρεάσουν τις σχέσεις συνεργασίας, την επαγγελματική εκμετάλλευση και μερικές φιλοδοξίες. Όταν δεν σκεφτόμαστε, όταν πάντα συμφωνούμε, όταν πάντα λέμε "ναι" και εμπιστευόμαστε, έτσι είμαστε καλοί, πειθαρχημένοι και αν χρειαστεί εκτελεστικά όργανα εκείνων που εμπιστευόμαστε. Αν σκεφτόμαστε περισσότερο, τότε θα αμφιβάλουμε περισσότερο, θα προστατευτούμε από βιαστικές εκτιμήσεις και πολλοί θα αμφισβητηθούν πιο εύκολα και πιο συχνά.

Στη φιλοσοφία, η έρευνα γίνεται μέχρι το άλλο άκρο να αμφισβητείται η αξιοπιστία των αισθήσεων και αν υπάρχει πραγματικότητα ή μήπως κάποιος ονειρεύεται. Επομένως, η φιλοσοφία είναι και μια πνευματική δύναμη αμφισβήτησης και διερεύνησης για την αξιοπιστία. Η διαφορά ανάμεσα στο "μαθαίνω να σκέφτομαι" και στο "γνωρίζω" είναι πιο μεγάλη απ' όσο φανταζόμαστε. "Κουβαλάμε" γνώσεις, όπως ένας άνθρωπος που μετατρέπει το μισό σπίτι του σε αποθήκη με περισσότερα εργαλεία, τα οποία ίσως να μη χρειαστούν ποτέ ή τόσο σπάνια, που αυτά θ' αποδειχτούν ελαττωματικά ή εμείς αδέξιοι χρήστες και θα ήταν προτιμότερο να πληρώσουμε ένα τεχνίτη. Η κοινή διαπίστωση ότι

ακόμα και το πλησιέστερο πράγμα που βλέπουμε δεν είναι αρκετά γνωστό όσο αρχικά εκτιμούμε από τη χρησιμότητά του και ότι ο κόσμος δεν είναι έτσι όπως ακριβώς εμφανίζεται στα μάτια μας, αυτές είναι από τις πιο απαραίτητες γνώσεις (πνευματικά εφόδια), τόσο για την έρευνα του κόσμου, όσο και για τη ρύθμιση της ζωής μας.

- Η ριζική διαφορά του ανθρώπου από τα άλλα ζώα

Τα περισσότερα δεδομένα των αισθήσεων χάνονται αν δεν υπάρχουν τα αντίστοιχα πράγματα, χωρίς τους ίδιους τρόπους επίδρασης και χωρίς τους ίδιους συσχετισμούς μας με το περιβάλλον. Με τη διατηρημένη εμπειρία και με τη γνώση των εξωτερικών πραγμάτων ο άνθρωπος αυτο-επηρεάζεται, χωρίς τα πράγματα να είναι παρόντα στις αισθήσεις του και χωρίς να υπάρχουν ή να τον επηρεάζουν πραγματικά. Σχεδόν όλες οι δραστηριότητες του ανθρώπου και η διάθεσή του δημιουργούνται και επηρεάζονται διαρκώς από τις διατηρημένες πληροφορίες του και από τους στοχασμούς του επάνω σε αυτές. Και όχι μόνο αυτό, αλλά ως το σημείο να συμπεριφέρεται και να ενεργεί περισσότερο επηρεασμένος από το έσω του (αφού σκέφτεται και διατηρεί πληροφορίες) παρά από εκείνα, τα οποία αντιλαμβάνεται πραγματικά έξω του. Θα ήταν αδύνατο για οποιοδήποτε ζωντανό πλάσμα να σκεφτεί και να αποκτήσει αυτό το εσωτερικό πλεονέκτημα, εάν οι βιολογικές προδιαγραφές του δεν πρόσφεραν αυτή τη δυνατότητα διατήρησης των πληροφοριών και της παρατήρησής τους, ανεξάρτητα από τα εξωτερικά πράγματα. Αν το ζώο θα έχει ένα ή περισσότερα σωματικά μέλη, αν κινείται σε όρθια στάση ή διαγώνια, εάν ο οργανισμός του συντηρείται με διαφορετικά όργανα, εάν έχει φτερά ή πολλά κεφάλια, αυτά είναι φαινόμενα προσαρμογής για την επιβίωση που δεν εξασφαλίζουν το εσωτερικό πλεονέκτημα του ανθρώπου. Το βιολογικό σώμα χωρίς το πνεύμα δεν θα υπήρχε με περισσότερες προσδοκίες από αυτές των άλλων ζώων. Η αναπόφευκτη σύνδεση του ξεχωριστού ανθρώπινου πνεύματος με ένα κοινωνικό περιβάλλον το οποίο πάντοτε προηγείται του ατόμου, δεν ακυρώνει τον πρωταρχικό και μόνιμο ρόλο του ατόμου προς τον ίδιο τον εαυτό του. Η εξωτερική επίδραση δεν πρέπει να θεωρείται εξασφαλισμένη, ανεμπόδιστη και ακριβώς ίδια για όλους. Όταν το ίδιο το ξεχωριστό άτομο συμμετέχει στη διαμόρφωση του δικού του πνεύματος, με τη δική του σκέψη και καλλιέργεια και με τις δικές του εκτιμήσεις, τότε όχι μόνο γίνεται να εκμηδενίζεται η επίδραση της ομάδας, αλλά και η επίδραση να προκαλεί αντιδράσεις και σκέ-

ψεις αντίθετες από εκείνες, που στόχευαν ή θα επέβαλαν οι πιέσεις από την ομάδα. Λ.χ. μια ανίατη ασθένεια μπορεί να "ενεργοποιήσει" σκέψεις για φιλανθρωπία και ανιδιοτελή δράση για ομάδες ανθρώπων με το ίδιο πρόβλημα, ή αντιθέτως σκέψεις για μίσος και περιφρόνηση προς ανθρώπους με ανίατες ασθένειες (με τη φαντασίωση μιας κοινωνίας από υγιείς και δυνατούς ανθρώπους).

- Η σκέψη και το πνεύμα συνδέονται στενά και μόνιμα με την ανθρώπινη συμπεριφορά

Αν η φυσική δύναμη προσφέρει προοπτική για τη ζωή και τη χρειαζόμαστε στο δικό μας σώμα, ωστόσο αυτή θα ήταν αναξιοποίητη και σπάνια δημιουργική, χωρίς το λογικό πνεύμα που τη ρυθμίζει και την κατευθύνει. Αν η σκέψη και η γνώση μόνα τους δεν είναι τίποτα για τη ζωή, αν αυτά είναι αδυναμίες σε αντίθεση με τη σωματική κίνηση, τότε γιατί δεν είναι εύκολο να πούμε οτιδήποτε σε έναν άνθρωπο χωρίς να τον πληγώσουμε ή χωρίς να προκαλέσουμε την αντίδρασή του; Γιατί τόση φλυαρία καθημερινά και τόση προετοιμασία ή εκπαίδευση στο πνεύμα για να επιτύχουμε στους εξωτερικούς στόχους μας; Ζωή και σκέψη χωρίς δράση μπορούν να προσφέρουν νόημα στον υλικό κόσμο, ενώ δράση χωρίς ζωή και σκέψη τι θα ήταν;

Η αδυναμία σε μια άποψη δεν προέρχεται από το ότι αυτή σχηματίστηκε γρήγορα, χωρίς αρκετή σκέψη και γνώση και από τη βιαστική βεβαιότητα, την οποία ονομάζουμε «πίστη». Ούτε τα σχήματα του λόγου και η έλλειψη συλλογισμών αποδυναμώνουν μια άποψη, όταν αυτή πλησιάζει στην αλήθεια. Μια βιαστική άποψη χωρίς σκέψη, σχηματισμένη από μερικές ενδείξεις, μπορεί αργότερα ν' αποδειχτεί σωστή ή κοντά στην αλήθεια. Τα σημαντικά ζητήματα για την ανθρώπινη σκέψη, για την αξιοπιστία της γνώσης και για το ρόλο αυτών στην καθημερινή ζωή υποβαθμίστηκαν για την κοινωνική συμβίωση και παρερμηνεύτηκαν. Η παρατήρηση στην ανθρώπινη σκέψη επίσης ξεχωρίστηκε σαν μια περιορισμένη περιοχή για έρευνα και από τότε λίγοι διανοούμενοι εστιάζουν σε αυτά τα (γνωσιολογικά) ζητήματα, συνήθως αποφεύγοντας να τα συνδέσουν με την υπόλοιπη ανθρώπινη συμπεριφορά. Η Λογική ως επιστήμη, όπως τη θεμελίωσε ο Αριστοτέλης (384~322 π.Χ.) και αναπτυγμένη με περισσότερες λεπτομέρειες, αποτελεί τις πιο αποσπασμένες και αφηρημένες παρατηρήσεις και σκέψεις άμεσα για τη σκέψη. Υπερίσχυσε η εκτίμηση για την προτεραιότητα στη γνώση του εξωτερικού κόσμου διότι αυτή η γνώση προσφέρεται για δράση με τις πιο μεγάλες προσδοκίες.

Εμείς εδώ δεν εστιάζουμε σε μια θεωρία αποκλειστικά για τη γνώση, ούτε κάνουμε αναδρομή για τις παλαιότερες απόψεις. Δεν παρατηρούμε τη σκέψη αποσπασμένη από τις πληροφορίες των αισθήσεων και απομονωμένη από τις ψυχολογικές αντιδράσεις και από την εξωτερική συμπεριφορά. Το πνεύμα (ή διάνοια) δεν είναι έτσι απομονωμένο στη φύση. Το πνεύμα (ή διάνοια) δεν είναι μόνο σαν ένα όργανο για τη δράση ή ένας φορέας για τη γνώση. Είναι το επίκεντρο της ζωής. Γι' αυτό μιλάμε εξ' ορισμού για Ηθική ενοποιημένη με τη Λογική. Γνώση χωρίς Ηθική είναι άσκοπη και παραπλανητική, Ηθική χωρίς Σκέψη και Γνώση είναι αβάσιμη και ανεπαρκής. Όταν λέμε «ο άνθρωπος είναι ζώο λογικό», αυτό δεν σημαίνει ότι δεν κάνει λάθη, ότι δεν αγνοεί, ότι σκέφτεται αναπόφευκτα με λογική συνέπεια και ότι ο άνθρωπος δεν πράττει επηρεασμένος από την πλάνη και την άγνοια. Ποιο είναι λοιπόν, το νόημα της γνώσης και της λογικής, όταν αυτή είναι ένα μέσο για παραπλανητικές δραστηριότητες, για την ευχάριστη αυταπάτη και για να επιβεβαιωθούμε από τους άλλους και όταν η σκέψη γίνεται περισσότερο με ψέματα και φαντασιώσεις; Πώς μπορούμε τότε να είμαστε δίκαιοι, καλοί και ευτυχισμένοι;

- Η φαντασία και η απροσδιοριστία μέσα στη σκέψη

Το μεγαλείο της ανθρώπινης σκέψης και τις απίστευτες προοπτικές της θα αντιληφθεί κάποιος όταν αρχίσει να σκέφτεται όχι σαν προγραμματισμένο ρομπότ και όπως ο ηλεκτρονικός υπολογιστής με τα βέβαια και ασφαλή δεδομένα. Καθημερινά κάνουμε κινήσεις που κατευθύνονται σωστά από τις σκέψεις μας, ακόμα και κάτω από συνθήκες πίεσης του χρόνου και σκέψεις που προδιαγράφουν τις επόμενες κινήσεις και πράξεις μας και σωστές σκέψεις επί των πληροφοριακών δεδομένων που πλημμυρίζουν τα αισθητήρια όργανα και το μυαλό μας. Δεν ζούμε με τη διστακτικότητα που θα επέβαλλε η τεράστια άγνοιά μας και αντί να βρισκόμαστε κρυμμένοι και φοβισμένοι, φθάνουμε στο άλλο άκρο να ξεπερνάμε τα όρια της βέβαιης γνώσης και εμείς να επιμένουμε και να παραμένουμε 100% βέβαιοι. Μπορούμε και αναγνωρίζουμε την αναξιοπιστία και την αλήθεια, πιο γρήγορα και πιο εύκολα από όσο θα χρειαζόταν με τη γαϊδουρινή υπομονή μιας επιστημονικής έρευνας. Η ειδικευση και η ποσότητα της γνώσης δεν αρκούν για να σκεφτεί κάποιος δημιουργικά, αποτελεσματικά και εύστροφα ούτε στο αντικείμενο των σπουδών και των ερευνών του! Αν κάποιος βρήκε τη λύση χωρίς να εφαρμόσει κανόνες αυτό δεν σημαίνει, ότι η λύση δεν μπορεί να δοθεί και να ελεγχθεί με τους κανόνες.

- Η αξιολογία από copy/paste της γνώσης

Είναι ασυνέπεια να μας αξιώνουν να αποδεχτούμε τυφλά και να πιστεύουμε στην επιστημονική (ή ελεγμένη) γνώση, την οποία κάποιιο άλλοι βρήκαν στην εμπειρία τους ή επειδή εκείνοι έχουν εξειδικευτεί και μπορούν με τις δικές τους γνώσεις να την αποδεικνύουν και ν' αναγνωρίζουν την αξιολογία της. Η επιβεβαίωση από την εμπειρία -την οποία εύκολα επικαλούνται ορισμένοι για να επιτεθούν στη δημιουργική σκέψη- γίνεται ένα «μπούμερανγκ» και επιβάλλει την αμφισβήτηση σε όλες τις γνώσεις που λάβαμε με σχέση εμπιστοσύνης. Η αδυναμία του ανειδίκευτου και του ακαλλιέργητου ανθρώπου να καταλάβει του κλείνουν πόρτες προς τη γνώση. Ωστόσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σαν ασπίδα στον καταγισμό της γνώσης και της πληροφόρησης. Όταν ένα ζώο επιμένει από συνήθεια για κάτι που άλλαξε, ίσως γελάσουμε. Αυτό τον τρόπο εκτίμησης της πληροφορίας ας τον σκεφτούν όσοι επαναλαμβάνουν την ίδια άποψη χωρίς κάποια δική τους έρευνα, και τη λέξη «ένστικτο» την έχουν αντικαταστήσει με τη λέξη «επιστήμη».

Ενώ έχουν πολλαπλασιαστεί τα γεγονότα, οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, τα προϊόντα που παράγονται, οι ρυθμοί της ζωής και της ανταλλαγής των πληροφοριών, οι άνθρωποι εξακολουθούν να έχουν μεγάλες αδυναμίες στη σκέψη, στη μνήμη και στενά χρονικά όρια για τις επιλογές, τις αποφάσεις και τη δράση τους. Το εξαπλωμένο φαινόμενο copy/paste γίνεται με και χωρίς επίγνωση και το λάθος μπορεί να αναπαράγεται και στις δύο περιπτώσεις. Σε κάθε σκέψη μας και σε κάθε πρόταση που εκφράζουμε βρίσκεται μια πληροφορία που δεν προήλθε από τη δική μας παρατήρηση και εμπειρία. Η εμπιστοσύνη και η αποδοχή συνήθως είναι βιαστική και εξαναγκαστική (για να συνεννοηθούμε, για να δράσουμε) και από πραγματική αδυναμία ελέγχου των πληροφοριών. Δηλαδή, είχαμε τις δυσκολίες και τα λάθη από την κακή χρήση της γλώσσας, τις φυσικές αδυναμίες να εκφράσουμε αξιόπιστα και ολοκληρωμένα τις εμπειρίες μας και τους περιορισμούς στη μνήμη' τώρα μέσα στο πνεύμα βρίσκονται πολλαπλάσιες πληροφορίες από ξένες πηγές και σε πιο γρήγορους ρυθμούς και πακέτο με όλα τα λάθη

που έχουν γίνει από μια άτυχη έκφραση μέχρι τα ψέματα από την οργανωμένη εξαπάτηση. Το φαινόμενο της αντιγραφής χωρίς ερευνητική σκέψη και χωρίς τη δημιουργική παρατήρηση είναι εξαπλωμένο μέσα στην κοινωνία και όσο το αναζητάμε βρίσκουμε ότι γίνεται σε περισσότερες περιπτώσεις.

Το φαινόμενο της τυφλής εμπιστοσύνης και της βιαστικής αντιγραφής ξεπερνάει τα όρια μιας πνευματικής αδυναμίας και της έλλειψης επίγνωσης. Η οργανωμένη και μαζική προσπάθεια να εδραιωθούν μέσα στο πνεύμα των ανθρώπων πληροφορίες και σκέψεις, αποκλειστικά με σκοπό να ευνοηθεί η επαγγελματική δραστηριότητα ορισμένων, είναι γνωστή. Είναι γνωστό, ότι γίνεται οργανωμένη προσπάθεια για την εξαπάτηση μαζικά των ανθρώπων και ολόκληρου του κόσμου, ενώ υπάρχουν και ενδείξεις για απόκρυψη και υποβάθμιση στη δημοσιότητα πολλών απόψεων και πληροφοριών. Η παραπλάνηση γίνεται με επίγνωση, με δόλο και από αντίδραση απέναντι σε νέες και ανατρεπτικές σκέψεις, ακόμα και από τον κόσμο της επιστήμης. Στις προσπάθειες που γίνονται με επίγνωση για την εξαπάτηση και την απόκρυψη τουλάχιστον ενός μέρους της αλήθειας, είτε από ξεχωριστά πρόσωπα, είτε από το κράτος, είτε από μια επιστημονική ομάδα, η συνταγή είναι απλή: η καλλιέργεια εμπιστοσύνης. Άρα δεν είναι μόνο οι ρασοφόροι της κάθε θρησκείας, που εκμεταλλεύονται την πνευματική αδυναμία των ανθρώπων και καλλιεργούν την πίστη και σχέσεις τυφλής εμπιστοσύνης. Μέσα στην κοινωνία δρουν επαγγελματικά, πολλές οργανωμένες ομάδες, ακόμα και από θέσεις κρατικής εξουσίας, που είναι υπεράνω υποψίας και κρύβουν ένα διάβολο πίσω από την πειστική και επιστημονική εικόνα τους. Αυτοί κερδίζουν την εμπιστοσύνη του κόσμου, ενώ ο κόσμος δεν χάνει απλώς τη λογική του, αλλά τις οικονομίες και τη ζωή του! Ενώ είναι πολλοί εκείνοι που αντιδρούν στην οργανωμένη δράση για τη διατήρηση και την ενίσχυση της θρησκείας και επίμονα και λογικά καταγράφουν όλες τις σκέψεις που αποκαλύπτουν τις φαντασιώσεις και την άγνοια στα αρχαία κείμενα, ωστόσο κανένας δεν παρατηρεί ότι τα φαινόμενα τυφλής εμπιστοσύνης και εξαπάτησης δεν περιορίζονται μόνο στα θρησκευτικά ζητήματα. Στην κοινωνία θα βρούμε όλα τα εμπόδια για να μη σκεφτόμαστε!

- Το συγκεκριμένο και το γενικό

Συγκεκριμένο = αποσπασμένο και συνήθως αφαιρώντας κατά βούληση, ότι δεν διευκολύνει τη σκέψη μας. Τόσο στην καθημερινή ζωή, όσο και στο χώρο της επιστήμης, αφαιρούμε πράγματα και σχέσεις συμβιβαστικά, για λόγους απλοποίησης και προτεραιότητας, προεξοφλώντας τι σχετίζεται πιο άμεσα και τι έμμεσα. Η περισσότερη πραγματικότητα είναι δυνατότητες και απουσιάζει. Επαναλαμβάνουμε πιο έντονα την άποψη, ότι είναι μία από τις πλάνες στον επιστημονικό τρόπο σκέψης, να θεωρείται το συγκεκριμένο ότι είναι πάντα πιο καλά γνωστό ή ότι στην πραγματικότητα όλα υπάρχουν μόνο σαν συγκεκριμένα και ακριβώς προσδιορισμένα. Η μεγαλύτερη συνεισφορά της Φιλοσοφίας στον ανθρώπινο πολιτισμό και στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου έχει επιτευχθεί με αυτή την παρατήρηση για την ασάφεια των συγκεκριμένων πραγμάτων. Οι άνθρωποι βλέπουν και σκέφτονται πράγματα που δεν υπάρχουν και δεν σκέφτονται ούτε βλέπουν πολλά από τα πράγματα που υπάρχουν... Από τις επιστημονικές μεθόδους, τα πειράματα και τις διεξοδικές έρευνες υπάρχουν περισσότερες προσδοκίες από την κατάκτηση της αλήθειας. Από τη στιγμή που σκεφτόμαστε και χρησιμοποιούμε τη γλώσσα αναπόφευκτα κάνουμε αφαίρεση και γενίκευση και επιπλέον πράττουμε με σκέψεις αφηρημένες, που καθρεφτίζουν τα πράγματα αφηρημένα και αποσπασμένα.

Έτσι, όταν η επιστήμη συνιστά συγκεκριμένα την αντιβίωση Χ, εκφράζει μια γενική άποψη, αφού την ίδια αντιβίωση την προτείνει για ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων, για ένα ευρύ φάσμα μικροβίων και για όλες τις μέρες, παραβλέποντας ένα πλήθος ιδιαίτερων περιπτώσεων που μπορεί να ακυρώσουν τη χρησιμότητα της συγκεκριμένης αντιβίωσης ή και να αντιστρέψουν το αποτέλεσμα και να προκληθεί μόνο βλάβη στην υγεία μας, άμεσα φανερό ή μακροπρόθεσμα. Το κόμμα που καταλαμβάνει την εξουσία εκπροσωπεί μία ολόκληρη κοινωνία επί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι εκπρόσωποι αποφασίζουν για ζητήματα που η πλειοψηφία αγνοεί, αδιαφορεί ή και διαφωνεί μαζί τους. Τα προγράμματα που ανακοινώνουν και οι υποσχέ-

σεις τους είναι πιο ασαφή και πιο αμφίβολα από μια φιλοσοφική θεωρία. Ένα βροντερό παράδειγμα αοριστολογίας σχετίζεται με τη χρήση του νομίσματος και του χρηματικού μέσου. Το χρήμα «αντιπροσωπεύει» έναν άγνωστο και απερίοριστο αριθμό πραγμάτων και υπηρεσιών, με τα οποία μπορεί να ανταλλαχθεί. Αυτό δεν εμποδίζει τον υπολογισμό και τον καθορισμό της αξίας του και αντιθέτως είναι απαραίτητο για τη συναλλαγή μεταξύ των ανθρώπων. Τα σύμβολα, όπως η σημαία και ο ύμνος αντιπροσωπεύουν επίσης κάποιες ασαφείς αξίες, παραδόσεις, ιστορία, πολιτισμό, διαδρομή και προοπτική. "Σηκώνει" πολύ συζήτηση για να ξεκαθαριστεί τι ακριβώς σημαίνουν και για να προκύψει η συμφωνία όλων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει μεγάλη ασάφεια και γι' αυτό κάποιιοι πονηροί μπορούν να τα εκμεταλλεύονται για διάφορες επιδιώξεις τους, χωρίς αυτοί να φανερώνουν ή να τονίζουν ότι οι απόψεις είναι ασαφείς ή ένας μέσος όρος, με πολλές δυνατές αποκλίσεις. Αν δούμε μια περιοχή κοντά στη μόνιμη κατοικία μας σε μια φωτογραφία ή σε ένα πλάνο βίντεο, πιθανό να μην την αναγνωρίσουμε ή να χρειαστεί περισσότερη παρατήρηση. Έτσι και όσοι φροντίζουν για την ενημέρωσή μας αναγκάζονται να αφαιρούν τις περισσότερες πληροφορίες, αφού με τη σύγχρονη τεχνολογία, ο ρυθμός μετάδοσης των πληροφοριών είναι πολλαπλάσια πιο γρήγορος και ασταμάτητος, οι πηγές έχουν επίσης πληθύνει παγκοσμίως και πολλά γεγονότα άξια προσοχής και εντυπωσιακά καταγράφονται ολόκληρο το 24ωρο και σε όλη τη Γη. Για το κεντρικό δελτίο ειδήσεων δεν αφαιρούν τις πληροφορίες με έναν αλγόριθμο όπως γίνεται στην ψηφιακή τεχνολογία, για να μη χαθούν οι πολύτιμες πληροφορίες... Με τη δική τους "χασάπικη" αφαίρεση δεν αναπαράγεται ένα αξιόπιστο αντίγραφο των γεγονότων και συνήθως το ακριβώς αντίθετο γίνεται. Εκτός από την αναγκαστική αφαίρεση πολλών γεγονότων και την ανθρώπινη αδυναμία σε μια ενημερωτική προσπάθεια, επιλέγονται συγκεκριμένα γεγονότα και πράγματα, τα οποία μεταξύ τους δεν έχουν σύνδεση, ενώ σε ορισμένα εστιάζεται η προσοχή και αυτά γίνονται ζητήματα για ολόκληρη τη μέρα. Δηλαδή βρίσκουν κάτι συγκεκριμένο από τον κόσμο και τη ζωή, το αποκόπτουν από τα υπόλοιπα γεγονότα, από τα πράγματα και τις ζωές, αφαιρούν και πληροφορίες τις οποίες εκτιμούν σαν λε-

πτομέρειες, εστιάζουν μεροληπτικά την προσοχή και προσπαθούν να το συνδέσουν με ορισμένα άλλα ζητήματα και κάνουν προβλέψεις. Αυτή η γνώση όμως δεν ονομάζεται φιλοσοφία και δεν έχει θεωρητικό σκοπό. Υποτίθεται ότι συνδέεται με τη ζωή μας και όμως έχει όλα τα ελαττώματα ενός παρανοϊκού πνεύματος. Έχει επιβληθεί η άποψη ότι ένα τέτοιο πνεύμα είναι ρεαλιστικό. Η θέση εργασίας και ο μισθός το δικαιώνουν!

• Η παγκόσμια προκατάληψη για την αμεροληψία στην έρευνα

Η αξιοπιστία της γνώσης δεν εξαρτάται από το αν βρέθηκε τυχαία ή αν εμείς θέσαμε προτεραιότητα και την επιδιώξαμε με κάποιο σκοπό. Δεν είναι αναγκαστικά αντίθετο προς την αναζήτηση της αλήθειας να θέτουμε προτεραιότητα, να σκεφτόμαστε επηρεασμένοι από τη διαίσθησή μας και από τα όποια συναισθήματα και να επιδιώκουμε ένα στόχο και κάποιο κέρδος. Όχι μόνο μπορεί να μην είναι αντίθετο, αλλά μπορεί να είναι και υπέρ της αλήθειας και της επιτυχημένης έρευνας. Η αλήθεια χρησιμεύει και στον ψεύτη και στον απατεώνα. Η επιστημονική γνώση δεν έρχεται τόσο φανερά και ανεξήγητα σε σύγκρουση με την εμπειρία. Πιο συχνά, εμείς δεν είμαστε σε θέση να διασταυρώσουμε γρήγορα και εύκολα την αξιοπιστία της. Δεν μπορούμε να αρνηθούμε ούτε να αμφιβάλουμε το ίδιο, όπως με τις τυχαίες, αποσπασματικές και φανταστικές απόψεις, οι οποίες δημιουργούν περισσότερες απορίες, χωρίς να εξηγούν τίποτε. Το πιο γνωστό μείον στην εξειδίκευση είναι ο περιορισμός της γνώσης και της αναζήτησης προς μία μόνο κατεύθυνση. Η περιγραφή των πραγμάτων αποσπασμένων, ενώ αυτά δεν μπορούν να υπάρχουν χωρίς τις σχέσεις τους με κάποια άλλα ή θα ήταν διαφορετικά χωρίς εκείνα, είναι η συνηθέστερη διαστρέβλωση της πραγματικότητας, με αφάνταστες συνέπειες (π.χ. ευθύγραμμες ομαλές κινήσεις). Σε κάποιες περιπτώσεις ξεκινούν με βολικό δεδομένο ότι μερικά πράγματα δεν σχετίζονται ώσπου να διαπιστωθεί με ενθουσιασμό το αντίθετο, μετά την τυχαία ανακάλυψη ορισμένων φαινομένων. Η άγνοια δεν πρέπει να μας κάνει να αποκλείουμε τη σύνδεση των φαινομένων, αλλά να την υποψιαζόμαστε. Πράγματα άσχετα μεταξύ τους μπορούν να αποκτήσουν στενές σχέσεις, όπως και το αντίθετο. Στη ζωή χρειάζεται να είμαστε με δημιουργικό στοχασμό και όχι σαν προγραμματισμένοι υπολογιστές ή σαν παπαγάλοι. Τα πράγματα δεν δημιουργούνται και δεν συνδέονται με απομονωμένες σχέσεις φυσικής, χημείας, αστρονομίας, οικονομίας, ιατρικής, γενικά των εξειδικευμένων επιστημών. Στον περιορισμό της αναζήτησης και στην απομόνωση της γνώσης από την υπόλοιπη εμπειρία δεν αρκέστηκαν ποτέ οι λογο-

τέχνες, οι φιλόσοφοι και όσοι στοχάζονται δημιουργικά.

- Η πραγματικότητα που λείπει και η τύχη

Ένας μεγάλος αριθμός από φαντασιώσεις που είναι εξαπλωμένες παγκοσμίως, σχετικές με ζητήματα για την ανθρώπινη νόηση μέχρι τις ανθρώπινες σχέσεις και το θεό, συνδέονται στενά με ένα κοινό δόγμα, το οποίο μπορούμε να συνοψίσουμε σε ελάχιστες σειρές: Ο κόσμος που βρίσκεται πιο μακριά δεν συμπλέκεται και δεν επηρεάζει σημαντικά τον κόσμο που μας περιβάλλει πιο άμεσα εδώ στη γη, ούτε και τη ζωή μας. Έτσι εύκολα οι άνθρωποι αφαιρούν όλη την πραγματικότητα που εκτιμούν απομακρυσμένη ή ανύπαρκτη, για να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες που αντιλαμβάνονται επιφανειακά στον κόσμο. Αυτή είναι μια βιαστική άποψη που περιέχει ένα μέρος αλήθειας, ενώ την υπόλοιπη αλήθεια την κρύβουμε με τη λέξη "τύχη". Και όσα λέμε δεν είναι ούτε γίνονται μπροστά στα μάτια μας και είναι λέξεις με αναμνήσεις και προσπάθειες να φανταστούμε... Η γνώση με άγνοια για τον ευρύτερο κόσμο πλησιάζει στη φαντασία και έτσι εξηγούνται πολλές από τις δυσκολίες στη συμβίωση των ανθρώπων και σχεδόν όλες οι αποτυχίες.

- Η διάρκεια ύπαρξης των πραγμάτων

Αποτελεί και αυτή ένα χαρακτηριστικό της πραγματικότητας. Αυτή η αναμφίβολη διαπίστωση είναι δυσμενής για πολλά πρότυπα, από την ηθική μέχρι και για την τεχνολογία. Υπάρχουν πράγματα και δυνατότητες που διαρκούν ελάχιστα, ακόμα και λιγότερο από ένα δευτερόλεπτο. Υπάρχουν και πράγματα που βρίσκονται μόνο σε έναν τόπο και πουθενά αλλού. Η διάρκεια της ύπαρξης των πραγμάτων και η επανάληψή τους σχετίζεται στενά με τη συνήθεια που επιτυγχάνεται σε όλα τα βιολογικά σώματα, αλλά και με τη δημιουργία κανόνων από την ανθρώπινη σκέψη. Τη διάρκεια και τη συχνότητα της επανάληψης ενός φαινομένου δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε ούτε για την περιγραφή των δομικών στοιχείων του κόσμου, ούτε για τα ψυχολογικά προβλήματα και τις δυσκολίες της ζωής.

• Προκατάληψη για την εύκολη γενίκευση

Δεν είναι τυχαίο, που ο άνθρωπος μπορεί να διανοείται και να διαμορφώνει απόψεις για πράγματα που ξεπερνούν την εμπειρία του, για τα πιο μακρινά, τα πιο μεγάλα και τα πιο μικρά, για τα αόρατα και για όλο το Σύμπαν. Μπορούμε σωστά να ανιχνεύουμε σχέσεις μεταξύ των πραγμάτων, όχι επειδή παρατηρούμε να ενεργεί το ένα επάνω στο άλλο, όχι επειδή παρατηρούμε μια σχέση αιτίας με ένα αποτέλεσμα, όχι επειδή θα συλλογιστούμε και θα εξάγουμε συμπέρασμα από μια σχέση εξάρτησης, αλλά μόνο και μόνο επειδή θα αναγνωρίσουμε μια ομοιότητα. Τα πράγματα έχουν τη δυνατότητα και μοιάζουν, συγγενεύουν, έχουν κοινές και σταθερές δυνατότητες, κοινές σχέσεις, ίδιους τρόπους δράσης και αντίδρασης. Όταν προβλέπουμε ή εκτιμούμε γενικά ότι κάποια μέρα θα πεθάνουμε, ένας βιολόγος μπορεί να το υποστηρίξει με γνώση που εμείς δεν έχουμε και με τη συνέπεια που επιβάλλουν οι δικές του γνώσεις. Εμείς όμως δεν το προβλέπουμε με τη δική του γνώση ούτε σαν συμπέρασμα από τη γνώση των αιτιών, που προκαλούν το αποτέλεσμα της διακοπής της ζωής. Η θερμοκρασία του ανθρώπινου σώματος δεν είναι τυχαία ίδια για ένα μεγάλο πληθυσμό. Η υπέρμετρη αύξησή της είναι ένα σημάδι που προκαλεί μικρότερη ή μεγαλύτερη ανησυχία για την υγεία, ενώ σε συνδυασμό με άλλα συμπτώματα γίνονται μερικές πρώτες ή πιο πιθανές εκτιμήσεις. Η υποβάθμιση για την επιτυχία της βιαστικής γενίκευσης είναι μια κατανοητή αντίδραση στη συνηθισμένη διαπίστωση της εμπειρίας, ότι οι άνθρωποι εύκολα και συχνά σφάλουν από βιαστική εκτίμηση μιας ομοιότητας. Όταν αναγνωρίσουμε το πλεονέκτημα του ανθρώπου να σκέφτεται για πολλά πράγματα μαζί, με αλληγορίες και με παραδείγματα και πώς η έρευνα προχωράει όταν αποφασίσουμε να βάλουμε πνευματικές εμπειρίες στη ζωή μας, τότε η έκπληξή μας από την *αρχαία ελληνική φιλοσοφία* θα ελαττωθεί. Αντιθέτως, θα μεγαλώσει η έκπληξή μας για τους 15 αιώνες που πέρασαν με καθυστέρηση για την έρευνα του κόσμου και θα αντιληφθούμε καλύτερα τη σύγχυση και την ατελείωτη αμφιβολία, που προκαλεί η γνώση των άπειρων λεπτομερειών για κάθε

πράγμα. Με την ίδια λογική των φιλοσόφων, οι σύγχρονοι ερευνητές αναγκάστηκαν να αξιώσουν ότι όλοι οι παρατηρητές οπουδήποτε μέσα στο Σύμπαν ή και σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή θα έχουν την ίδια εικόνα για το Σύμπαν και θα βρίσκουν τους ίδιους νόμους (κοσμολογική αρχή, όπως την αποκαλούν).

• Η γνώση πέρα από την προσωπική εμπειρία

Αν γενικεύσουμε και συμπεριλάβουμε περισσότερα πράγματα από αυτά που έχουμε παρατηρήσει, αυτό δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι αναφερόμαστε σε πράγματα τα οποία δεν μπορούν να παρατηρηθούν. Όταν λ.χ. λέμε, ότι ο άνθρωπος έχει δύο πόδια, αυτό είναι αλήθεια όχι μόνο για όσους έχουμε αντιληφθεί -αυτή είναι η πραγματική εμπειρία μας- αλλά και για αναρίθμητους άλλους, παρόντες και απόντες. Το πιο λαμπρό παράδειγμα εύστοχης γενίκευσης μέσα από μία περιορισμένη και τυχαία εμπειρία είναι ο νόμος της παγκόσμιας έλξης του Νεύτωνα (με αφορμή την πτώση ενός μήλου, όπως λέγεται). Αναρίθμητα είναι εκείνα, τα οποία ο καθένας δεν θ' αντιληφθεί ποτέ, για τον έναν ή για τον άλλο λόγο και, όσο δεν πραγματοποιείται αυτή η δυνατότητά μας, είναι ασυνέπεια να μιλάμε για εμπειρία (με το πρόσχημα πως είναι δυνατή). Η εμπειρία που κάποιος επιβεβαιώνει καθημερινά μέσα σε ένα εργαστήριο ή στον τόπο που αυτός ζει, αυτή γίνεται δεκτή από εμάς με σχέση εμπιστοσύνης και μετά από την ανίχνευση πολλών άλλων πραγμάτων ή γεγονότων, που δεν συνδέονται τυχαία μαζί.

- Το σκότος στην εμβάθυνση

Όταν λ.χ. λέμε σε κάποιον, πως η ζωή του θα ήταν διαφορετική αν είχε γεννηθεί σ' ένα διαφορετικό τόπο ή από μία διαφορετική πράξη του στο παρελθόν, αυτή είναι μία αξιόπιστη διαπίστωση, η οποία μπορεί να γίνει για αναρίθμητους άλλους ανθρώπους. Όταν λέμε ότι το παιδί έχει ανάγκη να το επιβραβεύουμε και να του δείχνουμε την αγάπη μας, αυτό το ίδιο μπορούμε να το πούμε για όλους τους ανθρώπους και για τις πιο μεγάλες ηλικίες. Παλαιότερα, έτσι περιόριζαν την έννοια της ουσίας στα χημικά στοιχεία, αντιπαρέθεταν την ενέργεια με την ύλη και το φως δεν ήταν ένα μέρος της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, η φυσική ήταν πιο άσχετη από τη χημεία... Ο κίνδυνος της γενίκευσης και η μονομέρεια της εξειδίκευσης... θα μπορούσε να είναι ο τίτλος ενός διδακτικού βιβλίου. Αναρίθμητες συγγενικές λέξεις εκφράζουν το ίδιο πράγμα από άλλη οπτική γωνία, με διαφορετικές σχέσεις και συμπεριφορά. Μάνα ως προς το παιδί, γιαγιά προς το εγγόνι, κόρη η ίδια προς τους δικούς της γονείς, γυναίκα προς τον άνδρα, άνθρωπος προς το ζωικό βασίλειο, μητέρα με διαφορετική λέξη. Όταν έχουμε παρακολουθήσει πως γίνεται ένα και το ίδιο πράγμα να ενεργεί με διαφορετικούς τρόπους, να μεταμορφώνεται και να περνάει από διάφορες φάσεις, τότε οι διαφορετικές λέξεις δεν μας μπερδεύουν. Αντιθέτως, μας αποκαλύπτουν τις δυνατές αποκλίσεις και τις πιθανές διασυνδέσεις τους. Όταν, όμως, έχουμε ονομάσει διαφορετικά και τυχαία ένα πλήθος πραγμάτων, χωρίς να έχουμε προσέξει προηγουμένως όλους τους τρόπους, που εκείνα συνδέονται και εξελίσσονται, τότε οι λέξεις γίνονται αυταπάτες.

- Παγκόσμια προκατάληψη για την απόλυτη ακρίβεια στη γνώση

Ζούμε με τεράστια άγνοια του κόσμου, αλλά παρ' όλη την άγνοιά μας, έχουμε τη γνώση και σκεφτόμαστε όπως χρειάζεται για να επιβιώσουμε. Δεν χρειάζόταν να γεννηθούμε με πλήρη και καλή γνώση του κόσμου για να ζήσουμε! Μη ξεχνάμε, ότι δεν ζούμε με τη διστακτικότητα που θα επέβαλλε η τεράστια άγνοιά μας. Αντί να βρισκόμαστε κρυμμένοι και φοβισμένοι, φθάνουμε στο άλλο άκρο να ξεπερνάμε τα όρια της βέβαιης γνώσης και εμείς να επιμένουμε και να παραμένουμε 100% βέβαιοι. Αυτή η σωστή εκτίμηση με ευκολία και η γνώση με βιαστική βεβαιότητα, σε πολλές περιπτώσεις της καθημερινής ζωής, δεν προέρχεται από την ακρίβεια της γνώσης, ούτε από τη συνέπεια των συλλογισμών. Ο κόσμος είναι έτσι δομημένος και τέτοιοι οι νόμοι με τους οποίους σχηματίζονται τα πράγματα, ώστε να μην είναι πάντοτε απαραίτητη η πλήρης, η εξαντλητική γνώση για να κινηθούμε, να ζήσουμε και για να σκεφτούμε σωστά. Γι' αυτό το λόγο, συμβαίνει και αντιθέτως σε πλήθος περιπτώσεων, η εξαντλητική γνώση να είναι αδύνατη, ή να χρειάζεται πολύ χρόνο και να εμποδίζει τη γρήγορη εκτίμηση και απόφαση που είναι απαραίτητη. Αυτή η σοφία της φύσης θα έπρεπε κάτι να έχει διδάξει όλους εκείνους που έχουν δόγμα για τη γνώση, ως έργο εξαντλητικής έρευνας και απόλυτης ακρίβειας.

Πολλές φορές η απόλυτη ακρίβεια στρέφεται ενάντια στη γνώση, καθυστερεί την έρευνα και ενθαρρύνει να σχηματιστούν απόψεις που είναι ευάλωτες από μετρήσεις ακριβείας και από τη χρήση εκφράσεων που έχουν οριστεί με σαφήνεια. Ποιος δεν έχει κάνει σε συνθήκες πίεσης ένα βιαστικό υπολογισμό ή δεν βασίστηκε στη γρήγορη εκτίμηση ενός μέσου όρου, επειδή έτσι χρειάστηκε για να γνωρίσει σωστά και στη σωστή στιγμή... και πόσες φορές κάποιιοι απόδειξαν ή έφτασαν σχεδόν στο ίδιο αποτέλεσμα μετά από πολύ χρόνο. Κάποιος που δεν είναι σεισμολόγος και ο οποίος δεν μπορεί να προβλέψει πότε θα γίνει μια σεισμική δόνηση, με πόση ένταση, σε πόσο βάθος και αγνοεί πολύτιμες γεωλογικές πληροφορίες, μπορεί ωστόσο αυτός να σκεφτεί γενικά, ότι η περιοχή στην οποία θα χτίσει μια οικία έχει παρελθόν με

σεισμούς. Έτσι με μια τόσο γενική σκέψη που ίσως είναι αστεία για ένα σεισμολόγο, αυτός μπορεί να επιλέξει να επενδύσει τα χρήματά του σε μια άλλη πιο ασφαλή περιοχή ή να εκτιμήσει ότι στη διάρκεια της ζωής του είναι πιθανό να ζήσει ένα τέτοιο καταστροφικό φαινόμενο και να κάνει μερικές προετοιμασίες για μια τέτοια περίπτωση. Στη φύση, μερικές φορές θα παρατηρήσουμε, ότι η έλλειψη ακρίβειας είναι ο κανόνας. Ακόμα και ο αριθμός π που εκφράζει μια θεμελιώδη σχέση της φύσης -εκεί όπου αυτή υπάρχει με περιοδικές και κυκλικές διεργασίες- έχει αμέτρητα δεκαδικά ψηφία. Η θερμότητα είναι επίσης ένα παγκόσμιο φαινόμενο, καθοριστικό για τις εξελίξεις του κόσμου και για την εμφάνιση της ζωής, αν και παράγεται από τις μικροσκοπικές αποκλίσεις και με τις τυχαίες κινήσεις σε ένα μεγάλο πλήθος σωματιδίων, και όλες αυτές οι κινήσεις δεν μπορούν να μετρηθούν ξεχωριστά. Οι μέθοδοι συμπίεσης της πληροφορίας στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και στις ψηφιακές τηλεπικοινωνίες, είναι απαραίτητες και χρήσιμες και λύνουν πολλά προβλήματα, με την ελάττωση της ακρίβειας και με την αφαίρεση ενός μέρους πληροφοριών. Αλλά και όποιος γνωρίζει από τεχνολογία, γνωρίζει ότι η επιλεκτικότητα απαιτεί μείωση του εύρους ζώνης, όπως και αντιστρόφως, κατά παρόμοιο τρόπο, που στη γνωσιολογία, το εύρος μιας έννοιας ελαττώνει το βάθος της. Οι στατιστικοί υπολογισμοί αποτελούν αντικείμενο της επιστήμης. Στη Στατιστική επιστήμη αναπτύσσονται μέθοδοι και μαθηματικά εργαλεία για τον ακριβέστερο υπολογισμό σε κάθε περίπτωση όπου είναι αδύνατο ή ασύμφορο να γνωρίσουμε ολοκληρωμένα.

Σε πολλές περιπτώσεις, λοιπόν, δεν μπορούμε ούτε χρειάζεται να γνωρίσουμε με απόλυτη ακρίβεια. Το δόγμα, ότι η έρευνα προχωράει μόνο με τη γνώση, τη λογική και την ακρίβεια της σκέψης και με τις τυποποιημένες διαδικασίες υψώνει ένα τείχος απέναντι σε ολόκληρη την κοινωνία και όχι μόνο σε λίγους ιδιόρρυθμους ερευνητές. Κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο, που οι νόμιμες διαδικασίες, οι κανονισμοί και το μοίρασμα των υπηρεσιών (λ.χ. γραφειοκρατία) αποτελούν πολλές φορές μία απίστευτη δυσκολία για να εξυπηρετηθεί γρήγορα και αποτελεσματικά ένας αδικημένος πολίτης, ακόμα και για να σωθεί μία ανθρώπινη ζωή.

- Η σχετικότητα της χρησιμότητας

Σε γενικές γραμμές, οι άνθρωποι πραγματοποιούν ή δημιουργούν δυνατότητες, κάμουν συγκρίσεις και εκτιμήσεις (σπανιότητας, σταθερότητας, προτεραιότητας, ποσότητας κ.α.) και αναλόγως αντιδρούν με ευχαρίστηση ή με δυσαρέσκεια, με έκπληξη ή με αναμονή, χωρίς να σκέφτονται ότι έξω από το πνεύμα τους δεν γίνεται τίποτε το πιο εντυπωσιακό από την ύπαρξη αυτού του ίδιου του πνεύματος που αντιλαμβάνεται, απορεί και κατανοεί. Δεν αρκεί να πούμε για κάτι ότι είναι χρήσιμο, αλλά χρειάζεται να πούμε ακόμα πόσο συχνά, σε τι και σε ποιες περιπτώσεις είναι χρήσιμο.

Η πραγματικότητα που αντιλαμβανόμαστε και γνωρίζουμε, αναμφίβολα είναι πολύ λιγότερη από τη μισή. Αυτή η βιολογική και φυσική αδυναμία συνδέεται με τη διαπίστωση ότι υπάρχουν πάντοτε έμμεσες, μεταβλητές και ασήμαντες επιδράσεις που επηρεάζουν τη ζωή μας, τις ανθρώπινες σχέσεις και ευρύτερα τα πράγματα. Αρκεί να διανοηθούμε πώς γίνεται η γνωριμία ανάμεσα στους ανθρώπους, ειδικότερα των συζύγων που αποφασίζουν σε κάποια στιγμή να δημιουργήσουν οικογένεια. Για να μην πάμε στα άκρα και υποστηρίξουμε πως ένα τσίμπημα κουνουπιού μπορεί να σώσει ή να καταστρέψει τη ζωή ενός ισχυρού ανθρώπου και να αλλάξει η ροή της ιστορίας. Ακόμα και ένα κουνούπι μπορεί να προσφέρει... περισσότερα από τη δράση μερικών ανθρώπων. Η λεπτομέρεια κάνει ξεχωριστό το κάθε πράγμα και από μια λεπτομέρεια γεννιόμαστε και πεθαίνουμε. Αν οι κοινωνικές εξελίξεις και τα σημαντικά γεγονότα δεν επηρεάζοντουσαν από τις λεπτομέρειες, θα μπορούσαμε ευκολότερα να τα προβλέψουμε και να τα καθορίσουμε σαν σημαντικά, χωρίς τη γνώση μας για τη συνέχεια της εξέλιξής τους και των συνεπειών τους. Δεν είναι πάντοτε τόσο σημαντικά όπως τα καθορίζουμε εκ των υστέρων, ούτε ασήμαντα και ανάξια λόγου όσα καθορίζονται σαν λεπτομέρειες και περιμένουμε μερικές συνέπειες από τη ροή του χρόνου σαν ψήγματα χρυσού. Είναι τόσο δύσκολο να αιτιολογήσεις όσο και να προβλέψεις.

• Τι είναι η αλήθεια και η εμπιστοσύνη

Η αλήθεια είναι για τη γνώση εκείνο που στην πραγματικότητα είναι η δυνατότητα της συνύπαρξης. Το να ρωτάμε τι είναι η αλήθεια, είναι το ίδιο δύσκολο να απαντήσουμε σε αυτήν την ερώτηση, όσο και σε αυτήν: τι είναι η ύπαρξη; Δεν υπάρχει αλήθεια, υπάρχει γνώση και πληροφορία με τη δυνατότητα να είναι αξιόπιστη, δηλαδή αληθινή. Θα τελειώσουμε γρήγορα και θα διαφωτίσουμε αν πούμε το μόνιμο γνώρισμα της αλήθειας: Τα πράγματα ή τα σχήματα ταιριάζουν με ορισμένους τρόπους μεταξύ τους, ενώ με ορισμένους άλλους όχι. Μερικοί από τους συνδυασμούς και τους τρόπους είναι πιο γρήγοροι ή πλησιέστεροι ή φανερώνουν πιο καθαρά μια μορφή, ή εφαρμόζουν μεταξύ τους σε περισσότερα σημεία, ή πλησιάζουν με ορισμένους τρόπους που επαναλαμβάνονται και πολλές φορές ο ένας τρόπος είναι ο μοναδικός ή ο πλήρης ή ο ισοδύναμος. Η αλήθεια είναι η απλή αρχή του συνταιριάσματος των απόψεων. Με αυτόν τον αφηρημένο τρόπο γίνεται η αναγνώριση της αλήθειας από τους περισσότερους ανθρώπους και από τον καθένα, όταν για διάφορους λόγους δεν είναι εύκολο να γίνει με αρκετή (λεπτομερειακή) προσοχή, με ειδικούς κανόνες και τρόπους απόδειξης. Έτσι πιστεύουμε ότι στη σελήνη και στους γειτονικούς πλανήτες δεν υπάρχει εξελιγμένη μορφή ζωής, ότι οι πέτρες δεν διανοούνται, ότι έξω από εμάς υπάρχουν υλικά πράγματα, ότι μας περιγράφουν τα πραγματικά γεγονότα και τελικά στις περισσότερες απόψεις. Ξεχωρίζουμε και αναζητάμε την αλήθεια σε αστυνομικές και δικαστικές υποθέσεις με την παράθεση και το συσχετισμό όσων περισσότερων στοιχείων μπορούμε. Μέσα στην πληθώρα των στοιχείων και των σκέψεων, συχνά ένα μόνο ασήμαντο στοιχείο από μια τυχαία πληροφορία είναι αρκετό για να προδώσει την αλήθεια. Ρωτήστε τους δικαστές και τους αστυνομικούς. Οι πολλές συμπτώσεις, οι ενδείξεις και οι συνέπειες οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι μάλλον είναι απίθανο να συνδέονται όλα αυτά τυχαία. Συνήθως, όταν οι συμπτώσεις είναι υπερβολικά πολλές και μάλιστα σε δύσκολες περιπτώσεις και όταν όλα τα κομμάτια ταιριάζουν, τότε υποψιαζόμαστε την ύπαρξη κάποιας αιτίας. Το ότι

ξεχωρίζουμε αν βλέπαμε όνειρο και τότε είμαστε ζύπνιοι, αυτό το αντιλαμβανόμαστε αμέσως, μόνο και μόνο επειδή οι πληροφορίες οι οποίες έρχονται από τα διαφορετικά αισθητήρια όργανά μας "δένουν" μεταξύ τους και δεν "δένουν" με τα ξεχωριστά μας όνειρα. Η εξήγηση για τη σύμπτωση και το μη τυχαίο συνταίριασμα είναι αυτό που ονομάζουμε «αλήθεια».

Στενή σχέση με την ανίχνευση της αλήθειας έχει η αντίληψη του ωραίου και της ομορφιάς. Μπορούμε να ανιχνεύουμε σχέσεις μεταξύ των πραγμάτων και να προβλέπουμε μια επανάληψη μόνο και μόνο επειδή θα αναγνωρίσουμε μια ομοιότητα. Η διάρκεια στα πράγματα, η επανάληψη μερικών φαινομένων, οι ομοιότητες μεταξύ τους, η ύπαρξη κοινών ορίων, τα φαινόμενα της ισορροπίας και δημιουργικής σύγκλισης και ο συγχρονισμός σε ένα πλήθος δράσεων δημιουργούν συνήθειες και την αυτόματη εμπιστοσύνη για όλες της μορφές ζωής, πριν ακόμα αυτές να μπορέσουν να σκεφτούν τι είναι η γνώση και τότε είναι αξιόπιστη. Τελικά, όχι μόνο υπάρχει αλήθεια και βέβαιη γνώση, αλλά και είναι αξιοθαύμαστη στιγμή της ζωής να πράττουμε σύμφωνα με την αλήθεια, ενώ γνωρίζουμε ότι έτσι θα χάσουμε μια ευκαιρία ή θα πληγώσουμε τον εαυτό μας. Στις περιπτώσεις, στις οποίες δεν αναζητάμε την αξιοπιστία της γνώσης -για τον ένα ή για τον άλλο λόγο- και βασιζόμαστε χωρίς επαρκή γνώση, έχουμε την άμεση, βιαστική ή αστόχαστη βεβαιότητα, την οποία ονομάζουμε πίστη ή εμπιστοσύνη. Όταν αυτή η άμεση βεβαιότητά μας είναι για την ορθότητα της άποψης, τότε την πίστη τη λέμε καλή, ενώ αντιθέτως τη λέμε κακοπιστία. Η πίστη μπορεί να αποδειχθεί εύστοχη ή το αντίθετο και να κατευθύνει την επιστημονική γνώση. Ωστόσο δεν παύει να είναι μια βεβαιότητα βιαστική και με ανεπαρκή γνώση και επιφέρει σύγχυση στη δημιουργική σκέψη. Όσοι συμβουλεύουν να αντλούμε τη βεβαιότητά μας με έρευνα και γνώση, αυτοί πρέπει περισσότερο από τους δογματικούς μιας θρησκείας να μας επιτρέψουν να αμφιβάλλουμε και να μην έχουμε τυφλή εμπιστοσύνη.

- Πράγματα, λέξεις και έννοιες

Ακόμα και οι απλές λέξεις με τις οποίες νομίζουμε ότι εκφράζουμε τα πράγματα, φανερώνουν μεγάλη άγνοια και τις προσωπικές εντυπώσεις μας. Τα σύμβολα, οι λέξεις, ακόμα και οι σωματικές κινήσεις θυμίζουν ορισμένα στοιχεία των πραγμάτων και αναλογούν στα πράγματα με ένα σύντομο, συνοπτικό και συνηθισμένο τρόπο. Τα πράγματα, όμως, δεν είναι οι λέξεις μας και αυτές δεν τα «αντιπροσωπεύουν» 100%. Η ανάμειξη πολλών λογοτεχνικών εκφράσεων σε μια περιγραφή ή ερμηνεία για κάποια πράγματα -ιδιαίτερα σε μια επιστημονική έρευνα και στην υποστήριξη μιας άποψης, όπως λ.χ. το ακόνισμα του νου- είναι ένας εύκολος και συνηθισμένος τρόπος για να αποφύγουμε τη δυσκολία να συλλογιστούμε. Αλλά και όπως είπαμε, η προσεκτική και κυριολεκτική διατύπωση μπορεί να δυσκολέψουν την κατανόηση και η ακρίβεια στη γνώση δεν είναι πάντα απαραίτητη, ούτε εφικτή. Όταν εξαρχής εκτιμούμε ότι τα πράγματα δεν είναι καθαρά ξεχωρισμένα μεταξύ τους και αμετάβλητα, όταν εξαρχής θεωρούμε ότι αυτά ποτέ δεν εμφανίζονται με όλες τις λεπτομέρειες και τις συνδέσεις τους, τότε πολλές φορές είναι υπερβολή να ξεχωρίζουμε καθαρά τις λέξεις. Αν κάποιος ψάχνει αφορμή για να αμφισβητήσει και σκέφτεται με κακοπιστία, τότε σίγουρα θα επιτύχει μια ενδιαφέρουσα θεατρική παράσταση με θύμα την αλήθεια.

- Συνοπτικά η εξάρτηση της εμπειρίας από τη σκέψη

Διάνοια χωρίς εμπειρία ίσως δεν υπάρχει, αλλά χωρίς τη διάνοια είναι αδύνατη κάθε εμπειρία. Χωρίς τη διατήρηση ορισμένων παρατηρήσεων με τη βοήθεια της σκέψης, η εμπειρία είναι λίγες αναμνήσεις.

- Υπάρχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες από διαφορετικές περιοχές παρατήρησης και σε διαφορετική χρονική περίοδο.

- Δεν διαμορφώνεται εμπειρία χωρίς τη δυνατότητα μνημόνευσης και έτσι ένα μεγάλο μέρος της εξαρτάται από τη συγκράτηση των παρατηρήσεων στο φανταστικό όργανο που ονομάζουμε μνήμη.

- Με τις ίδιες αντιλήψεις (ιδιαίτερα εικόνες), όπως και με τις ίδιες πληροφορίες, ο καθένας μπορεί να κάνει διαφορετικές παρατηρήσεις (στην ποιότητα, στην ποσότητα και στη μονάδα του χρόνου). Η προσωπική εμπειρία σχηματίζεται με τη δική μας ιδιαίτερη συμμετοχή και δράση, που ρυθμίζει τις κινήσεις, τις σκέψεις και τις επιλογές μας.

- Η εμπειρία διευρύνεται και διατηρείται με διανοητικό στοχασμό (επεξεργασία) πάνω στις πληροφορίες των αισθήσεων. Σχεδόν το σύνολό της εξαρτάται από τη χρήση της γλώσσας, τι σκεφτόμαστε και από το ενδιαφέρον με το οποίο το πνεύμα εστιάζει στις πληροφορίες. Χωρίς προσεκτική σκέψη (στοχασμό), χωρίς παρατήρηση και εκτίμηση στις πληροφορίες των αισθήσεων, χωρίς δημιουργική σκέψη, η εμπειρία δεν διευρύνεται, εξασθενεί και δεν αξιοποιείται.

- Πέρα από τον εαυτό μας, εμπειρία είχαν και έχουν αναρίθμητοι άλλοι άνθρωποι όπως εμείς και έτσι μπορούμε (με το όργανο της γλώσσας) να την αντλήσουμε για να αυξήσουμε τη δική μας και για να κερδίσουμε χρόνο.

- Πολλές φορές, οι παρατηρήσεις, οι εκτιμήσεις και οι απόψεις δεν είναι σωστές, αλλά εμείς αυτές νομίζουμε ότι είναι πληροφορίες από την επαφή μας με τα πράγματα. Επίσης, το πέρασμα και το πλησίασμα ανάμεσα στα πράγματα δεν είναι οπωσδήποτε και παρατήρηση αυτών.

• Οι αισθήσεις επίσης ξεκινούν με αφαίρεση πληροφοριών, όπως οι απόψεις με τις λέξεις

Η κβαντική φυσική δεν έδωσε ακόμα το διαχρονικό μήνυμα των φιλοσόφων, ότι το “συγκεκριμένο” δεν είναι τόσο σαφώς καθορισμένο, σταθερό, κατανοητό, μονοσήμαντο και καλά αιτιολογημένο όσο το φαντάστηκαν στο χώρο της επιστήμης εμπιστευόμενοι υπερβολικά τις αισθήσεις τους και υποβαθμίζοντας την παραμορφωτική δύναμη της άγνοιας επάνω στη σκέψη μας. Τα αισθητηριακά δεδομένα (όπως λ.χ. ένα χρώμα ή το αίσθημα της θερμοκρασίας) αρχίζουν από κάποια αφαίρεση, που γίνεται μόνη της (απρόσεκτα και βιολογικά), γιατί αν όχι, τότε δεν θα υπήρχαν αόρατα και απαρατήρητα μέρη της πραγματικότητας. Η αφαίρεση, η σύνοψη και η διαστρέβλωση αρχίζει άμεσα από την πρώτη αίσθηση, όπως και η πληροφόρηση, αφού αφαιρούνται αναγκαία κάποια γνωρίσματα των πραγμάτων και τα ίδια τα αισθήματα συνταυτίζονται με ανύπαρκτα πράγματα ή ουσίες. Στην ίδια την αντίληψη για τα πράγματα μπορούμε να προσθέτουμε ή να αφαιρούμε γνωρίσματα (έτσι όπως κάνουμε στις γλωσσικά εξωτερικευμένες έννοιες) και τότε λέμε, ότι στρέφουμε την προσοχή μας, ότι το πνεύμα συγκεκρινώνεται και διερευνούμε.

Οι πληροφορίες που λαμβάνουν τα βιολογικά σώματα από τα αισθητήρια όργανά τους είναι ελάχιστες σε σύγκριση με τις πληροφορίες που θα μπορούσε να δώσει η πραγματικότητα. Τα έμβια όντα (βιολογικά σώματα) αισθάνονται και αντιλαμβάνονται φυσικά μόνο όσα μπορούν με τα όργανα που διαθέτουν και όσα είναι απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Όμως στην ίδια στιγμή τα πράγματα γύρω τους είναι περισσότερα, συνδέονται με πιο πολύπλοκους τρόπους, επιδρούν και αλλάζουν με περισσότερους τρόπους, ενώ εκείνα δεν αντιλαμβάνονται όλα αυτά. Οι πληροφορίες, λοιπόν, που λαμβάνονται από τα αισθητήρια όργανα είναι ελλιπείς, αποσπασματικές και αφηρημένες, κατά παρόμοιο τρόπο, όπως και οι λέξεις στη γλώσσα εκφράζουν ελλιπώς και αποσπασματικά τα πράγματα.

- Συμπεριφορές και γεγονότα από φαντασιώσεις και η μαζική εξάπλωση πολλών ψεμάτων

Επιμένουμε σε σκέψεις για τη μόνιμη σύνδεση της σκέψης με την ανθρώπινη συμπεριφορά και με το νόημα της ζωής. Για να φανερωθεί συνοπτικά και αναμφισβήτητα πώς ένα πλήθος από αντιδράσεις, εναντιώσεις και αντιδικίες μεταξύ των ανθρώπων ξεκινούν και διατηρούνται από εκτιμήσεις και απόψεις που γίνονται γρήγορα μέσα στο πνεύμα τους. Και αυτό δεν ακούγεται πειστικό ή θα εκτιμηθεί σαν υπερβολή, όταν δεν παρακολουθήσουμε πιο αναλυτικά τι είναι το πνεύμα και τι προκαλεί η αόρατη δράση του. Από αυτή τη σύντομη ανάλυση φανερώνεται η αξεχώριστη σχέση της συμπεριφοράς με τη βιαστική βεβαιότητα και με τη βιαστική αμφισβήτηση, με τις μεροληπτικές απόψεις, με τη συνήθεια, με την άγνοια, με την εκμετάλλευση της άγνοιας και με τις αδυναμίες της γλώσσας. Αν αυτές ήταν διαπιστώσεις από μια έρευνα του εγκεφάλου και με γνώσεις που σχηματίζονται από την εμπειρία λίγων ερευνητών, τότε ίσως και η ευθύνη του ανθρώπου για τη συμπεριφορά του θα ήταν λιγότερη. Όμως δύσκολα θα πειστούμε ότι έλειπαν η γνώση και οι πολύτιμες παρατηρήσεις από τη ζωή σχεδόν όλων των ανθρώπων, για να ζήσουν πιο φιλικά μεταξύ τους. Αν αυτή η άποψη είναι σωστή, τότε ο πλανήτης Γη, χωρίς την έρευνα του διαστήματος ενδέχεται να αποδειχτεί ένας πλανήτης τρελοκομείο και φυλακή του Σύμπαντος. Και όχι έτσι συμβιβαστικά και ανθρωποκεντρικά, όπως η γήινη ζωή εμφανίζεται σαν μια ομαλή εξέλιξη από το άγριο ζώο σε ένα ανθρώπινο είδος με αδυναμίες και ελαττώματα, χωρίς να κατονομάζουμε ποιες είναι αυτές οι αδυναμίες ή εμφανίζοντας τις αδυναμίες μόνο βιολογικές και οικονομικές.

Από τη στιγμή, που η συμπεριφορά ενός ζώου σταματάει να ρυθμίζεται και να προσδιορίζεται αποκλειστικά από τις πληροφορίες των αισθητηρίων οργάνων του, τότε η νόηση αναπόφευκτα κάνει σκέψεις που διαστρεβλώνουν την αντίληψη της περιβάλλουσας πραγματικότητας, όπως την εμφάνιζαν πιο άμεσα οι αισθήσεις. Πολλές συνήθειες δεν αφήνουν τον άνθρωπο να σκεφτεί, πολλές απόψεις δεν μπορεί να τις συνηθίσει, πολλά ξεχνάει και η φαντασία του συγχέεται με την πραγματικότητα. Δεν χρειάζεται ν' ακούσουμε κάτι άγνωστο και πρωτοφανές για ν' αντιληφθούμε πόσα πολλά αγνοούμε. Αν σκεφτούμε για τις συνηθισμένες λέξεις με τις οποίες εκφράζουμε τις σκέψεις μας, τότε έτσι απλά και γρήγορα πάλι θ' αντιληφθούμε πόσο ελλιπής είναι η γνώση που νομίζαμε ότι κατέχουμε και πόσο περισσότερη είναι η φαντασία μας. Εύκολα χρησιμοποιούμε τη λέξη «γνωρίζω», ενώ πολλές φορές με τη λέξη αυτή δεν λέμε τίποτε περισσότερο απ' ότι ακούσαμε ένα όνομα ή είδαμε ένα πρόσωπο ή κάτι που θυμόμαστε. Δεν γνωρίζουμε αρκετά τι κάνουν τα πρόσωπα της οικογένειάς μας όταν βρισκόμαστε λίγο πιο μακριά, δεν γνωρίζουμε αρκετά ούτε αυτά τα ίδια και τις σκέψεις τους, ούτε και τον εαυτό μας με τις δυνατότητες και με τις αδυναμίες του. Έχουμε μπροστά στα μάτια μας τα πράγματα και αν μας ρωτήσουν κάτι για τη μορφή τους ενδέχεται να μην τα έχουμε παρατηρήσει και να μην μπορούμε να απαντήσουμε. Η άγνοια συμπεριλαμβάνει άγνοια της άγνοιας και αυτή προκαλεί αυταπάτες για την επάρκεια και τη συνέπεια της γνώσης μας (ασθένεια της παρανοϊκής βεβαιότητας). Οι περισσότερες εκπλήξεις μας και ο ενθουσιασμός μας δεν προέρχονται από την επιβεβαίωση της γνώσης μας και από την άγνοια που λιγοστεύει, αλλά από τη διάψευση της γνώσης που νομίζαμε ότι κατέχουμε και των συνηθειών μας. Η διανοητική αδυναμία του ανθρώπου (για σωστή και αρκετή πληροφόρηση, για σωστές εκτιμήσεις και πιστή αναπαράσταση των πραγμάτων μέσα στη σκέψη του κλπ) βγαίνει εκτός ελέγχου με τις επιθυμίες, που τον αναγκάζουν να σκέφτεται βιαστικά και με πρώτο σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του.

Όλοι γνωρίζουμε ότι ερχόμαστε στη ζωή με μεγάλη άγνοια, με απειρία, εξαρτημένοι και μιλάμε εύκολα για την ατέλεια του ανθρώπου. Γι' αυτή την απλή διαπίστωση δεν αμφέβαλε κανένας (με τη συνηθισμένη επίγνωση της δικής του ζωής). Χωρίς πιο πέρα ανάλυση και εξήγηση της ανθρώπινης ατέλειας, ελάχιστα καταλαβαίνουμε τη σημασία της και τις συνέπειές της. Όταν η ανθρώπινη συμπεριφορά ερμηνευτεί σαν αποτέλεσμα ενός λογισμικού που εκτελείται πολύ γρήγορα και έχει πολλές ελλείψεις και λάθη και με διενέξεις από το παράλληλο τρέξιμο πολλών σκέψεων και πληροφοριών και υπό την πίεση του χρόνου, τότε αμέσως αντιλαμβανόμαστε, ότι γενικά ο άνθρωπος είναι τόσο λογικός όσο και αντιφατικός. Αυτή η διανοητική ανωμαλία, η ανάμιξη της φαντασίας, η μεροληψία και το ψέμα δεν μπορούν να εξηγηθούν μόνο από την άγνοια, την απειρία ή την ανοησία και χρειάζονται τη γνώση και τη λογική σκέψη. Με την ερμηνεία για την πνευματική αδυναμία του ανθρώπου, που ξεκινά από φυσικούς (υλικούς και βιολογικούς) περιορισμούς επιβεβαιώνουμε, λοιπόν, και υπογραμμίζουμε μια τεράστια διαφορά ανάμεσα στη γνώση και στη σκέψη. Με τη σκέψη μπορούμε να αμφιβάλλουμε, να ερευνήσουμε, να μην εκτιμήσουμε τις πληροφορίες, μέχρι και να αλλάξουμε τη συνήθεια.

Αν κάποιος ξεκινήσει να παρατηρεί τις σκέψεις, τις απόψεις και τις πληροφορίες που οι άνθρωποι εκφράζουν προφορικά γύρω του και τις σημειώνει με σκοπό να τις εξετάσει, τότε θα εκπλαγεί (απελπιστικά) για το φαινόμενο της ζωής και για το ρόλο της σκέψης στη ζωή. Θ' ανακαλύψει έναν κόσμο που υπάρχει, κινείται και δραστηριοποιείται περισσότερο με τη φαντασία, το ψέμα και με την προσδοκία από την τύχη, παρά από τη λογική, τη συνέπεια της σκέψης, την εξακρίβωση των πληροφοριών, την αποδεδειγμένη γνώση και από τη σκέψη σε πράγματα που υπάρχουν. Και όσο περισσότερο ερευνήσει το φαινόμενο της ανθρώπινης ζωής που ρυθμίζεται από φαντασιώσεις, ψέματα, μυστικά και λάθη, αν δεν πέσει στην παγίδα να υποτιμήσει τη νοημοσύνη του κόσμου, τότε σίγουρα αυτός θα τρομάξει! Οι άνθρωποι έρχονται στον κόσμο έτσι όπως ο καθένας έρχεται ξεχωριστά και εξαρχής με πολλά παραμύθια. Δραστηριοποιούνται με τις πιο μεγάλες προσδοκίες, ωριμάζουν με τα προβλήματα που αναγκάζονται να σκεφτούν,

αποβιώνουν μαζί με τις συνήθειες και τις εμπειρίες τους... Έπειτα κανένας δεν ξέρει σχεδόν τίποτα για τις φαντασιώσεις και τις αναμνήσεις, που είχαν οι προηγούμενοι μέσα στην ψυχή και στο μυαλό τους σαν το επίκεντρο του κόσμου. Βιώνουν σαν όνειρο "αυτό το ενδιάμεσο φωτεινό διάστημα από τη σκοτεινή μήτρα στο σκοτεινό μνήμα" που ονομάζουμε "ζωή", όπως εύστοχα και εξαιρετικά παρατήρησε ο Νίκος Καζαντζάκης. Σαν όνειρο, όχι μόνο από την άγνοια του προορισμού ή από την αίσθηση ότι ο χρόνος φεύγει γρήγορα, αλλά από τις φαντασιώσεις, τις αυταπάτες και τα ψέματα που συνοδεύουν την ψυχή μας και προκαλούν τη ζωνή εντύπωση ενός κόσμου, ο οποίος μας χρειάζεται και εμείς μπορούμε να διαδραματίσουμε έναν απαραίτητο ή πρωταγωνιστικό ρόλο.

Κοιτάζτε τις διαφορές στην αντίληψη, στη νοοτροπία και στη συμπεριφορά μεταξύ των ανθρώπων σε όλες τις περιοχές της Γης και πώς ο καθένας είναι εξοικειωμένος στις δικές του απόψεις για τον κόσμο, ενώ δυσκολεύεται ή αδυνατεί να κατανοήσει τις διαφορετικές απόψεις των άλλων. Όχι μόνο των άλλων ανθρώπων στις άλλες περιοχές τους κόσμου, αλλά και στις διαφορετικές εποχές του παρελθόντος. Μιλάμε για πληροφορίες, για γνώσεις και για εμπειρίες, τις οποίες εκτιμούμε ως πολύτιμες, απαραίτητες, σημαντικές διότι με αυτές εξυπηρετούμε τους σκοπούς μας ή έτσι φανταζόμαστε ότι χρησιμεύουν. Συνήθως δεν αποτελούν γνώση μιας σταθερής και κοινής πραγματικότητας ή της πραγματικότητας και του περιβάλλοντος που θα συναντήσουν όλες οι μορφές ζωής και όλοι οι άνθρωποι. Το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών και των γνώσεων που πιστεύουμε ότι είναι πολύτιμο και απαραίτητο αντανακλούν περιστασιακά γεγονότα, μοναδικά κι ανεπανάληπτα πράγματα. Αν αυτά τα γεγονότα, οι χρήσεις των πραγμάτων και οι συμπεριφορές των προσώπων μεταφερθούν ή επαναληφθούν σε άλλο χρόνο ή τόπο και ανάμεσα σε διαφορετικά πράγματα ή πρόσωπα, τότε οι σχέσεις δεν θα είναι οι ίδιες και τα αποτελέσματα θα είναι διαφορετικά. Γι' αυτό μην απορούμε πώς οι άνθρωποι έζησαν επί χιλιάδες έτη χωρίς όλα αυτά τα πράγματα και τις πληροφορίες που βρίσκονται στη σκέψη μας και ρυθμίζουν την καθημερινή ζωή μας.

Η αναξιοπιστία κορυφώνεται με την επιλογή πολλών ανθρώπων -μεγαλύτερου αριθμού απ' όσο νομίζουμε- να λένε καθημερινά πολλά ψέματα με επίγνωση και να διαστρεβλώνουν αδίστακτα την πραγματικότητα που εκφράζουν. Πολλά μικρά και μεγάλα ψέματα, όχι από ψεύτες που έχουν σκοπό να εξαπατήσουν για να κλέψουν, όπως αμέσως θα σκεφτούν όσοι δεν έχουν παρακολουθήσει ή δεν ερεύνησαν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Ψέματα έτσι από συνήθεια, από ασυγκράτητη φαντασία, από τυφλό ενθουσιασμό, από ανοησία, επειδή ψάχνουν κάτι να πουν και δυσκολεύονται και συνήθως για να προκληθούν οι ευχάριστες εντυπώσεις. Ψέματα με απίθανες σκέψεις και φαντασία, που εμείς αναζητούμε μια εξήγηση με τη δική μας λογική, ενώ εκείνοι που τα συνηθίζουν ενδέχεται να μην έχουν κανένα λόγο. Ο λόγος μπορεί να είναι ο σκοπός τους, όπως λ.χ. να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και να το πουν στο φίλο τους για να γελάσουν. Ψέματα συγχρόνως με τέτοια έκφραση συμπάθειας και ευχαρίστησης, που είναι αδύνατο να τα καταλάβουμε και εμείς ίσως να ανταποδώσουμε με καλές ευχές! Ψέματα για μια καθυστέρηση, ψέματα για μια επιτυχία ή αποτυχία, ψέματα στο/στη σύζυγο, ψέματα για την αμέλεια και την αδιαφορία μας, ψέματα για το παρελθόν μας, ψέματα για το ρόλο μας στην προηγούμενη εργασία, ψέματα για τα οικονομικά μας, ψέματα για την υγεία μας, ψέματα για τις ερωτικές εμπειρίες μας, ψέματα για το μεγάλο ενδιαφέρον μας, ψεύτικες υποσχέσεις και τυπικές ευχές. Ενώ καταγιγιστικές είναι οι υπερβολές από εκφραστική ανωριμότητα και από ευαισθησία για τον εαυτό μας, αλλά αναισθησία για την ψυχή των άλλων. Μερικές φορές, πρόκειται για ψέματα με σκοπό να μειώσουν τη δική μας υπερηφάνεια, έτσι για να μας αμφισβητήσουν, να μας βλάψουν ηθικά ή τελείως αντίθετα για να μη μας στεναχωρήσουν, για να μη διαρρεύσουν μερικές πληροφορίες και για να αποφευχθεί μια αντίδραση. Μη μιλήσουμε για τα ψέματα που συνδέονται με την εργασία και με την επιτυχία στους στόχους μας. Αυτά δεν περιορίζονται στην προφορική έκφραση, ούτε σε μερικές στιγμές της ώρας. Ένα επιβλητικό θέαμα μπορεί να οργανωθεί για να γίνουν πειστικά τα ψέματα και για να εξαπατηθεί όλος ο κόσμος. Στα διαφημιστικά φυλλάδια, στα λογιστικά βιβλία, στην εξυπηρέτηση των πελατών, στη συζήτηση μεταξύ των διοικητικών υπαλλή-

λων, στις πληροφορίες για τα προϊόντα και με την κρυφή αντιγραφή κάποιων πραγμάτων, όπως αντιγραφή δημοσιευμένων πληροφοριών, ολόκληρων βιβλίων και μουσικής, αντιγραφή ενδυμασίας και, αν χρειαστεί, με λίγη τροποποίηση. Αν κάποιος δεν θέλει να χάσει την εργασία για την οποία πληρώνεται και τις σχετικές συνεργασίες του, τότε θα χρειαστεί συχνά να πει τα ανάλογα ψέματα και αν γίνεται με αυτά να κερδίσει την εμπιστοσύνη των έξυπνων απατημένων. Και όσο πιο πολλά τα χρήματα που θα κερδηθούν ή δεν πρέπει να καταγραφούν στις απώλειες και όσο πιο μεγάλες οι ευκαιρίες που δεν πρέπει να χαθούν, τότε ενδέχεται να στηθεί μια κανονική επιχείρηση με τη συμμετοχή πολλών προσώπων, με αποκλειστικό σκοπό μια συγκεκριμένη εξαπάτηση. Έπειτα οι άνθρωποι, με αυτή την υπερβολική εμπιστοσύνη προς τον εξαπατημένο εαυτό τους και υποκινούμενοι από τα όνειρά τους, λογικό είναι οι άνθρωποι να περιφρονούν τη δημιουργική προοπτική του πνεύματος όταν αυτό στραφεί μέσα στον εαυτό του. Λογικό είναι, αφού με το ερευνητικό πνεύμα και με τη δυσπιστία θα χαθεί η γρήγορη εμπιστοσύνη την οποία χρειάζονται σαν διεγερτική ή ναρκωτική ουσία για τις προσδοκίες και τη δράση τους.

Η σκέψη αναπόφευκτα εισαγάγει το σφάλμα, τη φαντασία, τη μεροληψία, τη βιαστική βεβαιότητα ή απόρριψη, την ασυνέπεια, τον παραλογισμό, μέχρι του σημείου να μην υπολογίζονται τα πραγματικά δεδομένα των αισθητηρίων οργάνων και να μη ξεχωρίζουμε τι προήλθε πραγματικά από την εμπειρία μας. Επιπλέον να υπολογίσουμε, ότι ένα μικρό μέρος των γεγονότων επιλέγεται, προβάλλεται και πέφτει στην αντίληψή μας και αυτό, όχι για τους λόγους που νομίζουμε ή μας εξηγούν. Συνήθως από τυχαία επιλογή, από απλή αντιγραφή και επειδή κάπως η προβολή αυτή υποστηρίζεται, από την πλεονεκτική θέση κάποιων επαγγελματιών ή στις ευνοϊκές περιστάσεις. Ιδιαίτερα από τότε, που η τεχνολογία διευκόλυνε την αναπαραγωγή και τη μετάδοση κάθε πνευματικού έργου, όπως και την καταγραφή και την αποθήκευση των πληροφοριών και την πρόσβαση σε αυτές. Το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και το διαδίκτυο έχουν "εισχωρήσει" στη ζωή σχεδόν όλων των ανθρώπων. Αλλά δεν είναι μόνο αυτές οι τεχνολογίες που διευκόλυναν τη μετάδοση πληροφοριών μαζικά και πιο γρήγορα. Τα βιβλία, οι περιοδικές

και οι καθημερινές εκδόσεις, τα διαφημιστικά φυλλάδια, επίσης είναι περισσότερα από ποτέ για πληροφόρηση. Και άλλα μέσα που αποτυπώνουν ή μεταφέρουν τις πληροφορίες (όπως κάμερες και κινητά τηλέφωνα) επίσης προσφέρονται για όλους και με την προοπτική για κάποια επεξεργασία και εκμετάλλευση. Και ό,τι έχει καταγραφεί παγκοσμίως από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα, επίσης προσφέρονται εύκολα σε όλους, από διαφορετικές πηγές, μετά από πολλαπλή αντιγραφή και συχνά με στρεβλώσεις που δεν γίνονται μόνο σκόπιμα, αλλά και από λάθη.

Η αβεβαιότητα για το μέλλον και η ανάγκη για επιβίωση και ανάδειξη στην κοινωνία παρακινούν τους ανθρώπους σε εξωτερική δράση με τη μεγαλύτερη προσδοκία. Κυνηγούν το χρήμα και τις ευκαιρίες και πολλοί επιπλέον είναι φιλόδοξοι και παρακινούνται να ξεχωρίσουν, να επιβληθούν, να αποκτήσουν δύναμη και δόξα, να εκπροσωπήσουν κοινά συμφέροντα ή μια ομάδα, να παλέψουν για να μην τα χάσουν... Σε αυτήν την προσπάθεια διαπιστώνουν ότι πρέπει να συνεργαστούν, να επικοινωνήσουν, να πλησιάσουν και να υποστηρίξουν όσους έχουν επιτύχει τα παραπάνω. Ότι αν κάνουν διαφορετικά, τότε θα δυσκολέψουν την πορεία τους στη ζωή, θα «κλείσουν οι πόρτες», θα μείνουν μόνοι ή θα έρθουν σε σύγκρουση. Με αυτή την επίγνωση, η προσοχή τους ελκύεται διαρκώς από τις δραστηριότητες στο παρόν και δεν σκέφτονται για το παρελθόν και το μακρινό μέλλον. Έτσι όπως αδιαφορούν για το διάβασμα και φοβούνται τη μοναχική εσωτερική αναζήτηση. Το μεγαλύτερο μέρος από τη γνώση, τις σκέψεις και την εμπειρία του παρελθόντος -ακόμα και του πιο πρόσφατου- μένει αναξιοποίητο, ξεχασμένο, αδιάφορο και δυσπρόσιτο, εκτός αν απαιτηθεί για τις τωρινές επιδιώξεις (π.χ. απόκτηση ενός πτυχίου ή για μια ιδεολογική σύγκρουση). Ενώ αντιθέτως οι νέες εμπειρίες, ασήμαντες επιτυχίες, ανάξια λόγου έργα, βιαστικές σκέψεις και λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής και στιγμές ατυχίας μεγαλοποιούνται, επαναλαμβάνονται πολύ συχνά και συντηρούνται για πολύ από τις σύγχρονες προσπάθειες, που γίνονται από πολλές μεριές (από μεμονωμένα πρόσωπα και ομαδικά). Προσφέρονται και σε μυθιστορήματα και σε κινηματογραφικές ταινίες για όσους θα ήθελαν να ζήσουν τέτοιες εμπειρίες ή να τις φανταστούν

έντονα. Το παρελθόν έχει συσσωρεύσει τεράστια εμπειρία και γνώση, την οποία μπορούμε να αντλήσουμε και να διδαχθούμε, ενώ η πληροφορία προσφέρεται πιο εύκολα από ποτέ, με φαντασία, σαν ψυχαγωγία και με όλες τις χρήσιμες συμβουλές για μια αποδοτική ανάγνωση και αναζήτηση. Αλλά και η δική μας ξεχωριστή σκέψη αποδεικνύεται πιο σημαντική για τη γνώση και για τη ζωή, τις στιγμές που βρισκόμαστε σαν απομονωμένοι μπροστά σε μια βιβλιοθήκη ή σε ένα Η/Υ και με ένα μολύβι στο χέρι. Μην αναμένουμε μόνο από τις νεότερες προσπάθειες για να βρούμε κάτι πρωτότυπο, συναρπαστικό, απαντήσεις στις απορίες μας και στόχους για τη ζωή μας. Ούτε τις περιστασιακές και βιαστικές αναφορές, που γίνονται τυχαία ή με άλλο σκοπό από την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο και από μερικά έντυπα. Μπορούμε να βρούμε πολύ περισσότερα απ' όσα αναμέναμε και με τον τρόπο που θα τα συγκρατήσουμε και θα τα καταλάβουμε καλύτερα. Και χωρίς αμφιβολία, αντί να γνωρίσουμε τον κόσμο από μυθιστορήματα έντεχνα γραμμένα και με τις λεπτομέρειες μιας φανταστικής συζήτησης, τότε είναι προτιμότερο να διαβάσουμε ιστορία, με όλες τις αμφιβολίες μας για τις σωστές πληροφορίες. Η πραγματικότητα ξεπερνά την ανθρώπινη φαντασία.

- Για τη μέτρηση της νοημοσύνης

Ύστερα από αυτή την ανάλυση στη σχέση μεταξύ σκέψης, γνώσης, πλάνης και συμπεριφοράς, με την οποία ερμηνεύεται η "απόσταση" μεταξύ ανθρώπου και των άλλων θηλαστικών ζώων και οι ιδιορρυθμίες των ατόμων, δεν μπορούμε να καταλάβουμε τις προσδοκίες από μια μέτρηση της νοημοσύνης. Θα ήταν υπολογίσιμο και πιο αποτελεσματικό να αξιολογούμε τη νόηση έτσι ποσοτικά, αν η αποτελεσματικότητά της μέσα στον κόσμο καθοριζόταν διαρκώς και αποκλειστικά από επιστημονικούς συλλογισμούς' αν η ζωή ρυθμιζόταν με επαρκή γνώση για τα πράγματα και για τις συνέπειες των πράξεών της, με μαθηματικούς υπολογισμούς και ανεπηρέαστα από τις τυχαίες εξελίξεις των πραγμάτων. Όμως στον κόσμο, από μια ανόητη πράξη και από ένα κακό υπολογισμό μπορεί να σωθεί μια ανθρώπινη ζωή και όχι μονοσήμαντα να χαθεί και η τύχη είναι καθοριστική. Το πιο σημαντικό ωστόσο, το οποίο δεν αντιλαμβάνονται όσοι σκέφτονται για τη νόηση σαν να ήταν ένα μηχανικό όργανο είναι η επίδραση, που αυτή έχει διαρκώς και άμεσα ευρύτερα για τον εαυτό της (δηλαδή στην ψυχή) και η (ηθική) χρησιμότητα της σκέψης για τη ζωή εσωτερικά. Η "απόσταση" που χωρίζει θεαματικά τα άλλα ζώα από τον άνθρωπο δεν ερμηνεύεται από μια διαφορά στο βαθμό ευφυΐας, ενώ τα ζώα με τη δική τους νόηση, τα καταφέρνουν το ίδιο καλά στις συνθήκες που μεγαλώνουν, προσαρμόζονται και διαιωνίζονται.

Αν καταλάβουμε πώς ο άνθρωπος ξεχωρίζει από τα άλλα ζώα με τη δυνατότητά του να διατηρεί και να επεξεργάζεται όσα προσλαμβάνει από τις περιοριστικές αισθήσεις του, τότε θα καταλάβουμε ακόμα πόσο καθοριστικά και διαρκώς επηρεάζεται η ζωή του. Διαρκώς από το τι στοχάζεται, διαπιστώνει, προβλέπει, φαντάζεται, αναθυμάται, υπολογίζει, εξηγεί -όπως και να αποκαλέσουμε αποσπασματικά τη διανοητική δραστηριότητά του- και κατά συνέπεια διαρκώς από το πώς επηρεάζει ο ίδιος ο άνθρωπος τη διάθεσή του και πώς προκαθορίζει να πράξει ή ν' αντιδράσει με τις διάφορες εμπειρίες. Γι' αυτό και ο ρόλος της συγκράτησης των πληροφοριών και της μνήμης είναι τεράστιος. Συνηθίζουμε

να θεωρούμε «γνώση» μόνο όσα μπορούμε να διατυπώσουμε, να θυμηθούμε και να υπολογίσουμε αμέσως. Όμως, η γνώση δεν λείπει ποτέ από το κεφάλι μας. Με αυτήν επεξεργαζόμαστε διαρκώς την εμπειρία μας, τα δεδομένα των αισθήσεων και ρυθμίζουμε όλη τη συμπεριφορά μας. Μέσα σε έναν κόσμο, τον οποίο ποτέ δεν γνωρίζουμε καλά, με ανεξάντλητες λεπτομέρειες και δυνατότητες. Η άποψη και η γνώση μόνα τους είναι πολύ σημαντικά και καθοριστικά για την πορεία της ζωής και για τις ανθρώπινες σχέσεις. Ας διανοηθούμε μόνο πόσο τεράστιος είναι ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης και ειδικά των ηλεκτρονικών στη σύγχρονη κοινωνία. Η γνώση και οι απόψεις είναι οι δυνατότητες, οι προδιαθέσεις, οι κατευθύνσεις, η προετοιμασία της πράξης και του τρόπου αντίδρασης, εσωτερικά και εξωτερικά.

- Θεμελιακές παρατηρήσεις για τη σύνδεση της σκέψης με τη γνώση
Λίγες σύντομες διαπιστώσεις αναδεικνύουν τη μεγάλη ανάγκη για την εκπαίδευση της σκέψης με μεγαλύτερη προσδοκία από τη συσσώρευση της γνώσης.

- Απροσδιοριστία και φαντασία μέσα στη σκέψη.

- Περιορισμοί της ανθρώπινης μνήμης και αστάθεια στο χρόνο.

- Αδυναμία και δυσκολίες (χάσιμο χρόνου ιδιαίτερα) για την επιβεβαίωση της αξιοπιστίας.

- Λεπτομέρειες και ασάφεια ορίων στα πράγματα, ανεξάντλητη ποσότητά τους, μεταβολές στη θέση και στη σύνδεσή τους, πολύπλοκος προσδιορισμός των αποτελεσμάτων.

- Υπερβολική εκτίμηση για την επάρκεια ή την ανεπάρκεια της γνώσης και ξεπέραςμα της βέβαιης γνώσης.

- Δυσκολίες στη (γραπτή και προφορική) έκφραση, αδυναμίες της γλώσσας και άλματα στη σκέψη.

- Η γνώση και η εκτίμηση άμεσα από την ίδια την αντίληψη και την παρατήρηση, χωρίς τη μεσολάβηση της γλώσσας

- Χρησιμότητα της γνώσης μέσα σε ορισμένες συνθήκες και όταν υπάρχουν τα γνωστά πράγματα

- Συμπτώσεις, ενδείξεις, έλλειψη ενδείξεων, σχετικές απόψεις, μικρές αποκλίσεις και αντιθέσεις, ομοιότητες, μπορούν να διευκολύνουν τη γνώση όσο και να ενισχύσουν τις φαντασιώσεις.

Εξάλλου, παρατηρούμε ότι τρία ελαττώματα στη γνώση τη μεταμορφώνουν σε ψευδαίσθηση γνώσης και αξιοπιστίας και βυθίζουν τη σκέψη πιο βαθιά στην άγνοια:

- Γνώση, χωρίς παρατήρηση ή χωρίς επιβεβαίωση στην προσωπική εμπειρία; Γνώση η οποία γίνεται δεκτή από ανασφάλεια μήπως εμείς φανούμε αγράμματοι, χαζοί ή ανενημέρωτοι ή για κάποια άλλη σκοπιμότητα, αυτή δεν είναι αξιόπιστη γνώση μας. Είναι πίστη μας, είναι βιαστική βεβαιότητα, είναι ένα στοίχημα με πολλές πιθανότητες, όχι όμως γνώση που διαφέρει από τη θρησκευτική πίστη. Όταν η απόδειξη και η γνώση χρειάζονται το μυαλό ενός ειδικού ή ενός προνομιούχου προσώπου και την ικανότητα ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή, τότε αυτή δεν είναι απόδειξη ούτε γνώση. Είναι ένα μυστικό για λίγους τυχερούς!

- Ο (μεροληπτικός) περιορισμός της περιοχής έρευνας, απόσπαση από άλλα εξαρτημένα φαινόμενα, αφαίρεση των γενικότερων φαινομένων που ρυθμίζουν τις ιδιαίτερες περιπτώσεις, παρατήρηση και έρευνα αποκλειστικά των επιμέρους πραγμάτων, η οποία αφήνει στο σκοτάδι το ρόλο της ολότητας και του συνόλου για την ύπαρξη, τη σύνδεση και για τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των μερών.

- Ο ρόλος της γνώσης και της σκέψης για την παραπλάνηση, την εξαπάτηση και για τη δημιουργία ανόητων προτύπων, βραχύβιων ηθικών αξιών και άσκοπων δράσεων. Η γνώση και η λογική δεν είναι ενάντια στην άγνοια και στον παραλογισμό, ένα δόγμα το οποίο ρυθμίζει τη δράση του ανθρώπου, οργανώνει την κοινωνία και διδάσκεται από την εποχή του Ευρωπαϊκού διαφωτισμού. Η σκέψη μπορεί να ακυρώσει και να εμποδίσει τη γνώση και η τελευταία, επίσης μπορεί να ακυρώσει και να εμποδίσει τη σκέψη.

>>> Γι' αυτό είναι απαραίτητο, η γνώση και η πληροφορία να συνδεθεί με την αυτογνωσία και με τον εσωτερικό προορισμό του πνεύματος. Αυτή η πνευματική σύνδεση είναι το έργο της ηθικής.

· Επιπλέον μια παρατήρηση για το πώς η γνώση ξεκινάει και επηρεάζει ένα βιολογικό σώμα είναι ανάλογης σπουδαιότητας με τις αστρονομικές και μικροσκοπικές παρατηρήσεις, που χρειάζονται για να ερμηνεύσουμε την αρχή του κόσμου. Είναι τόσο πολύ σημαντική, διότι από μια παρατήρηση που γίνεται μέσα στο πνεύμα μας, χωρίς κανένα όργανο ή κάποιο εργαλείο αποκαλύπτονται συγχρόνως τρία κεντρικά ζητήματα της φιλοσοφίας σχεδόν μαζί με τη λύση τους: Οι πρώτες πληροφορίες από τον εξωτερικό κόσμο είναι ήδη αφηρημένες και γενικές έτσι όπως είναι οι έννοιες των λέξεων ή των συμβόλων μας. Και αυτό σημαίνει:

1) Αισθήσεις και νόηση είναι αζεχώριστα. Η αντίθεση μεταξύ των αισθήσεων και της νόησης είναι στην προέλευση της πληροφορίας. Ο τρόπος που αυτή σχηματίζεται, η βιολογική αρχή λειτουργίας, το μόνιμο φαινόμενο που αξιοποιείται είναι η αφαίρεση, το φιλτράρισμα, η εκτίμηση και η επιλογή. Όπως δεν λείπουν οι πληροφορίες των αισθήσεων από τη νόηση, έτσι δεν λείπει ποτέ η νόηση από τις αισθήσεις.

2) Χωρίς πληροφορία και γνώση δεν υπάρχει ζωή. Επομένως, αν νόηση και αισθήσεις είναι αδιαχώριστα, τότε θεωρητικά η πιο απλή αίσθηση στην πιο απλή μορφή ζωής (φανταστείτε ένα μικροοργανισμό) επίσης γίνεται με νόηση. Η αρχή του σχηματισμού της πληροφορίας δεν ερμηνεύει μόνο τι είναι η γνώση και η πληροφορία. Ερμηνεύει ότι χωρίς γνώση και πληροφορία δεν μπορούμε να φανταστούμε καμία ζωή. Δηλαδή επιβάλλεται να γίνει ταύτιση της ζωής ή της ψυχής με την πληροφορία. Εκτός αν ανακαλύψουμε μια μορφή ζωής ή ψυχής που δεν έχει καμία πληροφορία. Χωρίς καμία πληροφορία, σημαίνει χωρίς νόηση αλλά και χωρίς αισθήσεις, αφού αυτές δεν είναι τίποτε άλλο από νόηση.

3) Η έρευνα για τον προορισμό της ζωής συνδέεται με την έρευνα για μια κοινή πραγματικότητα που δεν εντοπίζεται στα αισθητά πράγματα. Ο κόσμος, λοιπόν, εμφανίζεται αποδεδειγμένα με αφαίρεση, μεροληπτικά και οι πληροφορίες επιλέγονται έτσι (προσαρμοσμένα) για την επίτευξη της βιολογικής ισορροπίας και για τη διατήρηση της ζωής.

Θα ερευνούμε τον κόσμο των αισθήσεων και θα ζούμε μέσα σε αυτόν σαν να μην ήταν αφηρημένος ή θα αναζητήσουμε την κοινή πραγματικότητα έξω από τις αισθήσεις;

Η διαπίστωση για τη στενότερη σχέση της διάνοιας ή νόησης με τις αισθήσεις και για την ταυτότητα της διάνοιας με το σύνολο του λεγόμενου εσωτερικού κόσμου είναι τεράστιας σημασίας. Είναι παρόμοια με εκείνη που έγινε στο χώρο της Φυσικής, όταν ο Maxwell εξήγησε ότι το φως είναι μόνο ένα μικρό μέρος της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας. Είναι παρόμοια και με την άλλη που έκανε αργότερα ο Einstein, όταν έδειχνε ότι η ύλη και η ενέργεια είναι ανταλλάξιμες σαν μία και η ίδια ουσία. Μετά από αυτές τις σύντομες σκέψεις δεν θα βρούμε υπερβολική αυτή την εκτίμηση.

• Η ηθική προστασία απέναντι στην εξαπάτηση, από τις πρώτες σκέψεις

Οι γνώσεις και οι πληροφορίες μας δεν είναι όλες εξακριβωμένες από εμάς τους ίδιους, ενώ οι περισσότερες δεν μπορούν να επαληθευτούν. Σκέφτεσαι, για παράδειγμα, ότι ο/η φίλος/η σου είναι στη δουλειά του, όπως συνήθως τέτοια μέρα και ώρα, όμως τη συγκεκριμένη στιγμή που κάνεις τη σκέψη ενδέχεται αυτός να μη βρίσκεται στη δουλειά του. Με αυτό το παράδειγμα, μπορούμε σχετικά εύκολα να βεβαιωθούμε με μερικά τηλεφωνήματα. Αλλά πιο σπάνια, μπορεί να μη βρεις τον ίδιο και να σε πληροφορήσουν απατηλά ή με ψέματα.

α) Οι περισσότερες γνώσεις μας αντικατοπτρίζουν πράγματα μοναδικά, σπάνια και ανεπανάληπτα. Για παράδειγμα, γεγονότα και πράγματα που έγιναν παλαιότερα και περιστασιακά φαινόμενα, όπως μια μεγάλη και σύντομη λάμψη στον ουρανό, με ελάχιστους μάρτυρες.

β) Αντικατοπτρίζουν πράγματα και συμβάντα του παρελθόντος από τα οποία δεν έμεινε σχεδόν τίποτα (ιστορία), ή είναι προβλέψεις και εικασίες για μελλοντικά πράγματα και γεγονότα.

γ) Αντικατοπτρίζουν πράγματα, φαινόμενα και σχέσεις τα οποία εμείς δεν μπορούμε να τα πλησιάσουμε ή να τα παρατηρήσουμε, για πολλούς και διάφορους λόγους. Όπως όταν δεν επιθυμούμε να χάσουμε χρόνο από τις άλλες επιδιώξεις μας, ή όταν χρειάζεται να ταξιδέψουμε, να πληρώσουμε, να μας επιτραπεί η είσοδος και λοιπά.

<•> Το μεγαλύτερο μέρος των γνώσεών μας το έχουμε δεχτεί με την καλή πίστη, που συνήθως εκφράζεται με (πιθανολογικές) απόψεις και υποθέσεις, όπως "η άποψη της πλειοψηφίας είναι η πιο πιθανή", "διαφορετικές και ανταγωνιστικές μεταξύ τους ομάδες επιστημόνων συμφωνούν και δεν έχουν κανένα λόγο να μας εξαπατήσουν", "αν εφαρμόσω στην πράξη όσα έμαθα ή αν πάω να δω από κοντά τότε θα διαπιστώσω ότι ήταν σωστά όσα σκεφτόμουν", "αν αμφισβητήσω ή αρνηθώ όσα αποδέχονται οι άλλοι τότε θα δυσκολέψω τη ζωή μου" και λοιπά. Όταν δεν μπορούμε να έχουμε άμεση γνώση, που διαρκώς επα-

ληθεύεται από τις δικές μας παρατηρήσεις, τότε η βεβαιότητά μας είναι καλή πίστη βασισμένη σε λογικές σκέψεις και με σχέση εμπιστοσύνης. Πώς θα ξαναμιλήσουμε περιφρονητικά για τη δογματική λογική των θρησκειών; Μήπως οι περισσότερες απόψεις μας -ιδιαίτερα όταν τις εκφράζουμε σε λίγες σειρές και βιαστικά- σχηματίστηκαν από αισθήματα ανασφάλειας, φόβου, επιθυμίας και από απερίσκεπτη αντιγραφή; Προήλθαν από έρευνα, μελέτη και ενδιαφέρον; Μήπως επαναλαμβάνουμε με τη βεβαιότητα ζωγραφισμένη στο πρόσωπό μας αυτά που ακούσαμε ή διαβάσαμε και μήπως τα επαναλαμβάνουμε ακόμα πιο αναξιόπιστα; Μήπως οι απόψεις που υποστηρίζουμε κι επιμένουμε χρειάζονται έρευνα και σκέψη σε πράγματα που δεν μπορούμε να παρατηρήσουμε, διότι αυτά δεν υπάρχουν ή δεν υπήρξαν ποτέ ή στηρίζονται σε πηγές που πρέπει να εμπιστευθούμε χωρίς κάποια έρευνα;

- Η ρυθμιστική δύναμη της σκέψης για την ανθρώπινη ζωή και συμπεριφορά

Είναι εξαρχής απαραίτητο να περιγράψουμε τα πράγματα και τις σχέσεις τους έτσι όπως αυτά είναι. Δηλαδή σωστά και όχι όπως θα θέλαμε ή όπως μας ευχαριστεί ή έτσι όπως επιθυμούμε αυτά να γίνουν για να εξυπηρετηθούμε εμείς και με φαντασία την οποία εκτιμούμε για πραγματικότητα. Αν δεν αναγνωρίζουμε τα πράγματα, αν εκτιμούμε ότι αυτά έχουν κάποια σχέση ενώ δεν έχουν καθόλου ή έχουν αντίθετη σχέση, αν εκτιμούμε ότι έχουν μερικές δυνατότητες ή τις στερούνται και εκτιμούμε σφαλικά, τότε με τις λανθασμένες απόψεις και εκτιμήσεις θα δράσουμε και άδικα. Όταν η καλοσύνη συνδεθεί με τη σκέψη τότε συναντούμε την έννοια του δικαίου. Πάρτε ένα ελάχιστο δείγμα από τις άπειρες και συνηθισμένες σκέψεις των ανθρώπων: Όταν εκτιμούμε ότι ένα ή περισσότερα πρόσωπα είναι κλέφτες ενώ δεν είναι ή αντιθέτως ότι δεν είναι κλέφτες, ενώ αυτοί είναι. Όταν υποψιαζόμαστε κάποιον σαν συνεργό σε μια εξαπάτηση ή ότι αυτός επιθυμεί να συμβεί κάτι κακό στη ζωή μας. Όταν κάποιος ενδιαφέρεται για εμάς και το έχει αποδείξει σε δύσκολες στιγμές, αλλά εμείς δεν το αναγνωρίζουμε. Όταν σκεφτόμαστε ότι μας έφεραν ένα μικρό δώρο, το οποίο έχουν "μολύνει" με μαύρη μαγεία για να μας βλάψουν. Όταν εκτιμούμε ότι τα πρόσωπα μιας ομάδας έχουν την ίδια δράση και συμμετοχή. Όταν αυτές οι σκέψεις γίνονται με λανθασμένες εκτιμήσεις, τότε ζούμε με ψέματα και φαντασιώσεις και έτσι ανάλογα κινητοποιούμαστε.

Η ηθική μαζί με την πνευματική καλλιέργεια μπορεί να προστατέψει από την εξαπάτηση και να προκαλέσει δυσκολίες στην ανήθικη δράση. Το λάθος και η εξαπάτηση είναι εχθρός της αυτογνωσίας, μη μας διαφύγει. Ένα μεγάλο μέρος των πληροφοριών μας δεν προέρχεται απ' ευθείας από τη δική μας παρατήρηση και αντίληψη των πραγμάτων, αλλά από τη γλωσσική μετάδοση που γίνεται προφορικά, γραπτά, ηλεκτρονικά από άλλους ανθρώπους και από διαφορετικές πηγές. Αν οι γνώσεις και οι πληροφορίες μας δεν είναι εξακριβωμένες από εμάς τους ίδιους και με παρατήρηση απ' ευθείας στα πράγματα, τότε πιθανό

να ζούμε με φαντασία και άδικο προσπαθούμε να συμφωνήσουμε μεταξύ μας. Ακόμα πιο άδικο και δραματικό γίνεται όταν μας πείσουν για να εναντιωθούμε εχθρικά ο ένας στον άλλο. Η έλλειψη της ηθικής δεν δημιουργεί μόνο προβλήματα στη συνεννόηση και στη συνεργασία, αλλά και παρακινεί σε συνεργασίες χωρίς ηθικό φραγμό: δηλαδή με ανευθυνότητα, με ψέματα, με κακές εκτιμήσεις, με κατάχρηση της εμπιστοσύνης και όσα αυτά συνεπάγονται. Αφαιρέστε τη σύντομη λέξη "ειλικρίνεια", που φανερώνει ένα πνεύμα μοναχικό και με μια εύκολη ικανότητα, αλλά μη ξεχάσετε την "αξιοπιστία" και την "εμπιστοσύνη". Από τις πρώτες παρατηρήσεις για το τι είναι και τι γίνεται μέσα στο πνεύμα μας μεταβάλλεται η άποψή μας για τη ζωή και τον κόσμο.

• Πρόταση – Άσκηση

· Ο όγκος του υλικού με ειδήσεις και πληροφορίες απ' όλο τον κόσμο και απ' όλο το 24ωρο είναι ανεξάντλητος. Εύκολα και χωρίς να χρειαστεί να σκεφτούμε πολύ, μπορούμε να βρούμε πολλές ειδήσεις που θα γελοιοποιήσουν τη βεβαιότητά μας για πολλές επιπόλαιες απόψεις μας! Ίσως δεν έχετε φανταστεί πόσα βιβλία μπορούν να γραφτούν για τα λάθη, τις ανοησίες, τις απάτες, την επιπολαιότητα των ειδικών και των "αξιόπιστων" προσώπων και ιδιαίτερα στο πεδίο της πολιτικής.

· Όπως πολλοί έχουν έτοιμο μαζί τους ένα προφυλακτικό, έτσι θα μας φανεί χρήσιμο και πιο πολλές φορές, να έχουμε πάντα μαζί μας ένα στυλό και λίγο χαρτί για σημειώσεις.

- Φυγή από τα προβλήματα με φαντασιώσεις και με έξυπνες θεωρίες...

Τα ζητήματα για το νόημα της ζωής, για τις ανθρώπινες σχέσεις και για την καλύτερη τύχη δεν είναι εύκολο να ξεχωριστούν μεταξύ τους. Για τις ανάγκες εξοικονόμησης φύλλων χαρτιού και χρόνου και για περισσότερη ανάλυση των ζητημάτων, ακόμα και αυτά τα ζητήματα ξεχωρίζονται. Ένα πλήθος άλλων ζητημάτων, όπως πολιτικών, θρησκευτικών, οικονομικών, ενδέχεται να μην υπολογίζονται καθόλου για το σχηματισμό της άποψης και για την επιτυχημένη εφαρμογή των συμβουλών. Γενικά, κάθε ζήτημα το οποίο περιορίζεται και αποκόπτεται από ένα πλήθος άλλων σχετικών ζητημάτων μένει ελλιπές, απροφύλακτο και εκτεθειμένο στη διάψευση. Λ.χ. όπως όταν μιλάμε για τη θρεπτική αξία των τροφών και τη σχέση τους με την υγεία, αλλά αφαιρούμε από τη σκέψη ότι αυτές οι τροφές παράγονται μέσα σε ένα περιβάλλον. Για να γίνει αυτή η καθολική διαπίστωση (για ένα περιβάλλον) δεν χρειάζεται ειδικευση και εργαλεία. Ωστόσο με αυτή τη διαπίστωση επιτρέπεται να συμπεράνουμε ότι οι πληροφορίες για το περιβάλλον (λ.χ. μόλυνση, επικίνδυνα παρασιτοκτόνα) είναι χρήσιμες και ανατρεπτικές. Αυτές οι σχετικές πληροφορίες μπορούν να αλλάξουν τις εκτιμήσεις που θα κάναμε με την ειδική γνώση αποκλειστικά για τις τροφές και, μάλιστα, με την αφαίρεση των λεπτομερειών που επιτρέπουν να διαχωρίσουμε τις τροφές σύμφωνα με τις ομοιότητές τους. Έτσι λ.χ. η έρευνα της ανθρώπινης συμπεριφοράς και ψυχολογίας παρά λίγο να οδηγήσει σε υπερβολικές εκτιμήσεις για το ρόλο του ατόμου, στις οποίες έβαλαν φρένο οι θεωρίες και η έρευνα για τα κοινωνικά φαινόμενα (κοινωνιολογία). Έτσι λ.χ. η έρευνα των χημικών φαινομένων άφηνε χωρίς φρένο τη φαντασία των αλχημιστών, μέχρι που έριξε φως η έρευνα των φαινομένων που ξεχωρίζουμε κάτω από το όνομα "φυσική επιστήμη". Όπου συναντήθηκαν οι περιοχές έρευνας τις οποίες είχαμε ξεχωρίσει, εκεί έγινε κάτι περισσότερο από συνάντηση και συνένωση και η τεχνολογία έκανε άλματα.

Όταν ερευνήσουμε την πραγματικότητα που υπάρχει σαν πνεύμα και σκέψη μέσα στον άνθρωπο, τότε η εξωτερική πραγματικότητα της επιστήμης θα μας φανεί πιο απλή και σχεδόν κενή, έτσι όπως την παρατηρούν οι αστρονόμοι. Ενδέχεται να σταματήσουμε να τη λέμε πραγματικότητα και μάλλον για παγκόσμια δυνατότητα θα μιλάμε. Δυνατότητα που δεν θα είχε προοπτική αν δεν εμφανιζόταν η αόρατη πνευματική πραγματικότητα. Τα κοινωνικά γεγονότα συνήθως περιγράφονται στενά περιορισμένα στην ανθρώπινη δράση και με τις σχέσεις συνεργασίας. Οι υπερβολικές προσδοκίες από τις ανθρώπινες συνεργασίες και δράσεις και η αναφορά στον άνθρωπο, όπως αν ήταν αυτός ο αποκλειστικός υπαίτιος και ρυθμιστής για τα έργα του, δεν φανερώνουν μόνο τις υπερβολικές προσδοκίες από τη λογική και τη γνώση. Φανερώνουν και την υποβάθμιση της τεράστιας άγνοιας με την οποία ο άνθρωπος ενεργεί και αντιδρά και εξηγούν τη βιασύνη του. Το εξαντλητικό τρέξιμο, οι πολλές συνεργασίες, οι συχνές μεσολαβήσεις μας, η μεθοδική προσπάθεια, η εξυπηρέτηση των πελατών, η εξαπλωμένη φήμη, η αναγνώριση των επιτυχιών ή των αποτυχιών, η απαραίτητη εμπειρία μας και οι έξυπνες και πρωτότυπες σκέψεις για μια ομαδική προσπάθεια, οι αντιδράσεις στις επιλογές ή στις αποφάσεις μας και όλα όσα γίνονται με τη δημιουργική σκέψη εφαρμοσμένη στα πράγματα και στις συνεργασίες, όλη αυτή η έξυπνη δράση δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι συμμετέχουμε σε ένα μεγάλο έργο, έτσι όπως εμείς το σκεφτόμαστε. Είναι η δική μας ψευδαίσθηση, επειδή αυτές οι δράσεις ξεκινούν από το δικό μας πνεύμα και παρακολουθούνται στενά, επειδή γεμίζουν το χρόνο και τη ζωή μας, τα σκεφτόμαστε, τα θυμόμαστε και είναι διαρκώς στο επίκεντρο της προσοχής μας. Όταν φύγουμε για τον άλλο κόσμο ή όταν πέφτουμε για ύπνο, σχεδόν όλα αυτά τα οποία εμείς πιστεύαμε ότι γίνονται έξω στον κόσμο με τη δική μας συμμετοχή, αυτά εξαφανίζονται. Απομένουν λίγα υπολείμματα σκορπισμένα σε μερικά άλλα κεφάλια, για ελάχιστες στιγμές, με μια διαφορετική άποψη για τον κόσμο, με μια άλλη αταίριαστη εμπειρία, με διαφορετικές εκτιμήσεις, ενώ τα χειροπιαστά έργα σπάνια είναι ενός μόνο ανθρώπου και

η εκμετάλλευσή τους απρόβλεπτη. Αυτή την ψευδαίσθηση για ένα πρωταγωνιστικό ρόλο και για δράση με σημαντικό σκοπό αξιοποιούν για την παραγωγή πολλών συναρπαστικών κινηματογραφικών ταινιών και για πολλά βιντεοπαιχνίδια, αλλά και στην πραγματική ζωή, όταν χρειαστεί να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη και η φιλοδοξία. Με ή χωρίς εμάς, ο κόσμος πάλι θα υπήρχε με όλα τα τρομερά ελαττώματα και τα προβλήματά του, ενώ πάντα μερικά άλλα πλεονεκτήματα αποδεικνύονται. Η δική μας δράση και συμμετοχή μέσα στην κοινωνία συνεισφέρει περισσότερο για το νόημα της δικής μας ζωής, παρά για την κοινωνία όπως φανταζόμαστε και αυτό πολλοί δεν αντέχουν να το σκεφτούν. Θέλουμε να φανταζόμαστε επιστημονικά σαν ρεαλιστές, αφού έτσι ενθαρρυνόμαστε για δράση, χωρίς τους δισταγμούς της άγνοιας. Με τόσο ρεαλισμό δεν διστάζουμε να αφαιρέσουμε και τις πιο τρομερές στιγμές του κόσμου, όπως είναι τα δυστυχήματα με νεκρούς μικρά παιδιά, νέους ανθρώπους, ολόκληρες οικογένειες και πολυάριθμα θύματα της εμπιστοσύνης, για τα οποία θα έπρεπε να έχουν ενδιαφερθεί περισσότερο και να έχουνε προνοήσει για να μη συμβούν, όσοι φιλοδοξούν να κυβερνήσουν μια χώρα.

Ο άνθρωπος καθώς διαμορφώνει την εμπειρία του ανακαλύπτει δυνατότητες και αδυναμίες μέσα στον κόσμο και στην κοινωνία και επικεντρώνεται σε αυτές. Ωστόσο η άγνοια και η υποβάθμιση της αόρατης δύναμης, την οποία έχουν η σκέψη και η ζωή με εσωτερικές αξίες, παρακινούν σε βιαστικές απόψεις, στην υπερβολική βεβαιότητα, σε λανθασμένες εκτιμήσεις, σε φανταστικές προσδοκίες, σε επιλογές και κινήσεις με απρόβλεπτα αποτελέσματα και με μεροληπτική λογική. Τη δύναμη εξωτερικευμένη με σάρκα, ταχύτητα και χρήμα την αντιλαμβάνεται και ένας πίθηκος. Τη δύναμη της σκέψης την αντιλαμβανόμαστε εμμέσως από την αδυναμία να την ελέγξουμε και από τις εξωτερικευμένες συνέπειες αυτής της αδυναμίας και των λαθών. Την αδυναμία ελέγχου της σκέψης δεν μπορεί να την αντιληφθεί κάποιος το ίδιο εύκολα, αφού ακόμα και τότε με αυτή την αδυναμία ελέγχου, ο άνθρωπος πάλι μπορεί να προκαλεί συνέπειες και να είναι δημιουργικός και καταστροφικός, τόσο στη δική του ζωή όσο και μέσα στην κοινωνία. Όταν η σκέψη είναι ρυθμισμένη με φαντασιώσεις, με υπερβολικές εκτι-

μήσεις, με κενά γνώσης, με λάθη, με απροσεξία και βιαστικές απόψεις και με επιλεκτικές παρατηρήσεις, τότε η εξωτερική δράση επίσης ξεφεύγει από τον έλεγχο της σκέψης και των υπολογισμών μας. Και αν ζούμε απόκοσμα, τότε οι συνέπειες μάλλον θα περιοριστούν στη δική μας ζωή. Όταν ωστόσο βρισκόμαστε σε πλεονεκτική θέση με τις συνεργασίες μας ή με κάποιο δικό μας εξοπλισμό, ή με την ευθύνη για μια συλλογική προσπάθεια, τότε οι συνέπειες επηρεάζουν μεγάλο πληθυσμό ανθρώπων. Ο επιπόλαιος και αισθησιοκρατικός άνθρωπος αντιλαμβάνεται τα πράγματα περισσότερο θεωρητικά, αποσπασματικά και φαντασιόπληκτα απ' όσο πιστεύει. Γι' αυτό παραγνωρίζει την απροσδιοριστία τους, την αστάθεια, τις λεπτομέρειες και τη σχετικότητα τους, υπερεκτιμάει τις δυνατότητές του και υποβαθμίζει την άγνοιά του, που είναι τεράστια όσο τεράστιος είναι κόσμος με τις δυνατότητές του. Είναι λιγότερο αξιόπιστος και περισσότερο ανεύθυνος, απ' όσο αξιώνει. Αφαιρεί αδίστακτα από τη σκέψη του το σύνολο των πραγμάτων που δεν βλέπει ούτε γνωρίζει, δηλαδή σχεδόν ολόκληρο τον κόσμο (σαν ζώο με περισσότερη μνήμη) και μετά έρχεται και παραδίδει μαθήματα ρεαλισμού και με την ακλόνητη σιγουριά του αγωνίζεται για ένα φανταστικό μέλλον και οργανώνει μια κοινωνική ζούγκλα! Τα κοινωνιολογικά ζητήματα συνδέονται αξεχώριστα με τα ζητήματα του πνεύματος, της άγνοιας και της ηθικής. Όταν περιγράφουμε τις ανθρώπινες σχέσεις μόνο σαν εξωτερικές, σαν σχέσεις συνεργασίας, ανταλλαγής, παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, ανταγωνισμού των εταιρειών, πολιτικής δύναμης και ομαδικής δράσης, τότε αφαιρούμε το νόημα της ζωής και υποβαθμίζουμε το ρόλο του πνεύματος. Η παρατήρηση ότι ο άνθρωπος επιθυμεί να συμμετέχει σε κοινότητα και να συνεργάζεται με άλλους (συνοψισμένα με την έννοια της κοινωνικότητας) δεν προσθέτει γνώση για τη διαφορά του από τα άλλα ζώα, αντιθέτως προκαλεί κυριολεκτικά μια ψευδαίσθηση. Διότι γίνεται υπερβολική εκτίμηση αυτής της επιθυμίας για συμμετοχή και συνεργασία, μονόπλευρα σαν μια επιθυμία ευνοϊκή για τη ζωή και έτσι αφηρημένα, χωρίς το σκοπό της συμμετοχής ή της συνεργασίας.

Σε μια κοινωνία εγωπαθών και φιλόδοξων, όπου ο ένας άνθρωπος σκέφτεται πώς θα εξαπατήσει και πώς θα εκμεταλλευτεί τον άλλο για

να ικανοποιήσει τις προσωπικές επιθυμίες του και με την ανοχή της Πολιτείας, ακόμα και το εκπαιδευτικό σύστημα (εκτός της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) έφτασε να εξυπηρετεί αυτόν το σκοπό: δηλαδή την εξαπάτηση και την προώθηση των προσωπικών συμφερόντων με τη δύναμη της Επιστήμης. Σε μια κοινωνία παρανοϊκών, φανατισμένων, εγωιστών και απερίσκεπτων ανθρώπων, όπου αυτοί εκπαιδεύονται και ειδικεύονται για όλα τα επαγγέλματα με το αξίωμα, ότι "για την επιβίωσή μου θα εκμεταλλευτώ την άγνοια και την αδυναμία σου", δεν μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα περάσουμε όμορφα τη σύντομη ζωή μας. Και αφού η πλειοψηφία δεν στέλνει τον εαυτό της στη φυλακή, η ίδια η φύση γίνεται η φυλακή της για να υποστούν οι άνθρωποι όλα τα δεινά της αλήτικης, εγωκεντρικής και παρανοϊκής συμπεριφοράς!

Στις θρησκείες, που δίχασαν τους ανθρώπους για πολλούς αιώνες μέχρι σήμερα, τα σημάδια της φαντασίας, της άγνοιας και της υπερβολής ήταν πιο φανερά και περισσότερα. Οι νεότερες θεωρίες χρειάζονται εκπαιδευμένο πνεύμα και ιδιαίτερες γνώσεις για να εκτιμηθούν και είναι πιο δύσκολο να αναγνωριστεί η αδυναμία τους. Η αποτυχία στην εφαρμογή τους, επίσης δεν πείθει όλους για τη φαντασία τους! Οι προσδοκίες που καλλιεργούν, το όνειρο πολλών ανθρώπων για μια δίκαιη κοινωνία και οι σκέψεις που προσφέρονται για τη συγγραφή μερικών ακόμα βιβλίων, κάνουν αυτές τις θεωρίες αρεστές, βρίσκουν πιστούς για δράση και σπέρνουν τη διχόνοια. Συνήθως αυτές οι φιλόδοξες θεωρίες ενισχύονται με τη σκέψη, ότι μπορούν να εφαρμοστούν με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και να επιτύχουν τον αισιόδοξο σκοπό τους. Ξεκινούν με το δεδομένο, ότι η κοινωνία και η ζωή μπορούν να αλλάξουν όπως εμείς επιλέξουμε, αφήνοντας έξω το αλληλένδετο ζήτημα για τις προδιαγραφές του κόσμου και για τις αδυναμίες του ανθρώπου, σαν ανύπαρκτο ή σαν λιγότερο καθοριστικό. Δεν θα απορήσουμε πώς μερικές θεωρίες για την οργάνωση της κοινωνίας και για την οικονομική πολιτική διατυπώνονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα φυσικά, ψυχολογικά και πνευματικά γνωρίσματα, τα οποία χαρακτηρίζουν γενικά τον άνθρωπο και αφού αυτά τα γνωρίσματα τα βρίσκουμε ξανά στην συλλογική δράση των ανθρώπων. Φανταστείτε έναν προπονητή μιας ποδοσφαιρικής ομάδας, να περιοριζόταν μόνο στις κινήσεις των

παικτών μέσα στο γήπεδο και να προετοιμάζε τους παίκτες μόνο με μεταξύ τους φιλικές αναμετρήσεις και τίποτα άλλο. Ή για να τρέξει πιο γρήγορα ένας αθλητής να μην έκανε τίποτα άλλο από το να τρέχει. Κάπως έτσι έχουν εστιάσει στα οικονομικά ζητήματα, με την αντίληψη ότι όλα τα υπόλοιπα ζητήματα δεν είναι άμεσης προτεραιότητας ή δεν επηρεάζουν άμεσα ή είναι εξαρτημένα από τις δικές τους λύσεις και αποφάσεις. Αν κάποιος μας έλεγε ότι βάζει περισσότερη βενζίνη στο αυτοκίνητό του για να τρέχει πιο γρήγορα, θα γελούσαμε. Οι πολιτικές που εφαρμόζονται με τέτοιες λογικές σκέψεις, αλλά με άγνοια για τα πράγματα δεν φανερώνονται εύκολα και προκαλούν κλάμα και αγανάκτηση.

Η συνηθισμένη άποψη ότι η ζωή των ανθρώπων και οι συνεργασίες τους ρυθμίζονται μόνο από οικονομικούς λόγους, όπως εύκολα πολλοί διανοούμενοι μπορούν και υποστηρίζουν, είναι το ίδιο φαντασιόπληκτη όσο ήταν η άποψη του πρωτοπόρου της ψυχανάλυσης, ότι το γενετήσιο ένστικτο καθορίζει τη συμπεριφορά, μέχρι και τις σκέψεις του ανθρώπου. Αλλά και κανένας από αυτούς που περιγράφουν τα γεγονότα με πολιτικούς και οικονομικούς όρους, δεν δίνει μια πειστική εξήγηση, πώς άνθρωποι που έχουν σχεδόν τις ίδιες απόψεις και ζουν ενωμένοι με μια ίδια ιδεολογία, κάποια στιγμή διχάζονται και στρέφονται με μίσος μεταξύ τους για μια μικρή διαφωνία. Πώς εξακολουθούν να χωρίζονται από σύνορα όχι μόνο γεωγραφικά και αντί να έχουν μια υποδειγματική συνεργασία, αντιθέτως έχουν εχθρικές σχέσεις και μέχρι αλληλοσπαραγμού. Μάλιστα, αυτή η δυσκολία μέχρι και αδυναμία να παραμείνει η ομάδα ενωμένη και να μη διασπαστεί (ακόμα και σε μια μικρή ομάδα όπως η οικογένεια ή ένα μουσικό συγκρότημα) και να μη διαταραχτεί η συνεργασία των μελών, προκαλεί αντιδράσεις, χρόνιες εξελίξεις και γράφεται μια μικρή ή μεγάλη ιστορία. Προκαλείται φοβία, ανησυχία και εκνευρισμός σε όσους απολαμβάνουν μια πλεονεκτική θέση ή έχουν διοικητικές ευθύνες ή ηγούνται της ομαδικής προσπάθειας και απογοήτευση σε όσους είχαν περισσότερες προσδοκίες. Είναι ένας από τους συνηθισμένους λόγους που οι αρχηγοί γίνονται καταπιεστικοί, απειλητικοί, βίαιοι, αλλάζουν τρόπο διοίκησης και πρόσωπα, και επινοούν πειστικά ψέματα και νέες πολιτικές. Με τις διαπιστώσεις για τις φαντασιώσεις, τη μεροληπτική και βιαστική σκέψη και για την εγωκε-

ντρική και ανταγωνιστική δράση του φυσιολογικού ανθρώπου παρά την τεράστια άγνοιά του για τον κόσμο, έτσι μπορούμε να ερμηνεύσουμε, πώς όμορφες σκέψεις για την κοινωνία και για το ρόλο του κράτους, με δελεαστική προοπτική (λ.χ. κομμουνισμός, θεωρίες αναρχισμού, όπως και ακραία φιλειρηνικές απόψεις), δεν μπορούν να εφαρμοστούν ή απογοητεύουν τις προσδοκίες. Πώς τελικά ο πληθυσμός δυσκολεύεται, όταν ζυγίζει τα πλεονεκτήματα με τα μειονεκτήματα, αφού τα πρώτα αναμενόταν να είναι εμφανώς περισσότερα.

Προβλήματα για τα οποία δεν έχουμε καμία σκέψη πώς να τα επιλύσουμε ή δεν μπορούμε εύκολα να τα επιλύσουμε, τα αφήνουμε έξω από τη συζήτηση και έξω από τους σχεδιασμούς μας ή τα υποβαθμίζουμε εύκολα, εκστομίζοντας ότι αυτά είναι "άσχετα" ζητήματα. Όπως, τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς των εχθρικών κρατών, τις μαζικές κακές συνήθειες, το φυσικό τέλος της ζωής, την αυταρχική εξουσία ή την οικονομική δύναμη μερικών οικογενειών, τα παραδοσιακά ήθη, όπως εκείνα που επιβάλλουν ανόητες διακρίσεις στους ανθρώπους, το ρόλο των άστρων που παρατηρούμε στο σκοτεινό ουρανό, τις πιθανότητες μίας γενικής καταστροφής από μία θεομηνία, τον άδικο και απρόσμενο χαμό των συνανθρώπων, τα φιλοσοφικά ζητήματα για την ύπαρξη του Θεού και για το ρόλο του, τις λανθασμένες επιλογές της πλειοψηφίας, την τρελή συμπεριφορά των λογικών ανθρώπων, την ανάγκη να τραφούμε θυσιάζοντας την "ιερή" ζωή που δεν έχει ανθρώπινη μορφή, την ακραία οικονομική ανισότητα, την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και τη ρυπογόνο δράση μερικών βιομηχανιών, την εξάρτηση της κοινωνικής ισορροπίας και της ανάπτυξης από τις ξένες παραγωγές και πηγές, τις επιπτώσεις της φτώχειας στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου, τις επιπτώσεις της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων στην ανθρώπινη ψυχή κλπ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΩΡΙΑ

- Ενημέρωση και παραπλάνηση

Κάθε ένα πράγμα αυτού τουλάχιστον του κόσμου, από το πιο μικρό μέχρι το πιο μεγάλο έχει μια διαφορά από τα άλλα που υπάρχουν σαν ξεχωριστά, πιο πέρα στο χώρο ή πιο μετά στο χρόνο. Μια διαφορά ή απόκλιση η οποία μπορεί να είναι λεπτομέρεια, ασήμαντη, ολική και πολλές φορές φαινομενικά μεγάλη ή μικρή. Εδώ δεν χρειάζεται να δυσκολέψουμε περισσότερο το ζήτημα με την παρατήρηση ότι τα πράγματα δεν είναι καλά ξεχωρισμένα και με στατικά όρια. Αυτή η εύκολη διαπίστωση για την ύπαρξη πάντα μιας μικρής ή πιο μεγάλης διαφοράς στα πράγματα οδηγεί αμέσως στο συμπέρασμα, ότι η γνώση μας για να εκτιμηθεί ως "πλήρης", θεωρητικά θα έπρεπε να περιέχει όλες τις πληροφορίες για όλες τις λεπτομέρειες και για το κάθε πράγμα ξεχωριστά. Τέτοια τέλεια γνώση δεν μπορεί να κατέχει ο άνθρωπος και μάλλον κανένας μέσα στον κόσμο. Αν η πλήρης γνώση είναι αδύνατη και σπάνια, τότε περνάμε γρήγορα στο συμπέρασμα, ότι ποτέ δεν γνωρίζουμε πλήρως κανένα πράγμα. Από αυτή τη διαπίστωση πάλι περνάμε στην πρόβλεψη, ότι στη ζωή μας πάντοτε θα ανακαλύπτουμε μια διαφορά, μια απόκλιση και κάτι νέο σε κάθε πράγμα, συχνότερα ή σπανιότερα, σαν λεπτομέρεια ή κάτι πιο σημαντικό. Ακόμα πιο ανυπολόγιστα και απρόβλεπτα παρατηρούμε κάτι το διαφορετικό σε κάθε άνθρωπο και για τη ζωή του. Πέφτουμε σε μια λογική απορία: Για να περνάει ο χρόνος και η ζωή μας με νέες εμπειρίες, με ανακαλύψεις και με διαφορετικές απόψεις θα ξεχάσουμε τη λογική και τους κανόνες που μας αποκαλύπτουν, ότι πάντοτε θα ανιχνεύουμε κάτι το άγνωστο, το οποίο δεν είχαμε προβλέψει, δεν υπολογίζαμε και κάτι αντίθετο από τη δική μας προσδοκία; Αυτό είναι το ίδιο έξυπνο, όπως αν δεν σταματούσαμε να μετράμε τους αριθμούς, για να βρούμε ποιοι είναι οι μεγαλύτεροι και για να κάνουμε υπολογισμούς με εκείνους. Οι δυνατοί τρόποι δράσης των πραγμάτων, οι δυνατοί συνδυασμοί τους και οι δυνατές μεταμορφώσεις τους αποτελούν μια πραγματικότητα που δεν τη φανταζόμαστε.

Όσοι δεν έχουν αντιληφθεί τη διαμορφωτική δύναμη της σκέψης για τη συμπεριφορά και τα συναισθήματά μας, συνήθως είναι εκείνοι που έχουν επιλέξει να ζήσουν ανεύθυνα και απερίσκεπτα. Νομίζουν ότι η ζωή έχει νόημα με τη σωματική δράση, ενώ η σκέψη βγάζει τον άνθρωπο από την πραγματικότητα. Από ποια πραγματικότητα τον βγάζει, αυτό δεν το σκέφτονται. Δεν αντιλαμβάνονται ότι η δράση στον αισθητό κόσμο, επίσης γίνεται με σκέψεις, απόψεις, με θεωρητικές εκτιμήσεις και επιλογή παρατηρήσεων. Έτσι, ο άνθρωπος μπορεί εξίσου να τρελαθεί και να χάσει την πραγματικότητα, όταν η σκέψη του εστιάζεται αποκλειστικά σε τυχαία πράγματα, σε πληροφορίες οι οποίες περνάνε γρήγορα και χάνονται και σε μερικά από τα άπειρα περιστατικά, που γίνονται ή τα παρακολουθούμε για λίγα δευτερόλεπτα. Αυτή η μορφή τρέλας που παρακινεί σε δράση και σε μια διαρκή αναζήτηση πληροφοριών στον αισθητό κόσμο, χωρίς κανένα σκοπό ή χωρίς αξιοποίηση, έχει γίνει πιο φανερή στη δική μας εποχή με την εξάπλωση του Διαδικτύου. Έχουμε διαπιστώσει τη σχέση της αισθησιοκρατικής συμπεριφοράς και του υλιστικού τρόπου ζωής με αυταπάτες, ανόητες σκέψεις και με την απερίσκεψία. Αυτό το φαινόμενο συμπεριφοράς είναι γνωστό από τα αρχαία χρόνια, έχουν δημοσιευτεί πολλές σημαντικές παρατηρήσεις και έχουν καταγραφεί πολλές χρήσιμες σκέψεις στη φιλοσοφία. Ωστόσο, με τη ζωή περιορισμένη στις αντιλήψεις του πραγματικού κόσμου και στις άμεσες σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους, η "τρέλα" του υλισμού έμοιαζε περισσότερο με ρεαλισμό. Τώρα, με τη ζωή να περνάει μπροστά σε μια οθόνη και με τον καταγιτισμό των πληροφοριών από ένα πλήθος εκπομπών με όλα τα μέσα της τεχνολογίας και με υψηλές ταχύτητες (κυρίως από περιοδικά έντυπα, ραδιόφωνο, τηλεόραση, συσκευές αναπαραγωγής πολυμέσων κ.α.), η αισθησιοκρατική συμπεριφορά μπορεί να αποδειχτεί εξίσου μια μορφή τρέλας, όπως εκείνων των ατόμων που δεν μπορούν να επικοινωνήσουν και γελάμε ή λυπόμαστε μαζί τους. Όσοι, λοιπόν, δεν έχουν αντιληφθεί τη διαμορφωτική δύναμη της σκέψης για τη συμπεριφορά και τα συναισθήματά μας, αντί για αυτογνωσία όπως δίδασκαν οι φιλόσο-

φοι αυτοί έχουν το πνεύμα διάτρητο από τις πληροφορίες, χωρίς προοπτική κάποιας εκμετάλλευσης και με τον κίνδυνο της παραπλάνησης. Με την ακόρεστη περιέργεια και με τις προσδοκίες από την τύχη το πνεύμα ναρκώνεται, η ώρα δραπετεύει και κάθε ασυνήθιστη εντύπωση προκαλεί μια ψευδαίσθηση σπάνιας τύχης και πολύτιμης εμπειρίας.

Ευνήστε! Το πιο σημαντικό φαινόμενο στον κόσμο και το πιο εντυπωσιακό είναι ότι εμείς υπάρχουμε πνευματικά και αντιλαμβανόμαστε τον (υλικό) κόσμο. Οτιδήποτε άλλο παρατηρούμε έξω στον κόσμο είναι κινήσεις, μορφές και συνδυασμοί κινήσεων, μερικές φορές απίθανοι συνδυασμοί και μερικές φορές απλοί και συνηθισμένοι, σε χρονικά διαστήματα ισορροπίας ή ανατροπής. Μόνο με τη συμμετοχή του πνεύματος γίνονται επιλογές, τα πράγματα διαμορφώνονται με γνώση, προγραμματίζονται με αυξημένες πιθανότητες, προσαρμόζονται για τους σκοπούς του και προκαλούνται καλά ή κακά συναισθήματα. Αφαιρέστε τη ζωή, δηλαδή την ψυχή και το πνεύμα και δεν θα μείνει τίποτα το εντυπωσιακό, πέρα από το γενικό φαινόμενο της κίνησης και του μεγάλου αριθμού δυνατοτήτων για σχηματισμό μορφών και συνδυασμών.

Γνώσεις, πληροφορίες κι εμπειρίες για τυχαία, μοναδικά και στιγμιαία πράγματα σχηματίζουν μέσα στο ανθρώπινο πνεύμα ένα ψεύτικο κόσμο, που συγχέεται με την κοινή πραγματικότητα. Όπως είπε ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Ηράκλειτος, πριν από 2500 έτη περίπου "για τους ξύπνιους ένας και κοινός κόσμος υπάρχει, αλλά κάθε κοιμισμένος ξαναγυρνά στο δικό του ιδιαίτερο κόσμο".¹ Η ζωή δεν ξεκινάει με όλες τις πληροφορίες και τις γνώσεις που έχουν οι άνθρωποι στη μνήμη και στη συνείδησή τους και με την επίγνωση μιας συσσωρευμένης εμπειρίας. Το λογικό ερώτημα γιατί δεν ξεκινάει έτσι, ίσως είναι άστοχο και για πολλούς δεν χρειάζεται να αναρωτηθούμε. Θα μπορούσαμε ν' αξιώσουμε από τη φύση ή από το Θεό, η ζωή να ξεκινάει με περισσότε-

ρη μνήμη και με τη μεταβίβαση της εμπειρίας μέσα στη συνείδηση (κληρονομικά με επίγνωση), έτσι όπως θυμόμαστε και μπορούμε να σκεφτόμαστε στη διάρκεια της ζωής μας. Αντιθέτως, η φύση φανερώνει ότι η ζωή μπορεί και ξεκινάει με μορφές και νόηση που δεν χρειάζονται την ανθρώπινη γνώση, τη διαμορφωμένη εμπειρία και το συγκροτημένο πνεύμα. Φτάνοντας στην ανθρώπινη ζωή, βλέπουμε πάλι, ότι δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι εστίασει στην απόκτηση γνώσεων και στην πνευματική καλλιέργεια, ενώ πολλοί αστειεύονται και τα περιφρονούν αυτά. Μήπως είναι τρελοί και πιο χαζοί; Όχι δεν είναι! Πολλοί άνθρωποι επιβιώνουν και δεν ζουν λιγότερο ευτυχισμένοι με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδό τους και με την κακή μνήμη τους. Τι απαντούν σε αυτούς, όλοι εκείνοι οι οποίοι πιστεύουν στη δύναμη της επιστήμης και της γνώσης και νομίζουν, ότι κάποιος ζει χωρίς επίγνωση της πραγματικότητας, όταν αγνοεί όλες εκείνες τις πληροφορίες, τις οποίες ονομάζουμε κοινωνικές επιστήμες, φυσικές επιστήμες, επιστήμες του ανθρώπου, ιστορία, τεχνολογία, γεωγραφία, έργα τέχνης; Η φύση έχει επιτρέψει την επιλογή να δημιουργείται ζωή, χωρίς όλες εκείνες τις πληροφορίες, τις γνώσεις και τις εμπειρίες, τις οποίες πολλοί άνθρωποι κουβαλούν μέσα στο κεφάλι τους. Και μπορούν να σχηματιστούν ανταγωνιστικές και δημιουργικές κοινωνίες από ανθρώπους, που αγνοούν το μεγαλύτερο μέρος αυτών αυτών των πληροφοριών. Αφού οι πληροφορίες, οι γνώσεις και οι εμπειρίες των ανθρώπων είναι τόσο πολύ σημαντικές, αφού είναι τόσο απαραίτητες και προϋπόθεση για να ζει κάποιος μέσα στην (τοπική) πραγματικότητα, αφού είναι αδιανόητο και αστείο ένας άνθρωπος ν' αγνοεί όσα διδάσκονται στα μικρά παιδιά, αφού θα αποκαλέσουμε κάποιον απαξιωτικά, όταν δεν γνωρίζει κάτι το οποίο εκτιμούμε ως σπουδαίο και βασικό, τότε τι απαντούμε για το φαινόμενο να υπάρχουν άνθρωποι και ζώα, που δεν τα έχουν ανάγκη για να επιβιώσουν; Τι απαντούμε σε όσους ζουν πιο ευτυχισμένοι από εμάς που τις κατέχουμε και πώς εξηγούμε τα παγκόσμια φαινόμενα δυστυχίας, κακοτυχίας, τρέλας και αδικίας από τη συμμετοχή αυτών που γνώριζαν και έκαναν περισσότερες σκέψεις και με ένα πλήθος κατασκευών για τη διευκόλυνση της καθημερινής ζωής;

Για την απάντηση σε αυτές τις απορίες, φυσικά χρειάζεται να γνωρίζουμε καλύτερα πώς η φύση μεθοδεύει την εξέλιξη της ζωής, πώς ισορροπεί και δημιουργεί χωρίς να καταστρέφεται και ίσως χρειάζεται ακόμα να γνωρίζουμε, αν αυτή έχει έναν εξωτερικό προορισμό ή αν εξυπηρετεί ένα θεϊκό σχέδιο. Ωστόσο, μπορούμε να δώσουμε μια από τις πιο εύκολες απαντήσεις χωρίς να προχωρήσουμε σε πιο αναλυτικές σκέψεις και να αναπτύξουμε θεωρίες. Όλες αυτές οι πληροφορίες, οι γνώσεις και οι εμπειρίες, τις οποίες αναδεικνύουμε σαν πολύτιμες, απαραίτητες, σημαντικές, δεν είναι πραγματικά έτσι. Δηλαδή, δεν αποτελούν γνώση μιας σταθερής και κοινής πραγματικότητας ή της πραγματικότητας και του περιβάλλοντος που θα συναντήσουν όλες οι μορφές ζωής και όλοι οι άνθρωποι. Το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών και των γνώσεων που πιστεύουμε ότι είναι πολύτιμο και απαραίτητο, αντανακλά περιστασιακά γεγονότα, μοναδικά κι ανεπανάληπτα πράγματα. Αντανακλούν τυχαίους τρόπους σύνδεσης και διαμόρφωσης των πραγμάτων, τυχαίες συναντήσεις των πραγμάτων και των προσώπων, τυχαίες μορφές και σχέσεις, σπάνιες περιπτώσεις' γεγονότα και σχέσεις τα οποία αν μεταφερθούν ή επαναληφθούν σε άλλο χρόνο ή τόπο και με διαφορετικά πράγματα ή πρόσωπα, τότε τα γεγονότα δεν θα επαναληφθούν, οι σχέσεις δεν θα είναι οι ίδιες ή τα αποτελέσματα θα είναι διαφορετικά. Με λίγα λόγια, νομίζουμε για πραγματικότητα, τις σκέψεις και τις φαντασιώσεις μας, που δεν εμφανίζουν μια ολοκληρωμένη και συνεκτική άποψη για τον κόσμο ή εμφανίζουν την πραγματικότητα που υπάρχει σε κλάσματα του γήινου έτους, στη μικρή έκταση που κινούμαστε, για μια ομάδα ανθρώπων που βρίσκονται στο πεδίο της δράσης μας και μάλιστα με πολλές λανθασμένες εκτιμήσεις! Να λοιπόν, γιατί η πλειονότητα των ανθρώπων, ανέκαθεν δεν πείθεται ότι χρειάζεται να σκέφτεται πολύ και να γνωρίζει για τα προβλήματα στη θεωρία και για τα πράγματα, έτσι όπως αυτά αναλύονται και περιγράφονται με ακρίβεια στα βιβλία και μέσα στο πνεύμα των μορφωμένων, που ανταγωνίζονται σε γνώση και σε εργασία μεταξύ τους. Η πλειονότητα σκέφτεται απ' ευθείας για τα πράγματα και για τα γεγονότα, έτσι όπως ο καθένας παρατηρεί να τον περιβάλλουν και να επηρεάζουν πιο άμεσα τη ζωή του στις συγκεκριμένες στιγμές. Δεν σκέφτεται για όλα τα δυ-

νατά πράγματα και τα γεγονότα που θα μπορούσαν να μας περιβάλλουν και να μας επηρεάσουν, όπως αν η τύχη ήταν διαφορετική, υπό άλλες συνθήκες, σε άλλη χρονική στιγμή και σε ένα άλλο τόπο. Αυτό είναι και το τεράστιο χάσμα που παρατηρούν μεταξύ θεωρίας και πράξης. Αλλά πολλά απ' όσα περιγράφονται και αναλύονται δεν παρατηρούνται καθόλου ή ακριβώς έτσι. Δεν υπάρχουν στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (λ.χ. ζώα, φυτά, γεωγραφικές και ιστορικές πληροφορίες, που διδάσκονται από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση) ή πρόκειται για σχέσεις και πράγματα που δεν βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής τους και ούτε αποσκοπούν να τα βάλουν. Η ανεξάντλητη γνώση και οι πληροφορίες δεν πρέπει να μας προκαλούν την αποθαρρυντική εντύπωση για την τεράστια άγνοιά μας έτσι συνολικά, αλλά για την τεράστια άγνοιά μας σχετικά με πολλά ασήμαντα πράγματα, για άπειρες λεπτομέρειες και αποκλίσεις, τα οποία μάλλον ένα μικρό κλάσμα πραγματικότητας αποτελούν.

Η παραπλάνηση έγινε επιδημία για όλο τον κόσμο, ιδιαίτερα από τότε, που η τεχνολογία διευκόλυνε την αναπαραγωγή και τη μετάδοση κάθε πνευματικού έργου, όπως και την καταγραφή και την αποθήκευση των πληροφοριών και την πρόσβαση σε αυτές. Το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και το διαδίκτυο έχουν "εισχωρήσει" στη ζωή σχεδόν όλων των ανθρώπων. Αλλά δεν είναι μόνο αυτές οι τεχνολογίες που διευκόλυναν τη μετάδοση πληροφοριών μαζικά και πιο γρήγορα. Τα βιβλία, οι περιοδικές και οι καθημερινές εκδόσεις, τα διαφημιστικά φυλλάδια, επίσης είναι περισσότερα από ποτέ για πληροφόρηση. Και άλλα μέσα που αποτυπώνουν ή μεταφέρουν τις πληροφορίες (όπως κάμερες και κινητά τηλέφωνα) επίσης προσφέρονται για όλους και με την προοπτική για κάποια επεξεργασία και εκμετάλλευση. Και ό,τι έχει καταγραφεί παγκοσμίως από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα, επίσης προσφέρονται εύκολα σε όλους, από διαφορετικές πηγές, μετά από πολλαπλή αντιγραφή και συχνά με στρεβλώσεις που δεν γίνονται μόνο σκόπιμα, αλλά και από λάθη. Ο κόσμος και τα γεγονότα δεν είναι μέσα στη φαντασία μας, όλα μαζί συγχρόνως και από τις οπτικές γωνίες, όπως τα σκεφτόμαστε, με τη συγκίνηση των αναμνήσεων ή των προσδοκιών μας και με τη συνοδεία μουσικής. Χιλιάδες εφημερίδες να γραφό-

ντουσαν, καμία δεν θα έγραφε τα ίδια και δεν θα εξαντλούσε τα ζητήματα. Η ενημέρωση είναι περισσότερο παραπλάνηση, ψυχαγωγία και αφορμές για σκέψη και όχι πληροφορία απαραίτητη για την ατομική ζωή ή αξιόπιστη γνώση. Αλλά και η καλύτερη ενημέρωση, είτε γίνεται μαζικά, είτε προσωπικά, εκτός από αδιάφορη και αναποτελεσματική, μπορεί να προκαλέσει συνειρμούς και σκέψεις με αντίθετο σκοπό από αυτό που αναμέναμε. (Όπως λ.χ. πόσο έξυπνα έδρασαν κάποιοι κακοποιοί, ενημέρωση για τις συνέπειες του καπνίσματος και μερικών απαγορευμένων ουσιών, ή για κάποια νέα τεχνολογία). Χρειάζονται πολλές σειρές βιβλίου για να μεταδώσουμε γραπτώς σε έναν άλλο άνθρωπο που μιλάει την ίδια γλώσσα, την περιγραφή μιας εικόνας και μερικές παρατηρήσεις για ένα απλό και στατικό πράγμα ή την περιγραφή ενός σύντομου γεγονότος. Επομένως, να σκεφτούμε ότι μέσα σε λίγες σειρές και στο σύντομο χρονικό διάστημα λίγων λεπτών της ώρας, μεταδίδονται γεγονότα και καταστάσεις, τα οποία ούτε καν είδαμε. Τα περισσότερα που γράφονται και λέγονται (γραπτά ή προφορικά) είναι λανθασμένα, ελλιπή, φανταστικά και προβλέψεις. Ωστόσο, μέχρι τώρα ανεχόμασταν αυτά τα λάθη και την έλλειψη στην πληροφορία σαν μια φυσιολογική ανθρώπινη αδυναμία. Αφού όμως, ορισμένοι... δεν δέχονται να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία τους και αντιθέτως εύκολα γελοιοποιούν ή αμφισβητούν τις αντίθετες απόψεις. Αφού ορισμένοι δικαιολογούν τη δράση τους με τη βεβαιότητα της γνώσης και με τη σωστή πληροφόρηση. Αφού ορισμένοι θέλουν να εκτιμούν την αξιοπιστία με τίτλους σπουδών και συστάσεις και σκέφτονται με υπεροψία. Αφού όλοι αυτοί επενδύουν στη σχέση εμπιστοσύνης και στην ευπιστία των ανθρώπων για να ελκύσουν πελάτες, για να εξυπηρετήσουν τους επαγγελματικούς και πολιτικούς στόχους και για λόγους διαφημιστικούς ή δυσφημιστικούς. Σε όλους αυτούς δεν θα πούμε ότι λένε ή γράφουν τα γεγονότα και τα πράγματα με πολλά λάθη και με φαντασιώσεις (έτσι όπως εμείς που ερευνούμε ή συζητούμε ή παραδεχόμαστε ότι είμαστε αγράμματοι). Θα τους πούμε ότι λένε ψέματα με επίγνωση και εξαπατούν τον κόσμο για να πληρώνονται σαν εργαζόμενοι και για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή και τη συνεργασία, όπως χρειάζονται για την προσωπική επιτυχία στους στόχους τους. Αντί για τόσο μεγάλη

υπεροψία και βεβαιότητα, να προετοιμαστούν καλύτερα για έναν πνευματικό πόλεμο με νομικές προεκτάσεις. Διαφορετικά, να επιβληθεί όπως στις καπνοβιομηχανίες, να προειδοποιούν με κάποιο σταθερό σημάδι, ότι η πληροφόρηση και η δημόσια άποψη ενδέχεται να είναι ελλιπής, μονόπλευρη και με φαντασία. Η σιωπή είναι πιο πολύτιμη από το χρυσάφι, ιδιαίτερα αν τα ψέματα για την επαγγελματική καλλιέργεια της εμπιστοσύνης τιμωρούνται με πρόστιμο.

Η ενημέρωση είναι απαραίτητη για τη ζωή και ιδιαίτερα για τις ανθρώπινες συνεργασίες. Ξεκινάει από την ανάγκη να πληροφορηθούμε τα γεγονότα, τις δράσεις και τις εξελίξεις που έγιναν τελευταία. Με αυτή τη στενότερη έννοια της λέξης, οι πληροφορίες αποκόπτονται από τη γνώση της ευρύτερης πραγματικότητας και από τα συνηθισμένα γεγονότα. Η γνώση περιορίζεται στον τόπο και στις τελευταίες χρονικές στιγμές, σαν γνώση τοπική, πρόσφατη και περιστασιακή. Γι' αυτό, περισσότερο ταιριάζει η έννοια της πληροφορίας και όχι της γνώσης. Η γνώση γίνεται περιστασιακή πληροφορία όπως εκείνες που εισέρχονται από τα αισθητήρια όργανα, με τη διαφορά, ότι οι ανθρώπινες πληροφορίες καταγράφονται, επιλέγονται, μεταγλωττίζονται και μεταδίδονται σε απόσταση. Αντί ο καθένας να περιορίζεται αποκλειστικά στις δικές του πληροφορίες και από τη δική του έρευνα ή παρατήρηση, λαμβάνει πληροφορίες από την έρευνα και την παρατήρηση που καταγράφονται σε όλο τον κόσμο και μεταδίδονται με διάφορα τεχνικά μέσα. Έτσι, μένουν έξω από την ενημέρωση τα μόνιμα στοιχεία του κόσμου, ένα πλήθος γνωστών πραγμάτων και συνηθισμένων γεγονότων και οι δράσεις με τις αναμενόμενες εξελίξεις τους. Νοσοκομεία, νεκροταφεία, αστυνομικά τμήματα, στρατιωτικές ασκήσεις, οίκοι ανοχής, εκπαιδευτικές δράσεις, συζητήσεις στο κοινοβούλιο, νέα προϊόντα, ευρεσιτεχνίες, τουριστικές εκδρομές, αστρονομικά φαινόμενα κλπ. δεν λείπουν ποτέ από τον κόσμο και τη ζωή μας και καθημερινά γίνονται τόσα πολλά, που δεν προλαβαίνουμε να τα καταγράψουμε. Όμως κάποιοι που μεταδίδουν τις πληροφορίες σε όλο τον κόσμο επιλέγουν αναπόφευκτα ορισμένες από τις πληροφορίες ως πιο σημαντικές για την ημέρα και για την ώρα. Έτσι πρέπει να επιλέξουν οπωσδήποτε, αφού διαφορετικά δεν θα πρόσφεραν ενημέρωση, αλλά εγκυκλοπαιδικές γνώσεις και εκ-

παιδευτικές εκπομπές. Μερικές από τις πληροφορίες είναι αυτές που κινητοποιούν (ψυχικά και βιολογικά) τους ανθρώπους για να γίνουν πελάτες, ψηφοφόροι ή αντιθέτως τους ακινητοποιούν. Ιδιαίτερα επιλέγονται οι πληροφορίες που εντυπωσιάζουν ομαδικά τον κόσμο, επηρεάζουν τις πολιτικές εξελίξεις και εξυπηρετούν την επικοινωνία μεταξύ των δημόσιων προσώπων, με διαφορετικούς σκοπούς. Αν ακόμα υπολογίσουμε ότι η ενημέρωση πρέπει να αποδείξει πόσο γρήγορη είναι και για το πιο απρόσμενο γεγονός και να επιτύχει τα πιο υψηλά ποσοστά αποδεκτών, τότε η πραγματικότητα περιορίζεται στις ψυχολογικές αντιδράσεις των ενημερωμένων, στην οικονομική εκμετάλλευση αυτών και για την επιβράβευση των συνεργατών που προσφέρουν τέτοια ενημέρωση.

Αν η πραγματικότητα είναι κάτι περισσότερο εξαπλωμένο μέσα στον κόσμο και πιο σταθερό, τότε οι δημοσιογραφικές πληροφορίες για τα περιστατικά και τα τοπικά γεγονότα της τελευταίας στιγμής είναι ίχνη γνώσης και θόρυβος για το πνεύμα. Η επίμονη προβολή τους από τα τεχνικά μέσα της πληροφόρησης, το πάγωμα της σκέψης, η προσπάθεια να γίνουν ζητήματα για την καθημερινή ζωή μας και με την υπεροψία του καλύτερα ενημερωμένου ή και υπεύθυνου πολίτη, συνήθως είναι παραπλάνηση και όχι ενημέρωση. Με την ενημέρωση μπορούμε να περάσουμε αρκετές ώρες ενθουσιασμού και απογοήτευσης, απόλαυσης και αγωνίας, ενώ αυτό που τελικά θα γίνει, θα το μάθουμε με βεβαιότητα στο τέλος των εξελίξεων, όταν έρθει η ώρα, η οποία πολλές φορές είναι γνωστή και αναμενόμενη. Μπορούμε να πληροφορηθούμε τις βέβαιες αποφάσεις και το τελικό αποτέλεσμα αργότερα και να αποφύγουμε τις λεπτομέρειες, τις αμφίβολες εξελίξεις, τις προβλέψεις και τις εικασίες. Όπως μπορούμε να πληροφορηθούμε το αποτέλεσμα ενός αθλητικού αγώνα, χωρίς να βιώσουμε όλη την αγωνία, αλλά και χωρίς τον στιγμιαίο ενθουσιασμό. Με το περιτύλιγμα της ενημέρωσης, εύκολα εμφανίζουν τη ζωή μας σαν εξαρτημένη από τις αποφάσεις και τις συζητήσεις μερικών πολιτικών και προκαλούν ανησυχία και αγωνία ή αντιθέτως ελπίδα και εφησυχασμό. Στις παρατηρήσεις για την ανάμεικτη φαντασία μέσα στα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, συμπληρώστε την ίδια παρατήρηση που απευθύνεται και στους αστρολόγους:

Την ίδια ώρα ή τις περισσότερες ώρες της ημέρας, η ζωή μας είναι εξαρτημένη και επηρεάζεται από τις εντολές του εργοδότη, από την άσχημη συμπεριφορά κάποιου συνάδελφου, από τις ιδιοτροπίες των μελών της οικογένειας, από τις κακές συνήθειες ενός γείτονα, από την ανυπακοή του παιδιού, από την εξυπηρέτησή μας στα καταστήματα και από κάποιο θόρυβο και τελικά από το ίδιο το κεφάλι μας, με τις χαζές σκέψεις και τις υπερβολές μας.

Η παραπλάνηση και η απόκρυψη αποτελούν εύκολες επιλογές για όσους απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων και χρειάζονται την υποστήριξη και την ανοχή τους. Ακριβώς γι' αυτό, για να είναι πειστικοί και να εξαπατούν, αυτοί εμφανίζονται προγραμματισμένα και όπως ο κόσμος θα τους εμπιστευτεί σαν φίλους και σαν επαγγελματίες. Αποκρύπτουν αποτελεσματικά την προσωπική ζωή τους, προσέχουν τι λένε, αφήνουν να φαίνεται ό,τι έχει καταγραφεί και ό,τι έχει γίνει φανερά στις δημόσιες συναντήσεις, ενώ η αμφιβολία είναι κάτι σπάνιο στην έκφρασή τους. Αυτή η εικόνα του "υπεύθυνου" προσώπου και του επαγγελματία, που σκέφτεται, αποφασίζει και κινητοποιείται αμερόληπτα για το καλό όλων και εθιμοτυπικά, όπως έχει καθιερωθεί, είναι μια εικόνα με δόλο. Αυτή η λογική για την καλλιέργεια της εμπιστοσύνης επιβάλλεται στο εμπόριο, στην επιστημονική έρευνα, στην παροχή υπηρεσιών και στη δημόσια ζωή, όχι από καλή πρόθεση και υπευθυνότητα. Κυρίως επιβάλλεται για να προστατευτούν οι φιλόδοξοι και οι κοσμικοί, αυτοί ως ξεχωριστά πρόσωπα ή το όνομα της ομάδας στην οποία συμμετέχουν ή συνεργάζονται, επειδή χρειάζονται πελάτες και υποστήριξη. Οι ίδιοι γνωρίζουν πόσο διαφορετική είναι η εικόνα που προβάλλουν στον κόσμο και πόσες σημαντικές πληροφορίες αποκρύπτουν. Αυτά που είδαν και άκουσαν από τις προσωπικές επαφές τους (με τους φίλους, με τους συνεργάτες τους, με τα πρόσωπα της οικογένειας) συχνά είναι καθοριστικά για τις αποφάσεις και τις επιλογές τους, ενώ οι πληροφορίες που δίνονται, καταγράφονται και δημοσιεύονται είναι για τα μάτια του κόσμου και όπως αν όλα είχαν γίνει με την αμερόληπτη λογική. Οι προσωπικές σχέσεις που μένουν κρυφές και τα κρυφά συναισθήματα παίζουν σημαντικό ρόλο για γεγονότα και εξελίξεις που υποτίθεται ότι προετοιμάζονται και αντιμετωπίζονται από μια

ομάδα ειδικών και έμπειρων και από τις δημοσιευμένες προσπάθειες (παρασκήνιο, όπως το λένε). Το όνομα, αυτό μόνο του, μπορεί να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά την άποψη του κόσμου. Αν είναι όνομα προσώπου που θυμίζει την οικογενειακή καταγωγή του, τη δράση και το έργο των προγόνων του ή αν είναι σαν λογοπαίγνιο και προκαλεί γέλιο. Το φύλο, αν είναι μια σέξυ γυναίκα ή ένας ομοφυλόφιλος άνδρας, επίσης μπορούν να επηρεάσουν απρόβλεπτα, αλλά καθοριστικά. Η εικόνα και η φωνή, η σωματική κατάσταση, η φήμη και η οικονομική δύναμη των προσώπων της οικογένειας. Γι' αυτό σε μια εκλογική αναμέτρηση ανιχνεύονται μικρά λάθη και κινήσεις που προβάλλονται με σκοπό να πλήξουν ή να ενισχύσουν έναν υποψήφιο. Όλα αυτά καθορίζουν την τύχη του προσώπου στην κοινωνία και στον πολιτικό ανταγωνισμό, πιο καθοριστικά από τις συναντήσεις και τις δημόσιες απόψεις του. Καθένας, όμως, απ' όλους εκείνους που καταγράφουν τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις ή που εμφανίζονται δημόσια με μια αίσθηση σοβαρότητας, ότι ο λόγος τους και η συμμετοχή τους είναι σημαντικά για τον κόσμο, δεν θέλει να το πιστέψει. Θα ακυρωθούν πολλές από τις προσπάθειες, όπως και οι φιλοδοξίες του και τότε θα υποχωρήσει η πίστη στα μεγάλα όνειρά του!

- Η προτεραιότητα στην έρευνα (και στην πληροφορία) είναι το γνώρισμα που ξεχωρίζει την Ηθική από τις άλλες επιστήμες και οι σκέψεις σε αυτή την αναζήτηση εστιάζονται.

Σε αντίθεση με τις επιστήμες που περιγράφουν κοινωνικά, πολιτικά, ιστορικά και φυσικά φαινόμενα, με αφαίρεση πραγμάτων και με φαντασία και ονομάζουν γνώση το «τι χρησιμεύει που, με κάθε δυνατό τρόπο» η ηθική αξιώνει την επίγνωση της άγνοιας. Η στροφή του πνεύματος σαν ερευνητική σκέψη μέσα στον εαυτό του δεν είναι μόνο μια φιλοσοφική κίνηση ή μια αρχή για τη φιλοσοφική σκέψη και για την πνευματική καλλιέργεια. Είναι συγχρόνως μια ηθική, μη ομαλή πράξη, αλλά απαραίτητη για τον προσανατολισμό της ζωής σαν πνευματικό φαινόμενο (όχι αποκλειστικά βιολογικό). Γι' αυτό λέμε: η γνώση χωρίς ηθική είναι άσκοπη και παραπλανητική. Από τη στιγμή που θα αναρωτηθούμε για το μέγεθος της άγνοιά μας, για το σκοπό της έρευνας, για τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της γνώσης έτσι εισάγεται η ηθική. Όταν αναγνωρίσουμε το μέγεθος της άγνοιάς μας για τον κόσμο και προσπαθούμε να σκεφτούμε υποβαθμίζοντας την επάρκεια της προσωπικής εμπειρίας μας (μέσα από τη δική μας θέση και χρονική στιγμή), τότε σκεφτόμαστε σαν υπεράνθρωποι. Σκεφτόμαστε πολύπλευρα και ουδέτερα για τον κόσμο, για τη ζωή και για τις σχέσεις μεταξύ των πραγμάτων και διαμορφώνουμε απόψεις, όπως αν ζούσαμε και σκεφτόμασταν από τη θέση όλων των άλλων, συνυπολογίζοντας τις ξεχωριστές εμπειρίες τους και όχι επικεντρωμένοι σε μια στιγμή της δικής μας ζωής. Σκεφτόμαστε πιο απεριόριστοι και όχι παρασυρμένοι από μερικές σχέσεις και δυνατότητές μας προς το φυσικό ή κοινωνικό περιβάλλον μας. Αυτή η αμεροληψία και η επίγνωση της άγνοιας και της σχετικότητας των εξωτερικών πραγμάτων είναι πλεονέκτημα της Ηθικής του εσωτερικού προσανατολισμού. Η Ηθική και η Λογική συντονισμένες με τον πνευματικό προορισμό περιορίζουνε την παρανοϊκή και εγωκεντρική ζωή. Η ζωή χωρίς αυτογνωσία και χωρίς πνεύμα είναι φυσιολογική, δεν είναι ηθική.

Η προτεραιότητα της ζωής άμεσα προς τον εαυτό της είναι φυσική, βιολογική και πνευματική και το ανθρώπινο πνεύμα με τις πληροφορίες και με τις εκτιμήσεις του είναι μόνιμος ρυθμιστής της συμπεριφοράς. Αυτή η προτεραιότητα δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ούτε από τον εχθρό μας (σε αντίθεση με άλλες ηθικές έννοιες, όπως αυτή της ελευθερίας). Η εσωτερική προτεραιότητα είναι φυσικό φαινόμενο όπως το φως του ήλιου και όχι μια δική μας επιλογή. Σημαίνει πριν απ' όλα ο εαυτός μου και αυτό που με συνοδεύει πιο κοντά και σταθερά, αν όχι μόνιμα και ιδιαίτερα σαν ένα πνεύμα που διαρκώς χρησιμοποιώ. Αυτό βρίσκεται πιο κοντά από τη σκιά μου και χωρίς το φως του ήλιου, και το ίδιο είναι σαν σκιά μιας παγκόσμιας πηγής με το φως του πνεύματος. Η προτεραιότητα στη σχέση με τον εαυτό μας (θεμελιώδης αρχή της ζωής και της Ηθικής) αναδεικνύει και τη μόνιμη υπαιτιότητα για τη δράση ή την αντίδρασή μας. Αναπόφευκτα είμαστε και γινόμαστε μαζί με τη δική μας σκέψη και δράση. Αυτή η άμεση προτεραιότητα δεν διακόπτεται ούτε με την εξωτερική δράση. Η εσωτερική προτεραιότητα είναι φυσιολογική και προϋπόθεση για ζωή. Δημιουργήθηκε από τον κόσμο πριν από τη δική μας διαπίστωση και οι άνθρωποι τη διαχειρίζονται με τη σκέψη τους. Έτσι άμεσο και δημιουργικό είναι το πνεύμα μαζί με την ανυπολόγιστη άγνοιά του και με τις αδυναμίες της σκέψης, ιδιαίτερα στις πειστικές συνθήκες της ζωής. Στην εμπειρία διαπιστώνουμε ανταγωνισμό με τους άλλους ανθρώπους, διεκδικήσεις, προκλήσεις, αδιαφορία για τη δική τους ζωή και για τα δικά τους προβλήματα. Γι' αυτό εύκολα θεωρούμε ανήθικη την προτεραιότητα προς τον εαυτό (ή εγώ) μας και έχει γίνει δικαιολογημένα ένα σημάδι υπερεκτίμησης και μεροληψίας. Ξεχνάμε ότι σε πολλές περιπτώσεις έτσι χρειάζεται να δρούμε και να ενδιαφερόμαστε για τη ζωή μας και ότι οι καλές απόψεις για τον εαυτό μας μπορεί να είναι σωστές. Συνήθως δεν διαπιστώνουμε ότι υπάρχει και το άλλο άκρο μιας απογοητευμένης ζωής με χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοκαταστροφική.

Η ζωή με λανθασμένες εκτιμήσεις, με ψέματα, με μεροληπτική σκέψη και με υπερβολικές προσδοκίες συμπεριφέρεται εγωκεντρικά, δηλαδή όπως αν όλος ο κόσμος υπήρχε αποκλειστικά για μια τέτοια παρανοϊκή ζωή. Αν υπερπηδήσουμε αυτή τη θεμελιακή παρατήρηση της

εσωτερικής προτεραιότητας και μιλήσουμε για τις ανθρώπινες σχέσεις και συνεργασίες, τότε αφήνουμε τη σκέψη να εκτιμήσει υπερβολικά την καλή διάθεση του ατόμου προς μερικά άλλα πρόσωπα ή προς μια ομάδα. Τότε φανταζόμαστε τη δράση και τη συνεργασία του μονόπλευρα σαν προσφορά και την προσφορά σαν πρώτη ή συνειδητή επιλογή του. Η απόκρυψη ή η υποβάθμιση αυτού του βιολογικού φαινομένου της προτεραιότητας προς τον εαυτό μας έχει συνέπειες, που ξεπερνούν τις προσωπικές σχέσεις και τις ατομικές απογοητεύσεις. Με τις ανοχές και τις φαντασιώσεις της κοινωνίας και με την προστασία των νόμων, η ελευθερία, η εμπιστοσύνη, η συνεργασία και οι πνευματικές αδυναμίες μεταλλάσσονται σε ευκαιρίες για οικονομική εκμετάλλευση και η όποια προσφορά εμφανίζεται σαν συνειδητή επιλογή και για να δικαιολογηθούν τα υπερβολικά και δυσανάλογα κέρδη. Με την απόκρυψη αυτής της βιο-ηθικής προτεραιότητας, οι άνθρωποι εξαπατώνται ομαδικά για ιδεολογικούς και επαγγελματικούς ανταγωνισμούς, όπως και για οικονομικούς λόγους και αυτή η παραπλάνηση συνδέεται με όλα τα κοινωνιολογικά ζητήματα. Όπως κάποιοι ηθικολογώντας συγκάλυπταν τις σεξουαλικές προτιμήσεις και επιθυμίες τους και πολλές φορές την ιδιοτέλειά τους, έτσι στις "φιλελεύθερες" και στις δημοκρατικές χώρες, η ομαδική μεγαλομανία και η ιδιοτέλεια συγκαλύπτονται πίσω από τις νόμιμες συνεργασίες και τον ευγενή συναγωνισμό. Και έτσι η ηθική ευθύνη δεν γίνεται πολιτική και νομική και μετακυλιέται στον ανυπεράσπιστο, απροετοίμαστο, ανυποψίαστο και ανασφαλής κόσμο, που εξαναγκάζεται ή υποκινείται να αποφασίσει και να επιλέξει τον απατεώνα του για να εργαστεί, να συνεργαστεί ή για να εξυπηρετηθεί. Αν η ειρήνη ήταν κάτι φανερό και περισσότερο από τη δημοκρατία, όπως φανταζόμαστε, τότε αυτή θα ήταν ο κανόνας στην ιστορία για τις κοινωνίες της Γης, ενώ οι πόλεμοι θα ήταν μερικές σύντομες ανωμαλίες στις σχέσεις μεταξύ των χωρών, αν όχι οι αποτελεσματικές λύσεις για ορισμένες λογικές διεκδικήσεις. Όμως η ειρήνη για πολλούς είναι η φανταστική εκείνη ισορροπία και ανεκτικότητα στην κοινωνία, την οποία χρειάζονται για να την καταχραστούν ανεμπόδιστοι και για να εκμεταλλευτούν ανενόχλητοι όλα τα πλεονεκτήματα του υλιστικού τρόπου ζωής.

Σχεδόν όλα γύρω μας αλλάζουν απρόβλεπτα και μπορούν να γίνουν αντίθετα απ' όσα είχαμε συνηθίσει και βασιστεί. Από τις εποχές του έτους και την τροχιά του πλανήτη

και πολύ πιο εύκολα η κοινωνική πραγματικότητα και η προσωπική ζωή. Ακόμα και οι αυτονόητες έννοιες, όπως η βιολογική υγεία, η σωματική δύναμη, η ηλικία δεν εκφράζουν σταθερές, προσδιοριστικές ή απομονωμένες δυνατότητες στα πράγματα και δεν υπάρχουν ανεξάρτητα από την εσωτερική και διανοητική ζωή. Πολύ συχνά και εύκολα χάνουν το νόημά τους με αφάνταστους τρόπους αποσταθεροποίησης και ανατροπής, παρά τη γνώση και την έξυπνη προσπάθειά μας να επιτύχουμε τους στόχους μας. Κατά παρόμοιο τρόπο, που η γνώση για τη καλή διατροφή μπορεί να ακυρώνεται από τη χρήση φυτοφαρμάκων και άλλων τεχνικών μεθόδων στην παραγωγή των προϊόντων. Οι εσωτερικές αρχές για να ζήσουμε είναι αναγκαίες για όλες τις πραγματικότητες και τις εμπειρίες. Όπως και να γίνει η πραγματικότητα γύρω μας, όπου και να βρεθούμε δεν θα πάψουμε να χρησιμοποιούμε τη διάνοιά μας, να χρειαζόμαστε την αλήθεια, τη βεβαιότητα, τη σωστή πληροφόρηση, την εύστοχη εκτίμηση, την αποτελεσματική σκέψη και θα θέλαμε ν' αναγνωρίζουμε τους αξιόπιστους συνανθρώπους και να προδιαγράψουμε την καλή τύχη μας. Ο κόσμος δεν απλώνεται μόνο στο χώρο πολύ μακριά για τις δυνατότητες μας να πάμε και να ερευνήσουμε. Ο εξωτερικός κόσμος στην πλησιέστερη απόσταση είναι σχεδόν το ίδιο απρόβλεπτος, άγνωστος και αδιέξοδος για πολλές επιδιώξεις των ανθρώπων. Η απόσταση που θα διανύσουμε, οι στροφές που μπορούμε να κάνουμε, όσα μπορούμε να δούμε και τι θα προκαλέσουμε στην κοινωνία κινητοποιώντας τους άλλους ανθρώπους με τα χρήματα ή με άλλα ανταλλάγματα, όλα αυτά γίνονται ζωή με άπειρες παραλλαγές και με διαφορετικές εμπειρίες. Αυτός δεν είναι ο πιο σύντομος και ο πιο ασφαλής δρόμος για να γίνουμε κύριοι του εαυτού μας ως πνεύμα.

Η ηθική δεν ξεκινάει μόνο με την ανάγκη για προσφορά, κατανόηση και σεβασμό σε όλο τον κόσμο. Αν η ηθική οριστεί ως σύνολο κανόνων, αρχών και αξιών με εξωτερικούς σκοπούς και για την εξυπηρέτηση ορισμένων δράσεων, τότε δεν θα αναγνωρίσουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο της. Θα μας φανεί σαν μια πολιτική ή φιλοσοφική θεωρία για συμβιβασμό στη ζωή, για την καλή συνεργασία και ίσως για να δυσκολέψει τη ζωή μας. Με αυτή την εξωτερική προοπτική, η ηθική εύκολα αμφισβητείται και περιορίζεται σε μια σχετική χρησιμότητα, αναλόγως της εποχής και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Μόνο όταν εκκινήσουμε με την εκτίμηση του ρόλου του πνεύματος άμεσα για τη ζωή και για τη στενή σχέση της σκέψης με τη δράση, μόνο τότε διαπιστώνουμε γρήγορα και αναμφίβολα τη διαρκή χρησιμότητα και την αναγκαιότητά της. Μόνο με την αμερόληπτη και υπομονετική σκέψη, με τις σωστές εκτιμήσεις και με τη σκέψη να υπολογίζει τον κόσμο ευρύτερα από αυτόν που εμφανίζεται στα μάτια, έτσι μόνο μπορούμε να σχηματίσουμε τις τελικές απόψεις, με τις οποίες θα αλλάξουμε πρώτα εμείς μέσα μας και όχι ο κόσμος. Έτσι όπως αν είχαμε ζήσει με αντίθετες εμπειρίες, σαν πολλά διαφορετικά πρόσωπα σε διαφορετικούς τόπους και εποχές. Τότε δεν θα αλλάζουμε εύκολα άποψη με κάθε νέα εμπειρία, από τις περιστασιακές συναισθηματικές αντιδράσεις και με τις νέες εκτιμήσεις για τη χρησιμότητα των πραγμάτων, όπως ένας απείρσις και πνευματικά απροετοίμαστος άνθρωπος. Αν αντιθέτως, ξεκινούμε με σκέψεις για να διορθώσουμε τον κόσμο έξω μας, αυτή η προτεραιότητα φανερώνει κάποια υπερβολική εκτίμηση για τον εαυτό μας και ιδιαίτερα για τις πνευματικές δυνατότητές μας. Η ζωή με εξωτερικές συγκρίσεις και σκοπούς, εξωθείται σε μεροληπτική δράση και σχεδόν είναι ζωή για να εξαπατήσεις και για να εξαπατηθείς (δηλαδή ζωή με φαντασιώσεις, με βιαστική σκέψη και με υπερβολικές προσδοκίες).

Για να μην παρεξηγηθεί η έννοια και ο σκοπός μίας τέτοιας Ηθικής (με εσωτερικό προσανατολισμό), βασικά πρέπει να καταλάβουμε πώς η ανθρώπινη συμπεριφορά και οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους δεν δημιουργούνται χωρίς άγνοια, πλάνη, παραλογισμό, αδικία, μεροληψία και εγωκεντρισμό. Η Ηθική αποσκοπεί να προσανατολίσει εσωτερικά

το άτομο και μόνο έτσι μπορεί να φέρει έξω στην κοινωνική συμβίωση, τα αποτελέσματα που επιδιώκονται έμμεσα με πολιτική, οικονομική και κοινωνική δράση. Ο εσωτερικός προσανατολισμός και ο αυτοπεριορισμός της επιπόλαιης αισθησιοκρατικής δραστηριότητας μας ανυψώνουν πραγματικά, ανεξάρτητα από τον τόπο και το χρόνο της τυχαίας εμπειρίας μας. Χωρίς αυτόν τον προσανατολισμό, ο άνθρωπος παραμένει ένα ζώο με πιο αναπτυγμένη μνήμη, ένας τυχαίος περαστικός, με αυταπάτες για τη ζωή του και τα πράγματα και ένας τροφοδότης της αδικίας και της δυστυχίας. Η Ηθική είναι διαχρονικά συνυφασμένη με την αμεροληψία, την ειλικρίνεια, την αυτοσυγκράτηση, την αξιοπιστία, την πνευματική καλλιέργεια, με το δίκαιο και με την ανεκτικότητα (η οποία επιβάλλεται από την αμεροληψία και την αμφισβήτηση του ρόλου μας στον κόσμο). Ο εσωτερικός προσανατολισμός της ζωής με την επίγνωση της άγνοιας, αυτομάτως περιορίζει και αποτρέπει την αισθησιοκρατική, την υλιστική και την εγωκεντρική δράση. Αυτό δεν είναι κάτι τυχαίο. Το «φυσικό» περιορίζεται από ένα πνεύμα «ηθικό». Αυτομάτως αναδεικνύονται στον άνθρωπο οι εσωτερικές και οι αιώνιες αξίες, όπως είναι η αυτογνωσία, η αμεροληψία, η αυτοσυγκράτηση, η δημιουργική σκέψη, την ανωτερότητα μιας πνευματικής ζωής, και αυτός ο προσανατολισμός υποδεικνύει τον κίνδυνο και κάποια αδιέξοδα, που κρύβει η ζωή χωρίς αυτές τις εσωτερικές αξίες. Δηλαδή, η ζωή παρασυρμένη από τις ανεξάντλητες δυνατότητες των υλικών πραγμάτων, τα οποία αυτή γνωρίζει εξ' αρχής και τυχαία με τις αισθήσεις, παρά την ευρύτερη άγνοιά της. Χωρίς άλλη επιστημονική γνώση και χωρίς δυσνόητο στοχασμό, ο άνθρωπος μπορεί να συλλάβει μία ηθική, έναν τρόπο ζωής και συμπεριφοράς που τον προστατεύει και τον προετοιμάζει πνευματικά για τον κόσμο -με τις αφάνταστες προκλήσεις και παγίδες του. Με άσκοπες δράσεις, με κακές σκέψεις, με σφαλερές και υπερβολικές εκτιμήσεις, μάλλον προκαλούμε την κακή τύχη μας και επομένως μια ζωή με αναβαθμισμένο το πνεύμα επιβάλλεται.

Υπάρχει αξεχώριστη σχέση μεταξύ της παρανοϊκής και φαντασμένης ζωής με την εξωτερική δράση, με τη βιαστική βεβαιότητα, με τη μεροληπτική σκέψη και με την κατάχρηση της εμπιστοσύνης. Τα πολι-

τικά ζητήματα συνδέονται με τα ζητήματα της ηθικής και με την ανθρώπινη ζωή σαν μέρος μιας ευρύτερης φύσης και όχι μόνο της κοινωνίας. Η εξαπάτηση, η μισή αλήθεια και η ελλιπής πληροφόρηση είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, που ξεφεύγει από τα όρια της ηθικής και γίνεται καρκίνος με μεταστάσεις σε όλα τα όργανα της κοινωνίας. Όσοι δεν καταλαβαίνουν αυτή τη φυσιολογική αδυναμία της ζωής, καμία πειστική απάντηση δεν έχουν για την επίγεια δυσκολία να συμβιώσουν φιλικά όλοι μαζί οι άνθρωποι, πολλές φορές ούτε σαν μέλη μιας μικρής οικογένειας. Καμία απάντηση για την αναπόφευκτη δυστυχία στην ανθρώπινη ζωή, για τον καθοριστικό ρόλο της τύχης στις πολιτικές εξελίξεις και για τη συμμετοχή των φυσικών γεγονότων και εξελίξεων. Καμία απάντηση για την παγκόσμια επιτυχία της πολιτικής, να χωρίζει κυριολεκτικά τους λαούς με σύνορα γεωγραφικά, πολιτικά και πολιτιστικά και να τον στρέφει εχθρικά σε άλλες ομάδες μέχρι και ενάντια στον πληθυσμό ολόκληρης της γης. Η περισσότερη γνώση και η τεχνολογία δεν έλυσαν μόνο προβλήματα, αλλά και δημιούργησαν ακόμα περισσότερα. Θα εκτιμήσουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο της ηθικής με πνευματικό προσανατολισμό εδώ και τώρα ή θα συνεχίσουμε να ζούμε με το όνειρο, ότι κάποια μέρα θα ξυπνήσουμε σε μια κοινωνία με καταργημένα πολλά επαγγέλματα, επειδή πολλά προβλήματα επιβίωσης θα έχουν λυθεί οριστικά;

Οι ορθολογικές απόψεις για τον εσωτερικό προσανατολισμό της ζωής και της Ηθικής και για τη σπάταλη δράση με φαντασιώσεις για τον υλικό κόσμο δεν είναι πρωτοφανείς και έχουν ακλόνητα θεμέλια. Ακούγονται σαν διαστροφή της ανθρώπινης φύσης, σαν αρρώστια και απαισιόδοξα διότι ακόμα δεν έχει κατανοηθεί, ότι ο φυσιολογικός άνθρωπος όπως τον γνωρίζουμε στην ψυχολογία και από τη συμπεριφορά του είναι διαμορφωμένος με τεράστια άγνοια, με διαστρεβλωμένες απόψεις, με σχετικές και λανθασμένες εκτιμήσεις των πραγμάτων. Η εξωτερική συμπεριφορά συνδέεται με τα κενά της γνώσης και με ανόητες επιθυμίες, που γεννιούνται από περίσσιες ιδέες και βιαστικές σκέψεις, πέρα από τις φυσικές ανάγκες του και τη λογική προτεραιότητα. Η μακραίωνη ιστορία φανερώνει άρρωστο, ηθικά διεστραμμένο, ανισόρροπο και δυστυχισμένο τον άνθρωπο με τις προσδοκίες από τον

εξωτερικό κόσμο. Και ολόκληρη η φύση αποδεικνύει ότι δεν είναι αρκετό να υπάρχουμε και να συμβιώνουμε, αλλά κάτι πιο σημαντικό βρίσκεται εσωτερικά στον κόσμο και του δίνει αξία. Καθόλου αυτονόητο δεν είναι ότι πρέπει να ζούμε καλά και να περνάμε όμορφα τη ζωή μας, όταν με τη λέξη «ζωή», εννοούμε τη ζωή με τις επιθυμίες και τις σκέψεις ενός παρανοϊκού και μεγαλομανή. Καθόλου κατανοητό να λέμε, ότι χρειάζεται να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, όταν ο εαυτός μας είναι ένα απερίσκεπτο ζώο ή όταν εμείς με τις ψευδαισθήσεις μας επιθυμούμε να είμαστε με τον (παρανοϊκό) εαυτό, τον οποίο δεν μπορούμε να γνωρίζουμε. Αλλά και η επιβίωση δεν είναι εξασφαλισμένη από μια έξυπνη ζωή.

Όταν κάποιος ανακαλύψει πώς προκαλείται η αδικία από την πιο απλή περίπτωση μέσα στις ανθρώπινες σχέσεις εξαιτίας της άγνοιας, της ανοησίας και της επιπολαιότητας, τότε θα πάψει να απορεί για τα προβλήματα στις ανθρώπινες σχέσεις και ίσως να σιχαθεί και τον πιο ήσυχο άνθρωπο. Λέγεται, ότι ο Άλμπερτ Αϊνστάιν είπε για την τεχνολογία ότι "είναι σαν ένα τσεκούρι στο χέρι ενός παρανοϊκού εγκληματία". Και μέχρι σήμερα, όλοι οι ειδικοί και όλος ο πληθυσμός της Γης, όταν μιλάνε για τους κινδύνους από τις νέες ανακαλύψεις και την εφαρμογή της επιστήμης, υπονοούν ότι ο άνθρωπος είναι πιο ακίνδυνος όταν δεν ερευνά και ότι οι αδυναμίες του γίνονται καταστροφικές μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις. Όμως, ο φυσιολογικός άνθρωπος είναι ήδη παρανοϊκός στην καθημερινή ζωή του, αφού οι περισσότερες εκτιμήσεις και δράσεις του γίνονται με τη φαντασία, με μεγάλη άγνοια και με πολλά σφάλματα. Πολύ εύκολα αυτός μπορεί να γίνει εγκληματίας και βασανιστής όπως και φιλόδοξος σωτήρας, είτε ως μεμονωμένο άτομο είτε με τη συμμετοχή του σε μια ισχυρή ομάδα. Η εξήγηση κάποιας συμπεριφοράς μόνο με ψυχολογικές θεωρίες, ανεξάρτητα από την αμερόληπτη Ηθική με πνευματικό προσανατολισμό, αποκρύπτει το μοναδικό λόγο για τον οποίο προκαλούνται άσκοπες, ασυνεπείς, ανόητες πράξεις, άσχημοι τρόποι αντίδρασης, ψυχικά τραύματα και δυσαρέσκεια. Το ξεφόρτωμα μιας επιστημονικής Ηθικής αυξάνει... τις θέσεις εργασίας και συσκοτίζει την ορθολογική εξήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Από την εμπειρική έρευνα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, αναπτύχθηκε μια επιστήμη με την άποψη για τον άνθρωπο ως βιολογικό σώμα, όμως 1) χωρίς κάποιο προορισμό 2) ή με προορισμό αποκλειστικά την επιβίωση και 3) με προορισμό τον ανταγωνισμό, την επιτυχία και την ευτυχία. Στην 1η περίπτωση υποβαθμίζεται η απροσδιόριστη επίδραση της σκέψης στη συμπεριφορά και η αντίφαση που εμφανίζεται μεταξύ του βιολογικού σώματος και του δημιουργικού πνεύματος, αφού το δεύτερο δεν αφήνει το σώμα να συμπεριφέρεται φυσιολογικά (δηλ. μόνο αισθησιοκρατικά), όπως στα άγρια ζώα. Στη 2η περίπτωση υποβαθμίζεται ο ρόλος του πνεύματος και αυτό εμφανίζεται σαν ένα εργαλείο για την εξωτερική δράση και με σκοπό την επιβίωση, έτσι αφηρημένα. Στην 3η, ο άνθρωπος εμφανίζεται με ανήθικο προορισμό την κερδοσκοπία, με τη δράση και την υπεροψία του ισχυρού και συμβιβαστικός με δόλο για το προσωπικό του συμφέρον. Με αυτές τις απόψεις χρησιμοποιείται η έννοια "κοινωνικός". Η εγωκεντρική και ανταγωνιστική ζωή εμφανίζεται φυσιολογική και η ευτυχία σαν αποτέλεσμα επιτυχιών και δόλιων συμβιβασμών. Έτσι οι απόψεις για τον υλιστικό τρόπο ζωής "εξοπλίζονται" με την πνευματική βόμβα της ψυχολογίας και ο ρόλος της ηθικής υποβαθμίζεται. Μετά προσπαθούν να συμβιβάσουν μια τέτοια υλιστική ζωή με πρότυπα φιλόδημα, με μεροληπτικές απόψεις για την κοινωνία και με υπόδειγμα έναν ενδοτικό άνθρωπο. Όταν γνωρίζουμε ότι ο άνθρωπος είναι ένα ζώο με φαντασιοπληξία, εγωισμό και με λογική του απατεώνα, τότε αυτή η γνώση είναι μέρος της αυτογνωσίας μας. Θα μιλήσουμε για την ευτυχία με αυτογνωσία ή με περιστασιακές εκτιμήσεις για τη ζωή και τα πράγματα και με τις προσωπικές αναμνήσεις μας;

- Η ζωή κινητοποιείται από μια σχέση εμπιστοσύνης και αντιδρά από την αμφισβήτηση ή τη διάψευση αυτής.

<·> Ανασκόπηση και σύγκλιση απόψεων. Ξεκινήσαμε μια έρευνα με σκέψεις για το πλεονέκτημα του ανθρώπου να σκέφτεται και να γνωρίζει τον κόσμο. Παρατηρήσαμε, ότι αυτός περιορίζεται βιολογικά και πνευματικά και γνωρίζει αποσπασματικά, τυχαία και αφηρημένα και ότι έτσι ξεκινούν οι πληροφορίες των αισθήσεων. Η ζωή αποδεικνύεται αξεχώριστη από τις πληροφορίες και τη γνώση, αλλά και η γνώση δεν είναι ποτέ αρκετή. Όμως, μαζί με την αδυναμία για πλήρη γνώση και για εκτιμήσεις χωρίς λάθη, παρατηρήσαμε και το πλεονέκτημα του ανθρώπου να σκέφτεται συνοπτικά, βιαστικά με ένα δείγμα, με ενδείξεις και με ομοιότητες. Η σχέση εμπιστοσύνης προς τις άμεσες πληροφορίες των αισθήσεων διευκολύνει τη γνώση και τη δράση μέσα στον κόσμο και έτσι εξυπηρετείται η επιβίωση. Αλλά ακριβώς αυτή η σχέση εμπιστοσύνης, πολλές φορές κι εύκολα διαψεύδεται και οι αμφιβολίες επίσης εκτιμούνται για τη δράση. Η ζωή κινητοποιείται όχι μόνο με τη γνώση, αλλά μαζί με τα λάθη, τις πλάνες, τις βιαστικές εκτιμήσεις και με φαντασία. Η ζωή κινητοποιείται από μια σχέση εμπιστοσύνης και αντιδρά από την αμφισβήτηση ή τη διάψευση αυτής, ανάλογα με τις εκτιμήσεις που γίνονται με τη ροή των πληροφοριών. Με την αναζήτηση της αλήθειας και της αξιοπιστίας στις πληροφορίες, πλησιάσαμε σε σκέψεις για τη ρύθμιση της συμπεριφοράς και της ζωής: χρειαζόμαστε η σωστή γνώση και άποψη για τα πράγματα και η επίγνωση για τα κενά της γνώσης. Μετά από περισσότερη θεωρητική αναζήτηση, η αμφιβολία και η αμφισβήτηση φανέρωσαν την ανάγκη για γνώση του προορισμού της ζωής και για αυτογνωσία, πέρα από τις τυχαίες εμπειρίες και την ανεξάντλητη πληροφορία του υλικού κόσμου. Η ζωή συνολικά μπορεί να αναχθεί σε ένα φαινόμενο εκτίμησης και ανταλλαγής των πληροφοριών.

Στην επικοινωνία και στη συνεννόηση μεταξύ των ανθρώπων επίσης μια σχέση εμπιστοσύνης εξυπηρετεί τη συγχρονισμένη δράση τους, τη συνεργασία, τη μεταβίβαση της γνώσης και της πείρας. Η χρήση της

γλώσσας αποδεικνύεται θεμελιακή για τις κοινωνικές σχέσεις. Η εξαπάτηση και τα λάθη από την επικοινωνία των ανθρώπων μπορούν να γίνονται με πρόθεση, με επίγνωση και από την πνευματική αδυναμία στην έκφραση και στη μνήμη. Έτσι εξαπλώνονται βιαστικές απόψεις και πολλές φαντασιώσεις και με αυτές οι άνθρωποι ρυθμίζουν τη ζωή τους. Η ζωή του ανθρώπου και η ιστορία των κοινωνιών είναι συμπεριφορές που προκαλούνται περισσότερο με τη φαντασία και λιγότερο με την αξιόπιστη γνώση. Η επίγνωση για την άγνοια, η ειλικρίνεια, η αμερόληπτη εκτίμηση, ο αυτοέλεγχος, η εκφραστική ευστοχία, η φιλική πρόθεση είναι απαραίτητα πνευματικά εφόδια για τη συνεννόηση και για τη συνεργασία των ανθρώπων. Τη σχέση εμπιστοσύνης δημιουργούν και εκμεταλλεύονται πολλοί ψεύτες, ανεύθυνα άτομα, μικροί και μεγάλοι απατεώνες, μέχρι και ολόκληρες χώρες. Και ακριβώς εκεί που η εμπιστοσύνη είναι η πιο μεγάλη, τυφλή και σχηματίζουμε την άποψη ότι βρισκόμαστε σε πλεονεκτική θέση, την οποία όλοι θα ζήλευαν, τότε κινδυνεύουμε να χάσουμε περισσότερα χρήματα, να φανερώσουμε τα μυστικά μας, να πέσουμε θύματα εκβιασμού, να χρησιμοποιηθούμε σαν πειραματόζωα και να μας δαλεάσουν!

- Ο μπερδεμένος ρόλος της επιστήμης, η επαγγελματική εκμετάλλευση της άγνοιας και το ψέμα στην κοινωνία με την κάλυψη των νόμων.

Αν σ' εκείνους τους πρωτοπόρους ερευνητές των φυσικών φαινομένων, που φανέρωσαν στους Ευρωπαϊκούς λαούς τις θρησκευτικές φαντασιώσεις και την αδιαλλαξία τους, έλεγαν ότι κάποια μέρα η επιστήμη θα αξιοποιείται για τη μαζική εξαπάτηση του κόσμου και για κερδοσκοπία, με κίνητρα όπως των δολοφόνων, και ότι το κράτος θα εκπροσωπούσε και θα εξυπηρετούσε αυτούς τους σκοπούς, εκείνοι θα γελούσαν. Ο Πλάτων από τον 4ο αιώνα π.Χ. χωρίς να γνωρίζει την παγκόσμια ιστορία που ακολούθησε μέχρι σήμερα, έγραφε ότι "κάθε επιστήμη, όταν χωρίζεται από τη δικαιοσύνη και την αρετή, τότε γίνεται πανουργία κι όχι σοφία".² Στην αρχαία Ελλάδα, με την μικρότερη εμπειρία εκείνης της εποχής και με την απλή λογική, οι στοχαστές πέτυχαν σημαντικές και θεμελιακές σκέψεις όχι μόνο για την έρευνα της φύσης (όπως λ.χ. ο Δημόκριτος για την άτμητη ουσία), αλλά εξίσου για την έρευνα της ανθρώπινης συμπεριφοράς και για την ανάπτυξη της Ηθικής. Όταν ο Πλάτων κατέγραφε αυτή τη σοφή σκέψη, μάλλον αυτός δεν είχε φανταστεί μέχρι πόσο μπορεί να εξαπλωθεί το φαινόμενο της εξαπάτησης! Πώς ολόκληρη η κοινωνία μπορεί να οργανωθεί και να εξαρτηθεί έτσι, που όλοι να αναγκάζονται να γίνονται συνεργοί κακοποιών, ανεύθυνοι πολίτες, ασυγκράτητοι καταναλωτές και να ρυθμίζουν τη ζωή τους με παράδειγμα προς μίμηση τους μεγαλομανείς. Όταν μπορείς να κλέψεις και να εκμεταλλευθείς τις αδυναμίες του κόσμου με την προστασία των νόμων και του κράτους, τότε γιατί να βιαστείς να κλέψεις αυτοπροσώπως, με τον παραδοσιακό τρόπο, που γίνεται εύκολα αντιληπτός; Δηλαδή γιατί να κλέψεις βίαια, με τη φυσική παρουσία απέναντι στο θύμα, χωρίς τη συγκατάθεσή του, και γιατί να του αποσπάσεις πράγματα που του ανήκουν, αν μπορείς να τα αγοράσεις; Τα χρήματα κλέβονται και κρύβονται πιο εύκολα και έπειτα με αυτά αποκτάς όσα θα ήθελες! Με τον παραδοσιακό τρόπο δεν είναι εύκολο και έξυπνο να κλέψεις πολλές φορές, ενώ για να αποσπάσεις μεγάλα χρη-

ματικά ποσά χρειάζεται να καταστρώσεις σχέδιο, να έχεις εμπειρία, να είσαι σωματικά εκπαιδευμένος, να έχεις τα ειδικά εργαλεία και οπλισμό, να έχεις βρει άλλους πρόθυμους για συνεργασία. Και πάλι έτσι, θα διακινδυνεύσεις να σε παγιδέψουν και να πας στη φυλακή για πολλά χρόνια. Σήμερα για να κλέψεις με τον αρχαίο τρόπο πρέπει να είσαι αγράμματος, ή ανόητος, ή με ασυγκράτητες ψυχικές ορμές. Η μόρφωση και η ειδίκευση προσφέρουν πολλά κλειδιά για να ανοίξουμε τις πιο απαραβίαστες θύρες και για να παγιδεύσουμε με το νόμο τα θύματά μας και με λαμπρό μέλλον. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι αναμφίβολα οι ναοί της γνώσης και η εκπαίδευση μια από τις πρώτες υποχρεώσεις του κράτους. Από τη μικρή και εύπλαστη ηλικία, ένα σεβαστό κράτος αναλαμβάνει να υποστηρίξει οικονομικά την πνευματική καλλιέργεια, εφοδιάζει τον άνθρωπο με απαραίτητες γνώσεις και τον προετοιμάζει για να συμμετάσχει δημιουργικά στην κοινωνία. Αν όμως δίνεις τροφή σε κάποιον που έχει ανάγκη για να πάρεις ως αντάλλαγμα την εργασία του και για να τον χρησιμοποιήσεις σαν δούλο, φανερά ή από προνομιακή θέση, τότε αυτή η προσφορά χάνει το θεϊκό προορισμό της και γίνεται διαβολική.

Στην ανήθικη κοινωνία με το νόμο της ζούγκλας, το ζήτημα της επιβίωσης αξιοποιείται σαν μοχλός πίεσης και εκβιαστικά για την εκμετάλλευση του ανθρώπινου δυναμικού από τους προνομιούχους και για τους πρωταγωνιστές της βιομηχανικής, της τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης. Αυτοί οι οποίοι έχουν το πλεονέκτημα της προτεραιότητας, που έχουν αναδειχτεί με τα δικά τους καλύτερα και κορυφαία πρότυπα, που έχουν σχηματίσει ομάδες με τους δικούς τους όρους και ηγούνται στην ανάπτυξη της τεχνολογίας, αυτοί συμμετέχουν στη διαμόρφωση της πολιτικής. Δεν επιλέγονται απλώς τα δικά τους επιτυχημένα και αξεπέραστα πρότυπα, αλλά συντάσσονται νόμοι και όροι που απαγορεύουν τις δράσεις με διαφορετικά πρότυπα και εμποδίζουν τις προσπάθειες, όταν αυτές δεν συμφωνούν με τους δικούς τους όρους. Η επιστήμη δεν επηρεάζει έμμεσα τις πολιτικές αποφάσεις σαν μια ξεχωριστή κοινωνία, με απλές ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις και με την υποβολή σχεδίων. Η πολιτική του κράτους χρειάζεται τη στενή συνεργασία των ειδικών για τα επιστημονικά ζητήματα, ενώ πρόσωπα

με εμπειρία από υπεύθυνες επαγγελματικές θέσεις και επιτυχημένοι ως επιστημονικοί συνεργάτες συμμετέχουν στην πολιτική και εκπροσωπούν τα συμφέροντα μιας ομάδας ή μιας ένωσης. Λ.χ. πώς θα ετοιμαστούν οι νόμοι και πώς θα γίνουν οι απαραίτητες τροποποιήσεις σε ζητήματα για τα τρόφιμα, για τα φάρμακα, για τις ραδιοσυχνότητες, για την ενέργεια, για την ανοικοδόμηση κτιρίων, για τον έλεγχο των υπηρεσιών κλπ χωρίς τη συμμετοχή εκπροσώπων και υπεύθυνων της επιστημονικής κοινότητας; Το (ανώτερο) εκπαιδευτικό σύστημα και η επιστημονική κατάρτιση έχουν προσαρμοστεί στη δομή αυτής της ανήθικης κοινωνίας. Έτσι η επιστήμη είναι εξασφαλισμένη για όλα τα σχέδια που μπορούν να πραγματοποιηθούν από εκείνους που βάζουν τα μέσα παραγωγής και εφαρμογής, το δαπανηρό εξοπλισμό και τις έτοιμες δομές (ιδιωτικές και κρατικές) για την προσφορά υπηρεσιών.

Είναι κοινό μυστικό ότι χωρίς την εξαπάτηση, πολλοί θα έχαναν τις δουλειές τους και πολλές επιχειρήσεις δεν θα άντεχαν στο μεταξύ τους ανταγωνισμό. Είναι ένα "ταμπού" στην "ελεύθερη αγορά", όπως ο πεοθλασμός υπήρξε και είναι ακόμα ένα κοινό μυστικό, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, το οποίο αν αποκαλυφθεί τότε θα γελοιοποιηθούμε ή θα αντιμετωπιστούμε σκληρά. Αργά ή γρήγορα οι περισσότεροι άνθρωποι βλέπουν και καταλαβαίνουν αυτό το ξεγέλασμα και πώς κάποιοι έχουν εξειδικευτεί μόνο στον τρόπο που θα κερδίσουν χρήματα και φήμη. Ασχέτως αν λίγα μπορούν να πράξουν για να αλλάξουν τις ανθρώπινες σχέσεις, διότι επιπλέον της αδυναμίας, αυτοί οι ίδιοι πέφτουν θύματα, ενώ όταν δοθεί η ευκαιρία χρησιμοποιούν τους ίδιους πονηρούς τρόπους. "Πενία τέχνας κατεργάζεται" ρητό το οποίο αποδίδεται στον αρχαίο ποιητή Θεόκριτο και όχι απαραίτητα δημιουργικές και έξυπνες εργασίες, συμπληρώνουμε. Οι απάτες και οι υπερβάσεις που αποκαλύπτονται να γίνονται από υπεύθυνες ή δημόσιες θέσεις είναι σταγόνες στον ωκεανό σε σύγκριση με όσα δεν φανερώνονται ευρύτερα ή ποτέ. Μερικοί θα απαντούσαν πειστικά και με μετριοφροσύνη, ότι δεν ισχυρίζονται περισσότερα απ' όσα πραγματικά μπορούν να προσφέρουν. Ωστόσο, αυτή την εντύπωση για σημαντική προσφορά καλλιεργούν έξυπνα και συχνά αφήνουν να περάσει, αναλόγως τις ανάγκες τους, τη χρονική στιγμή, πόσο κίνδυνο προβλέπουν, τη δική μας ανάγκη και

πώς εκτιμούν τις αντιδράσεις και τη νοημοσύνη μας. Βολεύει αφάνταστα να τρομάξουμε με την επιστημονική τους κατάρτιση και να ανεχθούμε την υπεροψία τους, για να κάνουμε ό,τι μας ζητήσουν.

Το εξαπλωμένο φαινόμενο της εξαπάτησης, της απόκρυψης και της κατάχρησης των πλεονεκτημάτων για την εκμετάλλευση των αδυναμιών, έτσι όπως γίνεται με την κάλυψη των νόμων και χωρίς τα σημάδια της βίας, δεν θα ερμηνευτεί σωστά αν βγάλουμε το συμπέρασμα για ένα καθαρό διαχωρισμό σε απατεώνες και σε θύματα με αδυναμίες. Η εξαπάτηση και η εκμετάλλευση δεν είναι επιλογή μιας κοινωνικής ομάδας ή μερικών πονηρών ανθρώπων, που έχουν συγκεκριμένα πλεονεκτήματα ή ορισμένες προϋποθέσεις. Ξεκινάει με τη δόλια λογική και από τη συμπεριφορά κάθε ανθρώπου που εξαναγκάζεται σε δράση με εξωτερικές αξίες και για το ξεπέρασμα των ανασφαλειών του, ενώ φανερώνεται δημόσια, με ομαδική δράση και από ηγετικές θέσεις. Αυτοί οι οποίοι καταχρώνται τα πλεονεκτήματά τους, που αποκρύπτουν τη δυσφημιστική αλήθεια, που μεροληπτούν από την υπεύθυνη θέση τους και εκμεταλλεύονται την ανάγκη του άλλου ή την έλλειψη μιας εναλλακτικής επιλογής, αυτοί οι ίδιοι γίνονται επίσης θύματα εκεί που μειονεκτούν, όταν συνεργαστούν, όταν γίνουν πελάτες και όταν χρειαστεί να εξυπηρετηθούν. Και αντίθετα, αυτοί οι οποίοι είναι θύματα εξαπάτησης και εκμετάλλευσης επίσης ενδέχεται να συνεργάζονται, να συμμετέχουν και να εμφανίζονται σαν απατεώνες και με πονηριά, με ή χωρίς επίγνωση. Η εξαπάτηση και η εκμετάλλευση της αδυναμίας γίνονται ακόμα και στην απλή προσωπική σχέση μας με έναν μόνο άνθρωπο, που μπορεί να είναι και ο/η σύζυγός μας. Υπό άλλες συνθήκες και αργότερα στο μέλλον, οι συνηθισμένοι άνθρωποι και τα πιο αξιολύπητα θύματα δεν αποκλείεται να βρεθούν σε υπεύθυνη θέση και τότε να φανερωθεί πιο εξαπλωμένα, η αδίστακτη συμπεριφορά την οποία οι ίδιοι καταδίκασαν. Άνθρωποι με μεγάλη οικονομική άνεση και σε ηγετικές θέσεις είναι το ίδιο ευάλωτοι για να πέσουν θύματα εξαπάτησης και εκμετάλλευσης και, πολλές φορές, πιο εύκολα και με περισσότερη ζημιά στη ζωή τους.

Είναι συνηθισμένο, ο ειδικός με τη μεγάλη εμπειρία και τη βαθιά γνώση του και με τη βοήθεια της τεχνολογίας να τονίζει και να υπερβάλλει για τη σημασία του δικού του γνωστικού χώρου στη ζωή μας. Αγνοεί ή περιορίζει τη σημασία άλλων επιδράσεων στη ζωή, που δεν σχετίζονται πιο άμεσα με το δικό του χώρο. Ο θεολόγος θα μας τονίσει τη σημασία της θρησκείας, ο γιατρός τη βιολογική υγεία, ο ψυχολόγος την εσωτερική ισορροπία, ο κοινωνιολόγος την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος, ο λογιστής για τον έλεγχο των εσόδων-εξόδων, ο αστρολόγος για την επίδραση των αστερισμών, ο φυσικός για τις αλληλεπιδράσεις στην ύλη, ο βιολόγος για τα γονίδια και κάθε καθηγητής για το δικό του μάθημα διδασκαλίας κλπ. Εάν όλοι έχουν μονομερές δικό, αυτό δεν σημαίνει, ότι στην καθημερινή ολιγόχρονη ζωή μας πρέπει να επιζητούμε τη γνώση από κάθε ερευνητική περιοχή και την εφαρμογή της από τον κάθε ειδικό. Η «τελειότητα», το πιο καλό αποτέλεσμα, όπως και η απόλυτη ακρίβεια, δεν είναι πάντοτε απαραίτητα και για όλες τις περιπτώσεις. Κυρίως εξυπηρετούν τους διαφημιστικούς σκοπούς των εταιρειών που παράγουν και πωλούν τα προϊόντα τους ή προσφέρουν υπηρεσίες, αφού έτσι απλά αυξάνονται οι πελάτες. Από άγνοια υποτιμούμε πόσο πιο πολύπλοκα επηρεάζονται τα πράγματα και η ζωή μας, πόσο πιο απρόβλεπτα, με πολλές λεπτομέρειες, με διαφορετικής διάρκειας και συχνότητας επιδράσεις και το κυριότερο πόσο καθοριστικά επηρεάζεται η ζωή μας από τον τρόπο που εμείς σκεφτόμαστε! Μια χαζή σκέψη μας μπορεί να ανατρέψει γρήγορα όλα όσα επιτύχαμε με κόπο και πολύ χρήμα.

Εστιάζουμε στη συσκότιση των ηθικών αξιών, στην υποβάθμιση της πολύ μεγάλης άγνοιας για την ευρύτερη πραγματικότητα και στην εξάρτηση του νοήματος της ζωής από τη σκέψη. Στην αυταπάτη, ότι δεν αξιοποιούμε τη ζωή μας εάν δεν τελειοποιηθούμε σε όσα έχουν κάποιιο εξειδικευτεί. Ότι πρέπει να επιδιώκουμε την τελειότητα εκεί που βρίσκουμε μία ατέλεια, ότι το αντικείμενό των ειδικών είναι το πιο σημαντικό για την πορεία στη ζωή και για την απόλαυσή της και τελικά να μην υπολογίζουμε τα χρήματα και να μη σκεφτόμαστε τις προτε-

ραιότητες. Ακόμα και τις καταστροφικές συνήθειες, όπως είναι το κάπνισμα τσιγάρων, τις προβάλλουν σαν την πιο ευτυχισμένη στιγμή και με μία φιλοσοφία για τη ζωή και με την πιο υψηλή τεχνολογία αυτά παράγονται και ελέγχονται στα εργοστάσια. Δεν αμφισβητούμε τη χρησιμότητα των νέων τεχνολογιών και τις δυνατότητες της επιστήμης και των ειδικευμένων. Θέτουμε προς λογικό προβληματισμό: 1) Με πόσο κόστος, κόπο, χρόνο, 2) με ποιους όρους, 3) με ποια αποτελέσματα μας ωφελούν 4) και σε πολλές περιπτώσεις πόσο αξιόπιστοι είναι οι άνθρωποι που μας εξυπηρετούν. 5) Αν η νομιμότητα των προϊόντων προς πώληση και των υπηρεσιών συμπίπτει με τις αυστηρές απαιτήσεις της επιστήμης για ασφαλή γνώση, 6) κατά πόσο είναι αξιόπιστοι οι έλεγχοι που γίνονται για την παραχώρηση αδειών 7) και αν έπρεπε ένα πλήθος κατασκευών, υλικών και προϊόντων να βρίσκονται στο εμπόριο ή διαθέσιμα για όλο τον κόσμο, χωρίς καμία άδεια.

Δεν μιλάμε υπερβολικά και θεωρητικά για την εξαπάτηση

Εξαπάτηση, κατάχρηση και εκμετάλλευση της άγνοιας γίνονται σχεδόν πάντα με την απόκρυψη πληροφοριών προς τους πελάτες, προς τους συνεργάτες και προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους. Γίνονται με την υπογραφή όρων που δεσμεύουν νομικά τους πελάτες και τους συνεργάτες. Με την τιμολόγηση των προϊόντων και των υπηρεσιών, με την έλλειψη μέτρων ασφαλείας στα εμπορικά καταστήματα, για τους πελάτες ή για τους εργαζόμενους και για το υπαλληλικό προσωπικό. Με αδήλωτες υπερωρίες των εργαζόμενων. Με τη φοροδιαφυγή και με την ψεύτικη καταγραφή στα βιβλία εσόδων-εξόδων. Με απορρίμματα που μολύνουν και ρυπαίνουν, φανερά ή κρυφά, τον αέρα, τη θάλασσα, τα ποτάμια και τα υπόγεια ύδατα, ενώ αυτά θα έπρεπε να καταλήγουν αλλού. Με ψεύτικες σφραγίδες και υπογραφές σε έγγραφα, με παραπλανητικές ετικέτες στα προϊόντα και στις συσκευασίες τους, όπως και με παραπλανητικές διαφημίσεις. Με την κρυφή εξαγορά μιας έγκρισης ή άδειας ή της έκδοσης εγγράφων και με δήλωση ψεύτικων στοιχείων. Γίνονται με τρόφιμα που έχουν αλλοιωθεί και με την προσθήκη ύποπτων χημικών ενώσεων. Γίνονται με την κρυφή διακίνηση προϊόντων (π.χ. καύσιμα) και με δημόσια εξαπάτηση, όπως λ.χ. οι σχετικές υπηρεσίες με την αστρολογία και με προβλέψεις. Γίνονται με επικίνδυνα ποιά σε κέντρα διασκέδασης. Με φαρμακευτικά προϊόντα που αλλάζουν ετικέτες ή έχουν εγκριθεί βιαστικά και χωρίς τις προϋποθέσεις. Με υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής σε τεχνικό εξοπλισμό (λ.χ. σε ιατρικά όργανα), που δύσκολα ελέγχονται και εύκολα ανεβάζουν τη χρηματική αμοιβή. Με παραβίαση των συμφωνιών και με παράδοση κατώτερης ποιότητας υλικών και με κακοτεχνίες σε δημόσια έργα. Με τυχερά παιχνίδια και με τροποποιημένες συσκευές καταγραφής ή μέτρησης. Πολλά θα διαβάσουμε στις εφημερίδες και θα αντιληφθούμε πώς δεν είναι υπερβολή ότι το κράτος ανέχεται την παραπλάνηση και την εξαπάτηση, σαν μικρής σημασίας για την ποιότητα της ζωής και ότι αντιθέτως έτσι όλοι εξυπηρετούνται για να μη δυσκολέψει η ζωή τους. Αυτό είναι ένα κοινό μυστικό, όπως οι "ανώμαλες" σεξουαλικές επιθυμίες.

Με ένα παράδειγμα από την εμπειρία όλων των ανθρώπων, θα καταλάβει ακόμα και ένα παιδί την αιώνια παγίδα, που κρύβεται πίσω από την εικόνα του «καλού», «πολιτισμένου» και «νομοταγή» ανθρώπου και αυτή την εικόνα χρησιμοποιούν έξυπνα οι πιο σιχαμεροί άνθρωποι του κόσμου: Όταν σε ένα κατάστημα, ο πωλητής μας εξυπηρετήσει με εκνευρισμό και με προκλητικές εκφράσεις οι οποίες μας δημιουργούν συναισθήματα ενοχής σαν να ήμασταν ενοχλητικοί πελάτες, τότε εμείς φεύγουμε και δεν παρακαλάμε... Δεν θέλουμε να περάσουμε ξανά την πόρτα του καταστήματος. Σε ένα άλλο κατάστημα θα εξυπηρετηθούμε έτσι όπως φανερώνεται υπερβολικό ενδιαφέρον και σαν καλοί φίλοι. Αλλά λίγο αργότερα, συνήθως με μια μικρή δυσκολία μας, ενδέχεται να ανακαλύψουμε, ότι όλη αυτή η όμορφη συμπεριφορά εξυπηρετούσε την πώληση, την είσπραξη των χρημάτων και το "δέσιμο" του πελάτη. Τότε εξαγριωνόμαστε και αισθανόμαστε σαν θύματα εξαπάτησης. Τέτοια είναι η ανθρώπινη συμπεριφορά σχεδόν σε όλες τις ανθρώπινες σχέσεις στην καθημερινή ζωή και με αυτή την προσποιητή πολιτισμένη συμπεριφορά, κάποιοι ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου πέτυχαν πολλά από τα πλεονεκτήματά τους. Αυτή η ύπουλη και ανώτερου επιπέδου εκμετάλλευση των ανθρώπων ξεκινάει περιορισμένα σαν ανήθικη συμπεριφορά και φανερώνεται μαζικά σαν επαγγελματική και πολιτική δράση. Είναι το πρόβλημα που κρύβεται πίσω από ένα πλήθος άλλων κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων, για τα οποία υποτίθεται ότι γίνονται οι πιο έξυπνες προσπάθειες για την επίλυσή τους. Η αναξιοπιστία είναι ένα αναμφισβήτητο ηθικό πρόβλημα που δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε στην ομαδική δράση και συνεργασία. Η εμπιστοσύνη μας προδίδεται από πρόσωπα της οικογένειας και σε πολλές περιπτώσεις μετά από πολλές δοκιμασίες, όπου αυτή είχε επιβεβαιωθεί! Θα τη σεβαστούν οι συνεργάτες και τα ξένα πρόσωπα, τα οποία βρίσκονται σαν συνάδελφοι σε διοικητικές θέσεις και με ευθύνες για δύσκολο έργο; Σε όλους τους αιώνες και στην παγκόσμια ιστορία γίνονται ανατρεπτικές αλλαγές μέσα στην κοινωνία, επειδή οι εκλεκτοί συνεργάτες και τα έμπιστα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στην κοινωνία προδί-

δουν τον όρκο τους, διακόπτουν τη συνεργασία και τη συμμαχία τους, αλλάζουν άποψη και στρατόπεδο, γίνονται άπληστοι και εχθρικοί στους ευεργέτες τους.

Αρχή πολλών φαινομένων φλειρηνικής εξαπάτησης: Σε κάνω να αισθάνεσαι σημαντικός, συνεργάτης, ίσος ή ανώτερος και αν χρειαστεί σε εφοδιάζω με τα σχετικά υλικά. Εσύ με εμπιστεύεσαι και αν υποψιάζεσαι, ωστόσο δεν παύεις να ονειρεύεσαι. Εγώ εξυπηρετούμε, κερδίζω πολλαπλάσια και εσύ είσαι έτοιμος για να ανταποδώσεις, να ευχαριστήσεις και να έρθεις ξανά σε μένα. Το πιο σημαντικό, μερικές φορές με την προσπάθεια και τη συνεργασία σου διακινδυνεύεις τη ζωή, την υγεία ή το καλό όνομά σου, ενώ εγώ δεν φαίνομαι και αποφεύγω τα πιο επικίνδυνα...

- Ομαδικές προσπάθειες και συνεργασίες με και για εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης

Όπως έχουμε ερμηνεύσει, κάθε μορφή ζωής αντλεί ευχαρίστηση όταν επιβεβαιώνει ένα ρόλο μέσα στον κόσμο και όταν εξασφαλίζει τη σταθερότητα της ύπαρξής της. Έτσι και ο άνθρωπος, από τη στιγμή της γέννησης μέχρι και την τελευταία στιγμή της ζωής του, έχει αβεβαιότητα για το ρόλο του στον κόσμο και με αυτή την αβεβαιότητα παρακινείται σε σκέψεις, δράσεις και συνεργασίες. Σύμφωνα με τις απόψεις του για τον κόσμο και με τις εκτιμήσεις του, μέσα από κάθε επιτυχημένη δράση και συνεργασία του, ο άνθρωπος απολαμβάνει κάθε επιτυχία του και έτσι αισθάνεται απαραίτητος για τον κόσμο και άξιος προσοχής, με οποιαδήποτε μικρή ή μεγάλη επιτυχία. Αυτή η ανάγκη για επιβεβαίωση και η φαντασίωση της επιτυχίας (ή της αποτυχίας) κινητοποιεί κάθε άνθρωπο και εκφράζεται σε κάθε ευκαιρία. Τα ζώα δεν έχουν το πλεονέκτημα της ανθρώπινης σκέψης για να εκφράσουν την υπεροψία τους με διάρκεια, με επίμονη προσπάθεια, μέσα από μια καθημερινή συνεργασία και για να προβάλουν τα προτερήματα ή τις επιτυχίες τους δημόσια. Η συμμετοχή των ζώων (λ.χ. ένας σκύλος) στην ανθρώπινη κοινωνία, ακόμα και τα μικρόβια και μερικά τυχαία φαινόμενα, επίσης μπορούν να προκαλέσουν ανατροπές και να μεταμορφώσουν την κοινωνία, έτσι όπως πολλοί άνθρωποι θα ήθελαν να επιτύχουν και θα εξέφραζαν με υπεροψία. Οι άνθρωποι επιπλέον ανταμείβονται για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και εκμεταλλεύονται τα προτερήματά τους για να εργάζονται και να συνεργάζονται με ένα κοινό σκοπό και έτσι όπως δίνεται η ευκαιρία από τις ανάγκες της κοινωνικής ζωής. Μαζί με τη χρηματική αμοιβή που χρειάζεται για τα καθημερινά έξοδα της επιβίωσης, οι άνθρωποι επιτυγχάνουν και μια ηθική ευχαρίστηση για το ρόλο τους μέσα στον κόσμο, ο οποίος δύσκολα μπορεί να εκτιμηθεί ως μικρός ή μεγάλος, ασήμαντος ή σημαντικός, σε αντίθεση με τη δική τους βιαστική εκτίμηση και φαντασίωση. Στην πραγματικότητα, αυτό που επιτυγχάνουν είναι η δική τους ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια και το ενδιαφέρον για να ζούνε, ενώ ο κό-

σμος με ή χωρίς αυτούς πάλι θα υπήρχε και θα εξελισσόταν.

Από τη βιαστική εφαρμογή της τεχνολογίας και από το εμπόριο χωρίς περιορισμούς για την αγορά φάνηκε καθαρά πόσο σημαντικά είναι η άγνοια και η κακή πληροφόρηση για όλο τον πληθυσμό και για την καθημερινή ζωή: Για την υγεία, για την ψυχική ηρεμία, για την αυτογνωσία, για τις ανθρώπινες σχέσεις, για την ομαδική δράση μέχρι για την οικονομία σε μια εταιρεία ή σε μια ολόκληρη χώρα. Μόνο έτσι αρνητικά, από αυτές τις συνέπειες, οι άνθρωποι με την υλιστική άποψη για τον κόσμο αντιλαμβάνονται πόσο σημαντικό είναι να επιλέγουμε και να ζούμε με καλή γνώση, με σωστή πληροφόρηση και χωρίς βιασύνη στη σκέψη. Έτσι αρνητικά εμφανίστηκε μια μεγάλη αδυναμία στον προορισμό του κράτους: Το κράτος δεν ήταν εύκολο να προφυλάξει τον κόσμο από τους κλέφτες, τους κερδοσκόπους και από τους εκπαιδευμένους απατεώνες, ενώ αντιθέτως όλοι αυτοί εμφανίζονται σαν πολιτισμένοι, συνεργάζονται μεταξύ τους και πρωταγωνιστούν στις κοινωνικές εξελίξεις. Τώρα -ας γελάσουμε λίγο- καλείται το κράτος να μας προφυλάξει από την ανήθικη εκμετάλλευση και παραποίηση των πληροφοριών για την προσωπική ζωή! Η διαρροή εμπιστευτικών πληροφοριών, η χρησιμοποίησή τους για την εφαρμογή ψυχολογικής βίας και για την κοινωνική απαξίωση, η παραποίηση των πληροφοριών για την απόσπαση οικονομικών οφελών και περιουσίας ή για να εμφανιστεί κάποιος ως ύποπτος και ένοχος, αυτά αποτελούν ένα πνευματικό πεδίο για δράση, συνεργασία και ανταγωνισμό, με συνέπειες στην κοινωνική, στην προσωπική και στην πολιτική ζωή. Όχι τόσο από κάποιους αγράμματους και ακάθαρτους ανθρώπους, όσο από τους πιο καλά εκπαιδευμένους που εργάζονται κανονικά και με το νόμο και από τις υπεύθυνες θέσεις στις οποίες εμφανίζονται υπεράνω υποψίας. Ο χώρος της δημοσιογραφίας είναι μόνο μια μικρή πλατεία για τέτοια ανήθικη δράση μέσα στην πολιτισμένη κοινωνία.

Το κράτος όχι μόνο παραμένει θεατής του νόμου της ζούγκλας, αλλά εξυπηρετεί και συντηρεί αυτή την ανισορροπία και την εξασφαλίζει νομικά. Η παραπλάνηση, η κατάχρηση των πλεονεκτημάτων και η εκμετάλλευση των αδυναμιών είναι φυσιολογικές συμπεριφορές

του κοινωνικού ανθρώπου, όταν αυτός διαφωνεί, απειλείται και ανταγωνίζεται κάποιον άλλο. Ιδιαίτερα σε πειστικές στιγμές, που δεν έχει χρονικά περιθώρια για να σκεφτεί και να αποφασίσει. Αυτές οι ανήθικες συμπεριφορές των ξεχωριστών ατόμων δεν γίνονται πάντοτε με επίγνωση και αντιληπτές και με σωστές εκτιμήσεις για τις συνέπειες, και εμφανίζονται ξανά μέσα από τη συνεργασία και την ομαδική δράση. Η κοινωνία αποτελείται από φυσιολογικούς ανθρώπους με φοβερές και μόνιμες αδυναμίες, βιολογικές, ψυχικές και πνευματικές. Αυτές οι αδυναμίες δεν εμποδίζουν και δεν αποθαρρύνουν τις συνεργασίες, αλλά αντιθέτως αυτές επιβάλλονται και ενθαρρύνονται, ενώ ο δισταγμός υποβαθμίζεται μέχρι γελοιοποίησης, αν όχι τραγωδίας. Ο άνθρωπος δεν είναι (μονόπλευρα) λογικός και όσα γίνονται μέσα στο πνεύμα των ανθρώπων επηρεάζουν άμεσα τους ίδιους, το πλησιέστερο περιβάλλον τους και με τη συνεργασία τους επηρεάζεται ολόκληρη η κοινωνία. Οι συνέπειες από τις πνευματικές αδυναμίες και από τις φαντασιώσεις γίνονται πιο φανερές, όταν σχηματίζονται ομάδες και οι άνθρωποι υποκινούνται μαζικά, καθοδηγούνται, εκπροσωπούνται και συντονίζονται στη δράση τους. Τα κενά της γνώσης, οι επιπόλαιες και μεροληπτικές σκέψεις και τα ψέματα συνδέονται διαρκώς με άσκοπες, ανόητες και άδικες συμπεριφορές, που καταλήγουν να γίνονται ομαδικά ή συλλογικά. Τα λάθη της σκέψης, η άγνοια και η πλάνη, τα οποία γίνονται και υπάρχουν φυσιολογικά δεν αποτελούν εξαιρετικές στιγμές στην ανθρώπινη ζωή. Πρόκειται για μόνιμες φυσιολογικές αδυναμίες που μεταλλάσσουν (βιολογικά και ψυχολογικά) τον άνθρωπο σε τέρας εγωισμού, απληστίας, μεγαλομανίας, υποκρισίας και φέρνουν τη δυστυχία και την κακοτυχία σαν χιονοστιβάδα. Ο παρανοϊκός άνθρωπος, η σκοταδιστική νοοτροπία του, η μεροληψία του, οι ανησυχίες του και οι φαντασιώσεις του εκπροσωπούνται από ολόκληρα κράτη και χώρες. Στις σχέσεις μεταξύ των κρατών παρατηρούμε τη φανταστική δύναμη της δημιουργικής σκέψης και της γνώσης πιο καθαρά απ' όσο πολλοί αντιλαμβάνονταν για την προσωπική ζωή και για τις σχέσεις μεταξύ δύο ανθρώπων. Ενώ η παγκόσμια ιστορία και ο σύγχρονος ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών φανερώνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του πνεύματος και την εξάρτηση της ύλης από τις επιλογές και τις εκτιμή-

σεις του πρώτου, τα ξεχωριστά πρόσωπα που ηγούνται των έξυπνων ομαδικών προσπαθειών μπορεί να έχουν την αντίθετη άποψη. Τόσο αθόρυβη και αφανής όσο και ανατρεπτική είναι η παγκόσμια δύναμη της Ηθικής με τις παγκόσμιες πνευματικές αξίες, όταν αυτή γίνει ο ρυθμιστής της ανθρώπινης συμπεριφοράς στα άτομα και στις ομάδες. Όσοι αντιλαμβάνονται τη δύναμη με την άποψη της μηχανικής, φυσικά δεν μπορούν να αντιληφθούν το Θεό αφού αυτός δεν ενεργεί με τέτοια δύναμη. Γι' αυτό όσοι ανιχνεύουν την ύπαρξή του, δεν μπορούν να ερμηνεύσουν την αδυναμία του! Έτσι και όσοι αντιλαμβάνονται την Ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό σαν πολιτική και πνευματική αδυναμία, αυτοί δεν μπορούν να εξηγήσουν πώς μεγάλοι πληθυσμοί ενώνονται με παρανοϊκές απόψεις και ολόκληρα κράτη μπορούν να συμπεριφέρονται δολοφονικά απέναντι στα γειτονικά τους ή για το δικό τους λαό. Νομίζουν ότι οι λόγοι είναι καθαρά οικονομικοί, θρησκευτικοί ή καθαρά πολιτικοί. Κάθε ζήτημα το οποίο περιορίζεται και αποκόπτεται από τα υπόλοιπα αφήνει ένα χάσμα για τη λογική, παγιδεύει τη σκέψη και αφαιρεί την πραγματικότητα, όπως όταν ένα μέλος του σώματος αποκομμένο θα καταστρεφόταν. Εμείς το διαπιστώσαμε εύκολα, από την αρχή που σκεφτήκαμε σαν προβλήματα την άγνοια, το ψέμα και τη βιαστική εκτίμηση μέσα στο πνεύμα. Στο πλησιέστερο πράγμα εστιάστηκε η έρευνά μας και είδαμε ότι με αυτό ξεκινούν ή σταματούν ένα πλήθος προβλημάτων, που φανερώνονται εξωτερικά, σαν άσχετα μεταξύ τους, στους ανθρώπους ξεχωριστά ή στις σχέσεις συνεργασίας και στη συμβίωσή τους.

Σε λίγες σειρές τα γερά θεμέλια της παγκόσμιας (ή κοσμολογικής) ηθικής με εσωτερικό προσανατολισμό

> Άγνοια και περιορισμός (χρονικός και τοπικός) στα αισθητά πράγματα.

> Η ανθρώπινη γνώση δεν περιορίζεται στις πληροφορίες των αισθήσεων. Εκτός από περιορισμένη και ανεπαρκής, με τη μνήμη, την παρατήρηση και με τη λήψη πληροφοριών από άλλες πηγές, η ανθρώπινη διάνοια σχηματίζει δικές της απόψεις και εκτιμήσεις για τα πράγματα, ενώ ξεχνάει πολλές από τις πληροφορίες των αισθήσεων. Η σκέψη γίνεται φαντασία χωρίς επίγνωση, ενώ με τη γνώση συμπλέκονται πολλά λάθη και υπερβολές. Με τα λάθη, τις υπερβολές, τις φαντασιώσεις και τα κενά στη γνώση, ο άνθρωπος υπερεκτιμάει τις δυνατότητές του και με τις σκέψεις του παρακινείται για δράση και αντίδραση μέσα στον κόσμο, με τρελές προσδοκίες ή απογοητεύσεις. Η ζωή με εξωτερική δράση πάλι με σκέψη είναι. Ο εγωκεντρισμός, η μεροληψία, οι φαντασιώσεις και η παράνοια είναι εσωτερικά φαινόμενα αξεχώριστα συνδεδεμένα με τον υλιστικό και αισθησιοκρατικό τρόπο ζωής.

> Παρατηρούμε αδυναμία και στην ίδια τη γνώση. Η αλήθεια και η αξιοπιστία στη γνώση για τα πράγματα δεν επαρκούν για την επίτευξη του στόχου μιας έρευνας, ούτε για την αξιοποίηση της ζωής. Αντίθετως αφήνουν το πνεύμα να χάνεται χωρίς επίγνωση στο χάος των πληροφοριών και να εστιάζει μεροληπτικά στον κόσμο.

> Επομένως, χρειάζεται μια εσωτερική στροφή της διάνοιας στον εαυτό της: δηλαδή ν' αναγνωρίσει την άγνοια για τα πράγματα, τον περιορισμό της, τις αδυναμίες της σκέψης και το άσκοπο πολλών εξωτερικών δράσεων. Όταν δεν ξέρεις να κολυμπάς, περιορίζεσαι στα ρηχά νερά και προσπαθείς να μάθεις εκεί!

> Η ζωή απαλλαγμένη από τις πλάνες με τη δύναμη της σκέψης και της γνώσης αποβάλλει τη μόνιμη αβεβαιότητα και την ανάγκη να βρει ένα νόημα ύπαρξης από τις εξωτερικές δυνατότητές της και δεν έχει

υπερβολικές προσδοκίες ούτε ανόητες απογοητεύσεις.

> Η συμπεριφορά ρυθμισμένη με εσωτερικές αξίες, με ικανότητα λογικής και αμερόληπτης σκέψης, με καλλιεργημένο πνεύμα και με ψυχική ηρεμία αποτελεί την προϋπόθεση για την αξιοπιστία και την υπευθυνότητα στη συνεργασία, για την ειρηνική συμβίωση, για την πρόληψη της κακής τύχης, για τη δίκαιη εκτίμηση των δυνατοτήτων και για την πιο αποτελεσματική δράση.

> Η ίδια η αυταπάτη και η άγνοια από μόνα τους, χωρίς καμία πράξη, είναι το μεγάλο μείον στην αξιοποίηση της ζωής, αν όχι η καταστροφή της.

> Καμία εγγύηση δεν έχουμε, ότι θα είμαστε στη ζωή όσο υπολογίζουμε ή φανταζόμαστε. Οι πολλές γνώσεις μας, η εξυπνάδα μας, οι επιτυχίες μας σε άλλους τομείς, ακόμα και η καλοσύνη μας δεν αλλάζουν την παραπάνω απαισιόδοξη, αλλά εμπειρική διαπίστωση!

Τελικά, μήπως βολεύει (προσφέρει πλεονεκτήματα και επιτρέπει τις παράλογες αξιώσεις, προσωπικά και ομαδικά) να μην υπάρχει αξιόπιστη γνώση στα σημαντικά ζητήματα, να είναι όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά και ορισμένες απόψεις να παραμένουν διάσπαρτες και χαμένες σε όγκους σπάνιων βιβλίων; Μήπως έτσι επιτρέπεται να λέμε χωρίς το φόβο της γελοιοποίησης τις ανοησίες μας και τις ανώριμες σκέψεις μας και να αμφισβητούμε εύκολα; Μήπως ένα πλήθος απόψεων και θεωριών προβάλλονται, αναπαράγονται και βρίσκουν απήχηση επειδή κάποιιοι τραβούν τα φώτα της δημοσιότητας με τις πολυέξοδες συναντήσεις τους και με τη συμμετοχή τους σε δράσεις και σε συνεργασίες που διαφημίζονται; Η άποψη ότι ορισμένα από τα φιλοσοφικά ερωτήματα (σχετικά με τη δημιουργία του κόσμου και του ρόλου της ζωής) δεν θ' απαντηθούν ποτέ ή στην καλύτερη περίπτωση, θα χρειαστούν την πιο δύσκολη σκέψη, την πιο προχωρημένη επιστημονική γνώση, τους πιο χρονοβόρους μαθηματικούς υπολογισμούς είναι μια απατηλή άποψη, που βασίζεται στις φήμες και στην έλλειψη μιας ολοκληρωμένης απάντησης, που θα διδασκόταν στο εκπαιδευτικό σύστημα όλου του κόσμου. Πολλοί που κάνουν αυτή την απαισιόδοξη εκτίμηση, δεν δυσκο-

λεύτηκαν να σχηματίσουν μια δική τους άποψη ή να ασπαστούν μια θρησκευτική διδασκαλία, αφήνοντας την ορθολογική έρευνα στους πιο αισιόδοξους και στους πιο δύσπιστους. Αν λείπει ακόμα η παγκόσμια ομοφωνία και αν ακόμα δεν έχει διαδοθεί μια ολοκληρωμένη απάντηση, αυτή η καθυστέρηση και η έλλειψη συνδέονται με την έλλειψη θέλησης από όλες τις πλευρές. Είναι η ίδια έλλειψη θέλησης των ανθρώπων να βάλουν στον τρόπο ζωής τους περισσότερη ερευνητική σκέψη, με περισσότερη αυτοσυγκράτηση στην εξωτερική τους δράση και με επίγνωση των ζητημάτων που αγνοούν. Είναι η ίδια έλλειψη θέλησης, από την οποία ο μεγαλύτερος πληθυσμός της Γης στερείται την απαραίτητη τροφή και το νερό, που χρειάζονται καθημερινά, ενώ οι άνθρωποι όλης της Γης θα μπορούσαν να επιβιώνουν χωρίς να στερούνται. Δεν λείπουν η τεχνολογία, τα εργαλεία, τα μέσα πληροφόρησης και οι ικανοί άνθρωποι. Λείπει η απτότητα θέληση, λείπουν οι σαφείς νόμοι που θα απαγόρευαν την εξαπάτηση και η εκτελεστική εξουσία, που θα εμπόδιζε την εξαπάτηση, τη μεγαλομανία και την κατάχρηση της λογικής, με ανατρεπτικές αλλαγές στην οργάνωση της κοινωνίας. Η θέληση είναι επιστρατευμένη από τη σκέψη για να εξυπηρετούνται άλλοι στόχοι και σχέδια και άλλες προτεραιότητες, ενώ η δειλία έχει μετονομαστεί σε ρεαλισμό. Όταν τα άτομα έχουν επιλέξει να εξαπατήσουν τον εαυτό τους και αδιαφορούν για την έρευνα του κόσμου, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τη δράση τους έξω στον αισθητό κόσμο και με τις πιο μεγάλες προσδοκίες, έτσι εύκολα θα πράξουν το ίδιο πονηρά όταν χρειαστεί και θα αγνοήσουν την αλήθεια στις συνεργασίες τους, ενδεχομένως από την υπεύθυνη θέση τους, ακόμα και ως αρχηγοί ενός κράτους. Ηθική ανευθυνότητα μπορεί να ονομαστεί αυτή η περιφρονητική συμπεριφορά προς το πνεύμα και προς την άγνοια και η υπέρμετρη βεβαιότητα. Όταν ο άνθρωπος αποδεικνύεται λογικά και εμπειρικά μειωμένης αξιοπιστίας και ανάξιος εμπιστοσύνης και ευρύτερα η ζωή ένα φαινόμενο με φαντασία και παρανοϊκή άποψη για τον κόσμο. Τότε, έτσι απλά εξηγούμε πώς η κοινωνική ειρήνη είναι κάτι πιο δύσκολο απ' όσο φαίνεται με την απλή επιθυμία.

<•> Ξεκινώντας αθώα μια (ανεξάρτητη) φιλοσοφική έρευνα για το νόημα της ζωής και για την αρχή του κόσμου, γρήγορα θα αρχίσουμε να αμφιβάλουμε για τα πράγματα αν είναι έτσι ακριβώς όπως φαίνονται. Αποκαλύπτουμε και πολλές ανώριμες και συνηθισμένες απόψεις οι οποίες έχουν σχηματιστεί περισσότερο με τη φαντασία, αλλά είναι εξαπλωμένες σαν αλήθειες για τη ζωή μας.

Παρατηρώντας την ανθρώπινη συμπεριφορά στην καθημερινή ζωή μας, ανιχνεύουμε τη βιαστική και απερίσκεπτη δράση και την προσαρμογή της γνώσης και των πραγμάτων για την εξυπηρέτηση του "εγώ". Διαπιστώνουμε εύκολα τη στενή σχέση μεταξύ της εγωιστικής συμπεριφοράς και της σκέψης που είναι εστιασμένη στα υλικά πράγματα και ειδικά στις ανθρώπινες σχέσεις. Ανταγωνισμός, μισαλλοδοξία, ευθιξία, αδιαφορία και μεροληπτική λογική, αυτά ανιχνεύονται εύκολα από όλους και περιστασιακά διαπιστώνονται χωρίς φιλοσοφικές σκέψεις.

Μέχρι εδώ, πολλοί γελούσαν με τη φιλοσοφία και αναρωτιόνταν σε τι χρειάζεται στη ζωή. Εκτιμούσαν το φιλοσοφικό ενδιαφέρον όπως μια προσωπική επιλογή, με συνηθισμένη κατάληξη να διατυπώνονται δυσνόητες θεωρίες (για τον προορισμό της ζωής, για την αρχή του κόσμου και για τη δυνατότητα της γνώσης) και με τον κίνδυνο να τρελαθούμε. Όταν όμως ερευνήσουμε τις ανθρώπινες σχέσεις σε συνάφεια με τις παρατηρήσεις από τις προηγούμενες έρευνες για την αξιοπιστία των αισθήσεων, για την πνευματική ανωριμότητα και τον εγωισμό, τότε διασχίζουμε την περιοχή της ηθικής και καταλήγουμε σε απόψεις ανατρεπτικές για την κοινωνική ζωή. Πνευματικές "βόμβες" για την οργάνωση της κοινωνίας και για τις πολιτικές επιστήμες, οι οποίες ανασύρθηκαν από μια μοναχική, επίμονη και αμερόληπτη έρευνα! Από τη μακροχρόνια έρευνα για τη μόνιμη σχέση μεταξύ της ανθρώπινης συμπεριφοράς και της σκέψης και για τη συμμετοχή του σκεπτόμενου ανθρώπου σε ομάδες/κοινωνία εξάγονται τα εξής ανησυχητικά συμπεράσματα, συντομευμένα και περιεκτικά:

<•> Η εξαπάτηση και η παραπλάνηση ξεκινούν φυσιολογικά μαζί με τη ζωή και απαραίτητα μέσα σε μια δολοφονική υλική φύση. "Φυ-

σιολογικός" σημαίνει ζώο (χωρίς πνεύμα και σκέψη). "Άνθρωπος" σημαίνει ζώο με τη δύναμη του παρανοϊκού και μεροληπτικού πνεύματος. Ο ορισμός του ανθρώπου ως ζώο με τα βιολογικά γνωρίσματα είναι μια αλήθεια αρκετά λιγότερη από τη μισή και μια τέτοια βιολογική περιγραφή απέχει θεαματικά από την πνευματική πραγματικότητα της ανθρώπινης ζωής. Στην ανθρώπινη ζωή με φαντασιώσεις, με ψέματα και με λανθασμένες εκτιμήσεις, η εξαπάτηση διευρύνεται και γίνεται συνήθεια μέχρι και θρησκεία, ενώ με τις ανθρώπινες συνεργασίες η εξαπάτηση καταλήγει να γίνεται με νομική κάλυψη, με την προστασία του κράτους, με σταδιοδρομία και με επίσημες διαδικασίες! Η "ελευθερία" δεν είναι έτσι ρυθμισμένη που οι συνέπειες της αλητείας, της παραπλάνησης και της εξαπάτησης να είναι αρκετά αποθαρρυντικές και να απαγορεύονται ένα πλήθος δράσεων, οι οποίες επιτρέπονται με το δόλωμα της ελευθερίας για ανήθικους/εγωκεντρικούς ανθρώπους, με όρους ανήθικης κερδοσκοπίας και με κατάχρηση της εμπιστοσύνης. Η ειρήνη για πολλούς είναι η φανταστική εκείνη ισορροπία και ανεκτικότητα στην κοινωνία, την οποία χρειάζονται για να την καταχραστούν ανεμπόδιστοι και για να εκμεταλλευτούν ανενόχλητοι όλα τα πλεονεκτήματα του υλιστικού τρόπου ζωής.

Δεν είναι η ποινή του θανάτου στους αδίστακτους δολοφόνους που θα μας κάνει λιγότερο πολιτισμένους! Τώρα η ευθύνη για όλους αυξάνεται. Μην απορήσει ξανά κανένας γιατί αυτός προδόθηκε, γιατί η εμπιστοσύνη διαψεύστηκε, γιατί δεν ήρθαν τα πράγματα όπως υπολόγιζε και γιατί χάνονται μαζικά ανθρώπινες ζωές από μερικά λάθη!

<•> Οι διαπιστώσεις και ο συνδυασμός των απόψεων με τα οποία η Ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού ξεχωρίζει από την ηθική όπως έχει εμφανιστεί μέχρι σήμερα, από άλλες φιλοσοφικές προσπάθειες.

· Χάσμα μεταξύ σκέψης και γνώσης. Με τη γνώση δεν αποτρέπονται τα λάθη και οι φαντασιώσεις στη σκέψη, ούτε η σκέψη χρησιμεύει μόνο για τη γνώση.

· Το νόημα της γνώσης και της επιστήμης αναθεωρείται. Η φαντασία συγγέεται με τα πράγματα και η εμπειρία ενισχύει και τις ψευδαισθήσεις. Επιπλέον, ο σκοπός της γνώσης συνήθως δεν είναι η απαλλαγή από τις φαντασιώσεις, αλλά το αντίθετο.

· Η ζωή ερμηνεύεται ως φαινόμενο φυσιολογικής συμπεριφοράς με φαντασία, άγνοια, μεροληψία και με βιαστικές εκτιμήσεις, δηλαδή με παρανοϊκό πνεύμα (που αναζητάει την επιβεβαίωση και την ασφάλεια μέσα στον υλικό κόσμο). Η ζωή χωρίς αυτογνωσία είναι φυσιολογική, δεν είναι ηθική.

· Η ανθρώπινη ιστορία υποβαθμίζεται σαν ιστορία παρανοϊκών ζώων και ο άνθρωπος εμφανίζεται με την ανηθικότητα της υλικής φύσης.

· Η ηθική δεν περιορίζεται σε σκέψεις και δράσεις για προσφορά. Θεμελιώνεται με την έννοια του πνευματικού προσανατολισμού και με την παρατήρηση για τη στενή σχέση της σκέψης με τη ζωή και τη δράση. Έτσι αποδεικνύεται θεμελιακή γνώση για τη ρύθμιση της σκέψης και της συμπεριφοράς παγκοσμίως και χωρίς να εισαγάγουμε άγνωστους κόσμους και θεούς. Εκκινώντας με παρατηρήσεις για το τι είναι και τι γίνεται στο πνεύμα μας, μεταβάλλεται η άποψή μας για όλο τον κόσμο.

· Η (αυθόρμητη) καλοσύνη ενοποιείται με την έννοια του δικαίου και της αμεροληψίας. Η ηθική χρειάζεται και την επιτυχημένη σκέψη, γνώσεις και σωστές εκτιμήσεις και τότε γίνεται πιο αντιδραστική και λιγότερο συμβιβαστική, απέναντι σε άδικες συμπεριφορές που ξεκι-

νούν από το ψέμα και το λάθος. Ο καλός πρέπει να είναι και δίκαιος και η ηθική είναι πνευματικός τρόπος ζωής.

- Η φυσική αναστατώνεται και εκεί που δεν υπήρχαν λύσεις, αυτές αποκαλύπτονται απλοποιημένα από μια γρήγορη έρευνα με σκοπό την αυτογνωσία. Η αρχή του κόσμου γίνεται με τη συμμετοχή του σταθερού συνόλου, το οποίο ανιχνεύεται σαν κενός χώρος...

- Το ζήτημα του Θεού εισέρχεται σε ερευνητική περιοχή (σαν παγκόσμιο πνεύμα) και συνδέεται με τους φυσικούς νόμους και με την αρχή του βιολογικού σώματος.

- Η αρχή της ζωής ερμηνεύεται για πρώτη φορά με φυσικούς νόμους, με φυσικά φαινόμενα, χωρίς ίχνος φαντασίας και πάντα με το κοινό λεξιλόγιο. Το παγκόσμιο πνεύμα εμφανίζεται σαν κενός χώρος και περιορισμένο με το συγχρονισμό των δομικών στοιχείων...

- Η ηθική ενός πνεύματος με αυτογνωσία έχει προέλευση από τον κόσμο σαν αυτοτελές σύνολο και δεν είναι μια ανθρώπινη επινόηση.

- Οι ανθρώπινες σχέσεις και η κοινωνία επιβεβαιώνουν το δράμα και την ανοησία από την ασυγκράτητη δράση με εξωτερικές αξίες, από την έλλειψη σκέψης για αυτογνωσία και από την υπερβολική βεβαιότητα κι εμπιστοσύνη.

- Στα ζητήματα της πολιτικής, τονίζεται η προτεραιότητα για ένα πολιτισμένο κράτος να φροντίσει για να μην εξαρτάται (στοιχειωδώς και με όρους) η επιβίωση των ανθρώπων από την αμειβόμενη εργασία, με τη λογική της ζούγκλας.

- Αποκαλύπτεται η τρομακτική παράνοια της νομοθεσίας, κρυμμένη πίσω από τη λάμψη των παγκόσμιων ηθικών αρχών. Όταν μπορείς να κλέψεις και να εκμεταλλευθείς τις αδυναμίες του κόσμου με την προστασία των νόμων και του κράτους, τότε γιατί να βιαστείς να κλέψεις αυτοπροσώπως, με τον παραδοσιακό τρόπο, που γίνεται εύκολα αντιληπτός;

- Η έρευνα με ορθολογική σκέψη αποδεικνύεται αποκαλυπτική και ενοποιητική για ένα πλήθος ανεξάρτητων και τυχαίων παρατηρήσεων της εμπειρίας. Τα ψυχικά φαινόμενα ανάγονται σε διανοητικές εκτιμή-

σεις και σε πληροφορίες. Ένα πλήθος συμπεριφορών ερμηνεύονται με τις πληροφορίες της σκέψης, με τις εκτιμήσεις που γίνονται σε αυτές και με τις αντιδράσεις που προκαλούνται με την εκτίμηση για σταθερότητα και επιτυχία ή αντιθέτως για διατάραξη της ισορροπίας και για αποτυχία. Η κοινωνική ζωή ξεκινάει με τις σχέσεις εμπιστοσύνης και οι τελευταίες συνδέονται αξεχώριστα με τις σκέψεις. Η αρχή της πληροφόρησης από τα αισθητήρια όργανα επίσης αποκαλύπτεται σαν γνωστική διεργασία με αυτόματη αφαίρεση. Οι πνευματικές αδυναμίες συνδέονται με τους φυσικούς και βιολογικούς περιορισμούς. Αποδεικνύεται ότι η γνώση πλησιάζει στη φαντασία. Σε αυτή τη διαπίστωση καταλήγουμε όχι μόνο με περιγραφή για το πώς σχηματίζεται η γνώση, αλλά και από την εμπειρία για τη (μεγαλομανή) συμπεριφορά του ανθρώπου, η οποία ερμηνεύεται από τα λάθη, τα ψέματα και την παράνοια.

<p>Ενοποιημένη Απάντηση, δηλαδή:</p> <p>♪ Ηθική</p> <p>♪ Ψυχολογική</p> <p>♪ Λογική</p> <p>♪ Κοσμολογική</p> <p>♪ Πολιτική</p>	<p>>>> Μην πεις ότι δεν ήξερες</p> <p>>>> Μάθε πριν σου τύχει</p> <p>>>> Σκέψου καλύτερα, δράσε λιγότερο</p> <p>>>> Δραπέτευσε από τις φαντασιώσεις σου</p> <p>>>> Τα χειρότερα δεν θα τα αποφύγεις</p>
--	--

► Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΡΟ-

ΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ. Υπότιτλος: Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα του ανθρώπου χωρίς αυτογνωσία ◀

Κεντρικές ιδέες για μια παγκόσμια Ηθική. Το βιβλίο εστιάζει σε μια εκσυγχρονισμένη Ηθική θεμελιωμένη στην (υπερ)φυσική προτεραιότητα του πνεύματος προς τον εαυτό του και έχει την προοπτική ενός παγκόσμιου μανιφέστου. Τα ζητήματα για την ανθρώπινη σκέψη και για τη γνώση συνδέονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά και ψυχολογία. Δηλαδή η Ηθική καθορίζεται ενοποιημένη με τη Λογική και με τη διαχείριση της σκέψης. Χωρίς αμερόληπτη και ερευνητική σκέψη, χωρίς ειλικρίνεια και επίγνωση για την άγνοια των εξωτερικών πραγμάτων, χωρίς σωστές πληροφορίες και εκτιμήσεις, η ζωή δεν μπορεί να είναι ήρεμη και παρασύρεται σε άδικη και άσκοπη δράση. Η Ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό (σε σύζευξη με τη σκέψη) έτσι εκσυγχρονισμένη, στοιχειωδώς υποστηρίζεται με τις πιο απλές παρατηρήσεις για τους φυσικούς περιορισμούς στη ζωή και ενοποιείται με τους φυσικούς νόμους (δηλαδή ηθική που δεν αγνοεί την κοσμολογία). Οι σκέψεις επεκτείνονται μέχρι τα κοινωνιολογικά και πολιτικά ζητήματα, συνδέοντας την παγκόσμια ηθική με τις σχέσεις εμπιστοσύνης.

Οι κατευθυντήριες απόψεις για την ασφαλή πορεία της ζωής και οι πνευματικές αξίες υποβαθμίζονται και αντιμετωπίζονται σαν μεταφυσικά ζητήματα, διότι δεν ευνουούν τα σχέδια, τις επιθυμίες και τους στόχους των φιλόδοξων και των "υλιστών" ανθρώπων... Ο εξωστρεφής τρόπος ζωής στηρίζεται σε πολλές φαντασιώσεις, σε ψέματα και σε βιαστικές σκέψεις, όχι στην αυτογνωσία και συμπίπτει με εγωκεντρικό τρόπο ζωής και νοοτροπία. Ο εγωισμός, η μεροληψία, η μεγαλομανία και το παρανοϊκό πνεύμα είναι οι άλλες απόψεις του υλιστικού τρόπου ζωής και αντίληψης για τον κόσμο. Η Ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό ξεριζώνει πολλές φαντασιώσεις. Πιο γρήγορα απ' όσο φαίνεται, όλες οι θρησκείες θα αντικατασταθούν από την κοσμολογική Ηθική. Αλλά και η γνώση θα πάψει να θεωρείται μονομερώς ως πλεονέκτημα για τη ζωή και την έρευνα...

ΣΚΕΨΗ & ΖΩΗ

Σελίδες 600 | 17,00x24,00cm

ISBN 978-960-93-6089-0 | ©2014

Τιμή: 20,00€ (~ 0,03€ /σελ.) | Print on Demand

© Copyright: Κωνσταντίνος Γ. Νικολουδάκης

Τηλ.: 210 48 11 373, κιν.: 6932 77 33 73

E-mail: filosofiagr@yahoo.gr, info@kosmologia.gr

<http://www.kosmologia.gr>

1 Απόσπασμα DK89-K6 στην ταξινόμηση των Diels-Kranz, καταγραφή και ταξινόμηση την οποία πολλοί αναφέρουν ως ιστορική και υποδειγματική. Σελ. 109 στο ελληνικό βιβλίο για τον Ηράκλειτο από τις εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα, 1987

2 Στον Πλατωνικό διάλογο “Μενέξενος”

* Το βιβλίο εκδόθηκε από τον ίδιο τον συγγραφέα (αυτοέκδοση) σε μικρό αριθμό αντιτύπων τον Ιούνιο 2014 (ISBN 978-960-93-6089-0) για λόγους διαφημιστικούς και χρονικής προτεραιότητας στη δημοσίευση αποσπασμάτων του περιεχομένου του. Μετά την περιορισμένη έκδοση, έγιναν μερικές ακόμα βελτιώσεις για την καλύτερη κατανόηση και διορθώθηκαν τα ελάχιστα λάθη της δακτυλογράφησης. Οι βελτιώσεις περιλαμβάνουν εκφραστικές τροποποιήσεις σε μερικές σειρές, προσθήκη λίγων σειρών ή μερικών σελίδων και αφαίρεση λίγων σελίδων που μεταφέρθηκαν σε ένα δεύτερο (προαιρετικό) τόμο. Μετά από αυτές τις βελτιώσεις η αρίθμηση των σελίδων της αρχικής έκδοσης μεταβλήθηκε.